

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

EVROPSKI MLADINSKI TEDEN

GD Izobraževanje in kultura
Program „Mladi v akciji“

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

EVROPSKI MLADINSKI TEDEN

UVOD	1
EVROPSKI MLADINSKI TEDEN	2
Andreja Čokl: MLADI EVROPEJCI O EVROPSKI UNIJI SLOVENIJA DO BRUSLJA SKOZI IGRO	2
Petra Pucelj: VELIKA EVROPSKA IGRA	4
EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V OČEH POSLANCEV V EVROPSKEM PARLAMENTU	6
Mojca Drčar Murko: EVROPA – OD SPODAJ NAVZGOR	6
Ljudmila Novak: PROGRAM MLADI V AKCIJI IN AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO	7
Borut Pahor: PRISPEVEK MLADIH H GRADNJI IN PRIHODNOSTI EVROPSKE UNIJE	8
KAJ SPLOH JE EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO?	9
EVROPSKA IDENTITETA IN EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO	10
dr. Zvonko Bergant: EVROPSKA IDENTITETA MED OBSTOJEM IN NASTAJANJEM	10
dr. Rajko Knez: EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V LUČI PROSTEGA GIBANJA OSEB V EU	16
Vprašanja in odgovori z razprave	24
EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO SKOZI PRIZMO DELA PREDSTAVNIKOV EVROPSKIH IN NACIONALNIH INSTITUCIJ	25
Prispevek Mihele Zupančič	25
Prispevek Nataše Goršek Mencin	27
Prispevek Zorka Škvora	29
Prispevek Matjaža Keka	30
Vprašanja in odgovori z razprave	31
PRIHODNOST EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA V MLADINSKEM DELU	33
Miha Kosi: MLADI V EU – ENAKOVREDNI EVROPSKI DRŽAVLJANI	33
Matej Cepin in Matic Bizjak: EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO, NACIONALNE MLADINSKE ORGANIZACIJE IN MLADINSKI SVET SLOVENIJE	35
Nina Ukmar: MLADI IN MLADINSKI CENTER KOT NJIHOVO SOCIALNO OKOLJE V POVEZAVI Z EVROPSKIM DRŽAVLJANSTVOM	38
Tina Fistravec: AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V OČEH MLADIH EVROPSKIH FEDERALISTOV	41
Alenka Blazinšek: AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO IN NEFIKS – INDEKS NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA	43
ZAVEDANJE EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA MED MLADIMI	46
EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO – KAKO NAPREJ?	48
ZAKLJUČEK	51
PRILOGA: PROGRAM SEMINARJA	54

Izdajatelj: MOVIT NA MLADINA

Dunajska 22, 1000 Ljubljana

Za izdajatelja: Janez Škulj

Uredili: Katja Goršek in Elena Šterpin

Oblikovanje: Lea Gorenšek

Fotografije: Andrej Burja

Tisk: Bograf tiskarna d.o.o.

Naklada: 500 izvodov

December 2007

Publikacija je narejena s pomočjo podpore Evropske komisije in Urada RS za mladino in je izključno odgovornost izdajatelja. Mnenja in stališča, izražena v tej publikaciji, ne izražajo nujno tudi mnenj in stališč Evropske komisije ali Nacionalne agencije programa MLADI V AKCIJI.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.71(4)(063)

EVROPSKO državljanstvo : evropski mladinski teden / [uredila
Katja Goršek in Elena Šterpin ; fotografije Andrej Burja]. -
Ljubljana : Movit NA Mladina, 2007

ISBN 978-961-92267-0-4
1. Goršek, Katja
236189184

Med najpomembnejšimi cilji programa MLADI V AKCIJI je spodbujati mlade kot aktivne državljane na splošno, še zlasti pa kot evropske državljane. V nabor njegovih prednostnih nalog zato spada tudi ozaveščanje mladih, da so tudi evropski državljani, zato da bi jih spodbudili k razmišljanju o evropskih temah in jih vključili v razprave o gradnji ter prihodnosti Evropske unije. Prav zato morajo imeti vsi projekti, ki si želijo pridobiti podporo iz programa MLADI V AKCIJI, močno evropsko razsežnost in cilj spodbujati razmišljanje o nastajajoči evropski družbi ter njenih vrednotah.

Pomena evropskega državljanstva, ki ga zagovarja program MLADI V AKCIJI, ne smemo razumeti samo kot pravico do pravic. Evropsko državljanstvo naj bi predstavljalo skupno osnovo prebivalcev, ki so sprejeli izziv, da bodo sestavni del Skupnosti. Kajti Evropska unija niso samo države članice. So tudi njihovi državljani. Evropska unija je skupnost, ki – tudi zaradi širitve – potrebuje vezivo med prebivalci držav članic, ki bo presevalo ozke formalistične okvire. Brez takšnega veziva ni veliko upanja za prihodnost Skupnosti, zato so k ustvarjanju in utrjevanju tega veziva vabljene vedno nove generacije mladih v Evropi.

S poglobljanjem in širjenjem Evropske unije se pomen spodbujanja ozaveščenosti o evropski identiteti in državljanstvu še povečuje. Zaradi aktualnosti omenjenega vprašanja je Nacionalna agencija programa MLADI V AKCIJI 8. junija 2007 v hotelu Mons v Ljubljani priredila seminar o evropskem državljanstvu. Seminar je potekal v okviru Evropskega mladinskega tedna, ki je od 3. do 10. junija mladim iz Evrope prinesel številne prireditve na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni. V Sloveniji sta ob tej priložnosti najbolj odmevala dva dogodka: že omenjeni seminar o evropskem državljanstvu, na katerem so sodelovali ugledni strokovnjaki, predstavniki evropskih in nacionalnih institucij ter mladinskih organizacij; ter predstavitev tujih praks mladinskega dela in mladinske politike v Ljubljani, Novi Gorici in Mariboru v okviru študijskega obiska predstavnikov tujih občin, mest in mladinskih organizacij.

Nacionalna agencija programa MLADI V AKCIJI je seminar »Evropsko državljanstvo« organizirala, ker je – kot že omenjeno – eden izmed najpomembnejših ciljev programa spodbujati ozaveščanje mladih, da so evropski državljani, z namenom okrepitve družbene povezanosti v Evropski uniji. Seminar je tako s številnimi gosti, njihovimi znanji in izkušnjami z različnih področij (stroka, politika, mladinsko delo) poskušal odgovoriti na nekatera najpomembnejša vprašanja, ki se zastavljajo ob besedni zvezi evropsko državljanstvo.

Kateri so bili torej glavni cilji in nameni seminarja?

Temeljni cilji seminarja so bili seznaniti udeležence z inštitutom evropskega državljanstva in pravicami, ki jih prinaša državljanom, spregovoriti o evropskih vrednotah in evropski identiteti ter opozoriti na prispevek mladih h gradnji in prihodnosti Evropske unije. Poleg tega je bil namen seminarja tudi spoznati, kako se lahko v projektih, ki jih podpira evropski program MLADI V AKCIJI, poudari evropska razsežnost, ter prispevati k razumevanju mladih, da so del sedanje in prihodnje Evrope.

Komu je bil seminar namenjen?

Seminar je bil namenjen sedanjim in prihodnjim prijaviteljem projektov v okviru programa MLADI V AKCIJI z namenom ozaveščanja o temah, ki naj bi jih slednji vključevali v svoje projekte. Ciljna skupina so bili torej vsi, ki so aktivni na mladinskem področju in ki bi želeli slišati, zakaj je pomembno, da v svoje vsakodnevne aktivnosti vključujejo tudi evropsko razsežnost ter kako lahko ta obogati njihove aktivnosti.

Kdo je sodeloval na seminarju?

Na seminarju so sodelovali številni udeleženci, ki so s svojimi vprašanji, izražanjem mnenj in izkušnjami prispevali k doseganju ciljev seminarja. Poleg udeležencev so seminar zaznamovali tudi zanimivi gostje. Svoje poglede sta predstavila strokovnjaka, ki se ukvarjata z vprašanjem evropskega državljanstva: predavatelj na Fakulteti za uporabne humanistične študije v Novi Gorici dr. Zvonko Bergant in izredni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru dr. Rajko Knez. Udeležence so nagovorili tudi predstavniki evropskih in nacionalnih institucij: vodja Predstavništva Evropske komisije v Sloveniji Mihela Zupančič, vodja Informacijske pisarne Evropskega parlamenta za Slovenijo Nataša Goršek Mencin, vodja Urada RS za mladino Zorko Škvor in vodja Sektorja za komunikacijske projekte na Uradu vlade za komuniciranje Matjaž Kek. Pomembno vlogo so odigrali tudi predstavniki organizacij, ki v svoje dejavnosti vključujejo vprašanje evropskega državljanstva, in sicer Društvo študentov invalidov, Mladinski svet Slovenije, Mladinski center Podlaga, Mladi evropski federalisti, Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS.

EVROPSKI MLADINSKI TEDEN

Osrednji dogodek Evropskega mladinskega tedna je od 3. do 6. junija potekal v Bruslju, na katerem se je zbrala množica mladih iz vse Evrope in tako z izražanjem svojih stališč ter predlogov skušala prispevati k oblikovanju svoje prihodnosti v Evropski uniji. Na tokratnem Evropskem mladinskem tednu, ki je bil že tretji po vrsti, so mladi iz različnih evropskih držav z odprtimi razpravami in posvetovanji pomembno prispevali k iniciativi Evropske komisije, imenovani »Načrt D« za demokracijo, dialog in debato. Med glavnimi cilji Evropskega mladinskega tedna 2007 sta bila promocija programa MLADI V AKCIJI in evropskih mladinskih politik ter prispevanje k dialogu med akterji odločanja in mladimi. Prav tako so na osrednjem dogodku v Bruslju želeli ovrednotiti dosežke in uspehe projektov, izvedenih v okviru programa MLADINA (2000–2006), predhodnika sedanjega programa MLADI V AKCIJI. Udeleženci so razpravljali o temah s področij družbene vključenosti in raznolikosti, kot so zaposlovanje, boj proti diskriminaciji, priznavanje neformalnega izobraževanja, prostovoljstvo, aktivno državljanstvo in prihodnost Evrope. »Razpravljajte, pridružite se nam in prispevajte k Evropi prihodnosti!« – s temi besedami je k udeležbi pri Evropskem mladinskem tednu mlade pozval evropski komisar za izobraževanje, usposabljanje, kulturo in mlade Jan Figel.

Srečanje v Bruslju je spremljala tudi novinarka Radia Slovenija Andreja Čokl. Udeležbo na odmevnem dogodku sta ji omogočila Nacionalna agencija programa MLADI V AKCIJI in Evropska komisija. Andreja je svoja opažanja in najpomembnejše ugotovitve, mnenja ter predloge mladih, ki so sodelovali na vrhuncu Evropskega mladinskega tedna v Bruslju, strnila na naslednjih straneh.

Andreja Čokl, novinarka Radia Slovenija

MLADI EVROPEJCI O EVROPSKI UNIJI

Leto 2007, leto enakih možnosti za vse, je evropski mladini že v prvi polovici prineslo kar tri velike mladinske dogodke, katerih rdeča nit sta bila prihodnost Evropske unije in Evrope v širšem pomenu ter položaj mladih v njej. Mladi z vseh koncev Evrope so se že marca zbrali v Rimu, da bi ob praznovanju 50. obletnice podpisa Rimske pogodbe povedali svoje mnenje o življenju v Evropski uniji, vlogi Unije v globalnem svetu, skupni evropski ustavi, širitvi ... Že tri tedne po rimskem srečanju so dobili novo priložnost: Nemčija, v prvi polovici leta predsedujoča država Evropske unije, je v Kölnu organizirala mladinski dogodek z naslovom »Enake možnosti in družbena participacija za vse otroke in mlade«. Manj političnih pogledov na prihodnost našega kontinenta, a zato več predlogov za izboljšanje položaja vseh mladih v državah članicah Evropske unije. Začetek junija pa je prinesel še Evropski mladinski teden, v okviru katerega so po vsej Evropi potekale različne prireditve na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, v Bruslju pa se je zbralo več kot 150 mladih iz 35 evropskih držav.

Glavni temi bruseljskega srečanja sta bili družbena vključenost in raznolikost, namen štiridnevnega dogodka pa dvojen: organizatorji (Generalni direktorat Evropske komisije za izobraževanje in kulturo ter Evropski ekonomsko-socialni odbor) so z njim želeli opozoriti na začetek novega programa MLADI V AKCIJI in dati mladim možnost, da predstavijo svoja mnenja, pričakovanja, pripombe in predloge za nadaljnji razvoj Evrope na poti k demokratični, pravični, vsevključujoči in nediskriminatorni skupnosti vseh držav stare celine.

Program MLADI V AKCIJI je nadaljevanje programa MLADINA, ki je med letoma 2000 in 2006 finančno podprl več kot 100.000 projektov, v katerih je sodelovalo pol milijona mladih Evropejcev. Program jim je omogočil pripravo in sodelovanje v različnih mladinskih aktivnostih, kot so mladinske izmenjave, prostovoljna služba in mladinske pobude. Nastalo je veliko res zanimivih projektov, 27 tistih, ki so jih posamezne nacionalne agencije izbrale kot primere »dobre prakse«, smo imeli možnost spoznati v Bruslju. Številni so v skladu z letošnjim evropskim letom enakih možnosti za vse skušali na različne načine vključevati slepe in slabovidne, gluhe in slišne, invalide in ostale mlade s posebnimi potrebami. Drugi so skušali preseči stereotipe o »drugih in drugačnih«, se boriti proti diskriminaciji, rasizmu, družbeni izključenosti. Slovenija se je v Bruslju predstavila z dobro sprejeto Veliko evropsko igro, ki otroke in mladostnike na zabaven način seznanja z Evropo, deželami, ljudmi, kulturo, kulinariko ... Avtorji izbranih projektov, ki so se predstavili v Bruslju, so imeli čast, da so na evropski mladinski proslavi prejeli prve Youthpasse, ki jih bodo dobili tudi vsi, ki bodo v prihodnje sodelovali pri programu MLADI V AKCIJI. Ta bo še naprej podpiral mladinske projekte (do leta 2013 jim bo Evropska unija namenila 885 milijonov evrov), ki spodbujajo aktivno državljanstvo, participacijo mladih, solidarnost, medkulturni dialog in mobilnost mladih.

Drugi namen Evropskega mladinskega tedna pa je že omenjena priložnost za mlade, da prispevajo k ohranjanju svoje prihodnosti v Evropski uniji. Mladi udeleženci so si tako lahko izbrali eno od sedmih debatnih skupin in treh kreativnih delavnic, ki so jih vodili izkušeni mladinski trenerji. Tri dni so razpravljali o temah, kot so zaposlovanje, diskriminacija, neformalno učenje, prostovoljstvo, aktivno državljanstvo in prihodnost Evrope, na kreativnih delavnicah pa so udeleženci skušali s kratkimi filmi, glasbo in fotografijami opozoriti na nekatere probleme, s katerimi se srečuje evropska mladina. Zadnji dan so predstavniki posameznih skupin na skupni seji predstavili ugotovitve svoje skupine, ki so jih nato predali tudi predstavnikom pomembnih evropskih institucij – Evropske komisije, Evropskega parlamenta, Ekonomsko-socialnega odbora ... Številne želje in predloge mladih sta zajeli že deklaraciji, objavljeni ob koncu mladinskih srečanj v Rimu in Kölnu.

Najtežje delo je verjetno imela skupina, ki je razpravljala o prihodnosti Evrope. Člani skupine so se razdelili v štiri podskupine, ki so obravnavale evropske vrednote in identiteto, ustavno pogodbo, širitev in odnose Evropske unije s sosedami ter vlogo Unije v globalnem svetu. Zavzeli so se za popolno spoštovanje človekovih pravic, svobode govora in pravic manjšin, ukinitve vizumov, odprt dialog, v katerem bi lahko vsaj na lokalni ravni sodelovali vsi mladi, podprli so nadaljnjo širitev Unije na vse balkanske države, podprli pa tudi pridružitve Turčije. V globalnem svetu pa naj bi se Evropska unija predvsem borila proti revščini in boleznim, se zavzemala za zaščito okolja ter pomagala na miroljuben in humanitaran način. Druga skupina je iskala načine, kako najbolje promovirati aktivno državljanstvo: poudarili so pomen mladinskih organizacij, predlagali znižanje starostne meje za pridobitev volilne pravice na 16 let, volilno pravico tudi za nedržavljanke EU, ki imajo stalno prebivališče v eni od držav članic, možnost, da se državljanji Unije sami odločijo, ali bodo volili v državi izvora ali državi stalnega prebivališča ... Mladi, ki so razpravljali o medkulturnem dialogu in raznolikosti, so opozorili, da le toleranca do »drugačnih« ni dovolj, potrebno je resnično spoštovanje. Poudarili so tudi pomen neformalnega učenja, programe mobilnosti mladih in lažji dostop do kulturnih dobrin, zato predlagajo brezplačen vstop v kulturne ustanove za vse mlade do 26. leta. V učne načrte bi morali dodati predmet o medkulturnem dialogu, enakih možnostih in evropski razsežnosti.

Četrta skupina se je zavzela za enakopravnost med spoloma, zlasti na trgu dela, boljše povezovanje projektov, ki spodbujajo enake možnosti, z mediji in preprečevanje vseh vrst diskriminacije. Ker je nezaposlenost največja prav med mladimi in tistimi z manj priložnostmi, je peta skupina predlagala učinkovitejše seznanjanje mladih z njihovimi možnostmi, posebne olajšave za podjetja, ki zaposlijo ljudi z manj priložnostmi, in enake pravice na trgu dela povsod po Evropski uniji tudi za državljanke iz novih držav članic. Na to, da je prostovoljno delo velik prispevek družbi in lokalni skupnosti, je opozorila šesta skupina, zato bi ga morali delodajalci priznavati kot delovno izkušnjo, Evropska prostovoljna služba bi morala postati dostopna vsem mladim, prostovoljci pa bi dobili poseben prostovoljski vizum, ki bi se uporabljal tudi kot dovoljenje za bivanje v tuji državi. Zadnja debatna skupina je iskala povezavo med neformalnim učenjem in zaposlitvijo: neformalno učenje mora biti komplementarno formalnemu, priznati je treba njegov pomen in ga bolje promovirati, pomembno je tudi, da izobraževanje traja vse življenje.

Vse te predloge so mladi predali tudi evropskima komisarjema Janu Figlu in Vladimirju Špidli, predstavnici Evropskega parlamenta in predstavnikom drugih pomembnih institucij, ki so se ob koncu bruseljskega srečanja skupaj s predstavnikoma udeležencev srečanja, predsednico Evropskega mladinskega foruma in glavnim poročevalcem prireditve MLADI V AKCIJI udeležili okrogle mize. Slišali smo lahko, da se tako Evropska komisija kot Evropski parlament zavzemata za odprt in strukturiran dialog z mladimi, tudi in predvsem na nacionalni ravni, da podpirajo aktivnosti mladih, prostovoljstvo, mobilnost, da bo mladinskih dogodkov, kot je bil ta v Bruslju, še več in da Evropa potrebuje mlade, ki so aktivni in ki tudi odgovarjajo, ne le sprašujejo. Žal pa smo ostali brez odgovora na ključno vprašanje: če in koliko bodo predlogi udeležencev bruseljskega dogodka in tudi mladinskih srečanj v Rimu in Kölnu upoštevani. Prihodnje leto je že razglašeno za leto medkulturnega dialoga, leto 2009 pa bo morda leto mladinske kreativnosti, kot je predlagal evropski komisar za izobraževanje, usposabljanje, kulturo in mlade Jan Figel, in mogoče bo prav zato vsaj del mnenj, predlogov in želja, ki so jih prispevali mladi iz vse Evrope, v prihodnjih letih ugledal luč sveta.

SLOVENIJA DO BRUSLJA SKOZI IGRO

Med Evropskim mladinskim tednom so Slovenijo v Bruslju zastopali predstavniki neformalne skupine Velika evropska igra. Projekt je nastal lani v okviru programa MLADINA, predhodnika sedanjega programa MLADI V AKCIJI, tako doma kot v tujini pa so ga sprejeli z velikim navdušenjem. Nič nenavadnega, saj je namen projekta otrokom in mladostnikom približati Evropo, njene prebivalce, kulturo, navade itd. na privlačen in zabaven način.

Petra Pucelj

VELIKA EVROPSKA IGRA

Mladi so v današnjem času po eni strani preokupirani z vsemi možnostmi, ki se jim ponujajo; po drugi strani pa jih zanima zelo malo stvari, ki se ne dotikajo neposredno njih samih. Biti del velike evropske kulture postaja nekaj samoumevnega. Pomen evropskega državljanstva je tako nekaj, kar po eni strani živimo, po drugi pa se tega ne zavedamo. Kako le, če ne poznamo osnovnih značilnosti prostora, katerega državljani smo? Evropska identiteta ni nekaj, kar nastane kar samo od sebe ... Je posledica pozitivnih izkušenj in občutka pripadnosti ter sprejetosti v skupnem evropskem prostoru; je posledica poznavanja možnosti in aktivnega udejanjanja v tem prostoru.

S takimi in podobnimi razmišljanji smo se soočali mladi, ki aktivno sodelujemo v mladinskih organizacijah kot prostovoljci ter se ukvarjamo z različnimi skupinami otrok in mladih. Ugotavljali smo, da le-ti zelo malo poznajo evropski prostor in možnosti, ki nam jih ta ponuja. Hkrati pa smo se zavedali, da potrebujejo nekaj, kar jih res pritegne, če smo hoteli svojo idejo uspešno posredovati izbrani populaciji.

Tako smo prišli do ideje, da bi otrokom in mladim predstavili Evropo skozi velike igre. To so dejavnosti, pri katerih mladi skozi igro pridobivajo nove izkušnje. Velike igre trajajo vsaj 1,5 ure, sodeluje pa vsaj 10 udeležencev. So kompleksne in imajo močno ambientacijo – s tem pritegnejo udeležence, da se v igro vživijo in zaživijo v novi realnosti. Od namena igre pa je odvisno, kaj pri tej igri pridobijo (se naučijo kaj novega, preizkusijo svoje spretnosti, doživijo izkušnjo timskega dela itd.). Ker so ponavadi zastavljene tako, da udeleženci rešujejo neke naloge oziroma težave skupaj, se le-ti med sabo povežejo in doživijo občutek pripadnosti in soodvisnosti, z delom v skupini pa občutek sprejetosti in sodelovanja. Poseben izziv je še, da v igri preizkusijo svoje zmožnosti in meje, saj je igra varen način, da se posameznik preizkusi v nečem, za kar drugače ne bi imel možnosti. Glede na to, da so igre med seboj različne, preko njih udeleženci razvijajo svoje sposobnosti na različnih področjih: fizičnem, čustveno-motivacijskem, socialnem, kognitivnem, moralnem in duhovnem. Ob vsem tem pa se otroci in mladi pri velikih igrah zabavajo in družijo.

Na osnovi vsega tega je nastalo 10 velikih iger in pripomočki za njih, spletna stran (www.mladinski-ceh.si/vei) ter knjižica, v kateri so opisana naša spoznanja glede priprave in izvedbe velikih iger ter natančen opis vseh novonastalih iger. Udeleženci preko njih spoznavajo različne značilnosti držav in kultur, se preizkušajo v različnih veščinah, spoznavajo evropske institucije ... Igre so namenjene tako otrokom kot mladim in mladim z manj priložnostmi, saj so prilagojene različnim starostnim skupinam, njihovemu znanju in poznavanju evropske tematike.

Brez zanimivih didaktičnih pripomočkov, ki smo jih oblikovali, igre ne bi bile tako zanimive in uspešne. Pripomočki, ki jih uporabljamo pri igrah, so na primer zemljevid iz platna (velikosti približno 50 m), letalske karte, žigi, turistični vodniki, makete stavb iz stiropora ... Z njimi skušamo otrokom predvsem približati Evropo kot skupen prostor bivanja, da se bodo v tem prostoru res začeli počutiti domače; pri mladih pa spodbuditi razmišljanje o skupni evropski kulturi in identiteti ter spodbuditi udejstvovanje v tem prostoru.

Glavni rezultat projekta so bila izvajanja teh iger in navdušenost otrok, ki so ob tem sodelovali. Razmišljanje o Evropi, evropskem državljanstvu in identiteti smo v tem letu spodbujali kar 18-krat. Udeležili smo se različnih dogodkov (letovanja na Debelem rtiču, oratoriji, tabori, dnevi odprtih vrat ...) in otrokom ter mladim omogočili aktivno razmišljanje o evropskem prostoru na splošno. Določene igre so prirejene tudi za mlade z manj priložnostmi in tako lahko z igrami tudi na njim primeren način približamo skupno evropsko kulturo.

Na začetku smo si v pripravljalni skupini mladi postavili nekaj ciljev, ki smo jih želeli doseči. Kmalu pa smo ugotovili, da bo projekt kar nekajkrat presegel zastavljene meje. Pripravljalna skupina se je tako z devetih razširila na približno 20 zagnanih mladih, ki smo aktivno sodelovali pri celotnem projektu. Številka voditeljev, ki so aktivno sodelovali pri samih izvajanjih, pa je približno 80. Še bolj nas navdušuje številka, koliko otrok se je igralo z nami – že kar pred nekaj časa je presegla mejo 1000. Naše sporočilo o Evropi kot skupnem prostoru se tako širi in razširja – nadgradnja oziroma rezultat mladinske pobude Velika evropska igra je že bil mednarodni seminar z naslovom Great European game, na katerem so mladi iz evropskih držav razmišljali o evropskem državljanstvu ter o tem, kako bi to preko velikih iger predstavili otrokom in mladim v svojih državah in organizacijah. Seminar je potekal v okviru Društva mladinski ceh, saj je neformalna pripravljalna skupina Velika evropska igra prerasla v interesno skupino društva (pri mladinski pobudi je bilo Društvo mladinski ceh podporna organizacija). V letu predsedovanja Slovenije Evropski uniji bo sledila še mladinska izmenjava, ki bo prav tako temeljila na velikih igrah ter evropski tematiki, namenjena pa bo mladim.

Izvajanja iger se nadaljujejo tudi po koncu projekta. K sodelovanju nas vabijo različne organizacije, ki se ukvarjajo s programi za otroke in mladino. Sodelujemo z nekaterimi mladinskimi centri, sodelovali pa smo tudi na festivalu Igraj se z mano, ki je potekal maja letos. Takih in podobnih sodelovanj si v prihodnosti želimo čim več, saj nam dajejo spodbudo za nadaljnje delo.

Glavno gibalno projekta je bila na začetku predvsem zagnanost mladih, ki smo sodelovali pri njem. Dobili smo možnost, da smo lahko uresničili svoje ideje, in to smo skušali kar najbolj izkoristiti in unovčiti. Dodatna gonilna sila projekta pa so bili še zelo pozitivni odzivi društev in organizacij, ki so Veliko evropsko igro vključili v svoj program. Uspešnost projekta potrjuje kar nekaj dejavnikov: številna izvajanja po vsej Sloveniji in navdušenje v posameznih lokalnih skupnostih, nadaljnja zanimanja za projekt, razširjena pripravljalna skupina mladih, navdušenje udeležencev, novi projekti, ki izhajajo iz naše pobude, itd.

Idejna zasnova je nastala na podlagi prepoznane potrebe po večjem poznavanju Evrope. S projektom smo želeli približati raznoliko bogastvo evropskega prostora otrokom in mladim na njim primeren način. Mladi mlade najbolj razumemo, zato smo združili moči v projektu Velika evropska igra. Glavno spoznanje celotnega projekta pa je, da smo poleg vseh vidnih rezultatov veliko naredili predvsem zase: osebostna rast, izkušnje in znanja, ki smo jih pridobili, so neprecenljiva ter nam (in še bodo) koristijo na najrazličnejših področjih našega nadaljnega udejstvovanja.

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V OČEH POSLANCEV V EVROPSKEM PARLAMENTU

Svoje misli o pomenu spodbujanja evropskega državljanstva so za to publikacijo prispevali tudi nekateri slovenski poslanci v Evropskem parlamentu, in sicer **Mojca Drčar Murko** iz Skupine zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo, **Ljudmila Novak** iz Evropske ljudske stranke in Evropskih demokratov ter **Borut Pahor** iz Skupine socialdemokratov v Evropskem parlamentu. Stališča evropskih poslancev glede evropskega državljanstva in drugih velikih evropskih tem so izjemno pomembna, saj poslanci predstavljajo edine neposredno izvoljene predstavnike evropskih državljanov v institucijah Evropske unije. Zato vprašanje, kako oni razumejo evropsko državljanstvo in vlogo mladih pri njegovi gradnji ter utrjevanju, nikakor ni zanemarljivo.

Mojca Drčar Murko, evropska poslanka (Skupina zavezništva liberalcev in demokratov za Evropo, 7. junij 2007)

EVROPA – OD SPODAJ NAVZGOR

Po naključju dve veliki in vplivni članici EU dobivata nova predsednika v obdobju predsedovanja tretje največje, Nemčije; ta poskuša s posredovanjem med različnimi stališči najti izhod iz »ustavne krize«, ki je pred dvema letoma izbruhnila po referendumih v Franciji in na Nizozemskem. Naj Evropa utrdi vezi s trdnimi vezmi, podobnimi ustavnim, ali naj stopi korak nazaj?

Francija je izvolila Nicolasa Sarkozyja, šest tednov pozneje pa bo dolgoletnega britanskega premierja Tonyja Blaira na mednarodnem odru zamenjal novi premier Združenega kraljestva Gordon Brown.

Razlika med njima je precejšnja: Francoz je že med volilno kampanjo razkril načrte o temeljiti reorganizaciji francoske politike do Evrope, Britanec pa je za širšo evropsko javnost še zaprta knjiga, čeprav je po njegovih dosedanjih stališčih mogoče sklepati, da bo celo poudaril tradicionalno britansko sumničavo stališče do EU.

Z njima in z Angelo Merkel na vrhu v Nemčiji se po vsej verjetnosti končuje epoha v razvoju Evropske unije. Vsi trije politiki v primerjavi s svojimi predhodniki veljajo za »mehke nacionaliste«. Skupno jim je, da so zamislili nadaljnega razvoja EU v mogoči smeri prave evropske federacije precej manj naklonjeni kot predhodniki. A tudi če ne bi bili takega prepričanja, bi kot pragmatiki svoja jadra ravnali po vetru, ki zdaj piha iz smeri previdne nadaljnje izgradnje institucij Evropske unije.

Imajo torej personalne zadeve na vrhu treh ključnih članic kakšen globlji pomen? Verjetno ga imajo. Težnja po posredovanju med različnimi pogledi in k najmanjši mogoči skupni ravni interesov je vplivala na delo pri novem besedilu evropske ustavne pogodbe. Besedilo, ki so ga vodje evropskih držav podpisali leta 2004, naj bi bilo namreč zdaj »posodobljeno«. Dejansko to pomeni, da bo skrženo na najnujnejše, kar mora EU imeti, če naj normalno deluje v razširjeni obliki 27 držav. V modi je »mini«; Evropa naj bi dobila mini ustavo.

Pri razpravah o prvotnem besedilu pogodbe smo še tehtali možnost vsebinske razširitve kategorije evropskega državljanstva v primerjavi z nacionalnim, a ta možnost je postala nerealna, ko se je vizija Združenih držav Evrope oddaljila v oddaljeno prihodnost.

Obris skrajšane oziroma mini različice ustavne pogodbe za Evropo bo znan na sestanku Evropskega sveta ob koncu predsedovanja Nemčije konec junija, a pogajanja med državami še potekajo. Evropski parlament je aktivno vključen v delo in poskuša ohraniti čim več od prvotnega pogodbenega besedila, zlasti še temeljna načela iz prvega dela ustavne pogodbe, ki določajo dvojno naravo EU kot zvezo držav in državljanov, primat evropskega prava pred nacionalnimi pravnimi redi in ne nazadnje priznanje EU kot samostojne pravne osebnosti.

Ohranitev teh izjemno pomembnih pravnih institutov bi prispevala k premostitvi krize, ko je nekaj časa kazalo, da so prav ustanovne članice na zahodu naveličane Evropske unije in so vedno bolj sumničave do držav, ki so se priključile pozneje.

»Razširjeno Evropsko unijo je treba nujno opremiti z instrumenti in sredstvi, s pomočjo katerih bi lahko učinkovito delovala, utrdila vlogo v svetu in odpravila zaskrbljenost državljanek in državljanov zaradi izzivov, ki jih prinašajo globalizacija, podnebne spremembe, varna preskrba z energijo in staranje prebivalstva,« je napisano v najnovejšem parlamentarnem poročilu, ki smo ga v četrtek sprejeli na zasedanju v Bruslju.

K nujnim dokumentom po večinskem mnenju Evropskega parlamenta spada tudi listina človekovih pravic, ki bi jo nekateri želeli imeti ločeno od ustavne pogodbe, drugi pa niso navdušeni nad pravno zavezujočo naravo. A prav za to gre: evropska ustavna pogodba pomeni jasno potrditev vrednot, na katerih Unija temelji. Pomeni tudi vabilo k povečanju sodelovanja državljanek in državljanov v političnem življenju EU. Vse to je lahko potrjeno in poudarjeno zlasti tako, da se razjasnijo pristojnosti Evropske unije na eni strani in držav članic na drugi.

Kakšna bo vloga državljanov in državljanek pri oblikovanju naše skupne prihodnosti, pa ni odvisno le od členov v pogodbah. Ti lahko le nakažejo izbiro med vključevanjem oziroma pasivnostjo. Od posameznikov je odvisno, ali so pripravljeni svojo energijo posvetiti izgradnji Evrope, ki bi potekala od spodaj navzgor.

Ni nenavadno, da imajo o »Bruslju« boljše mnenje v tistih mestih manj razvitih evropskih regij, ki so veliko pridobila s črpanjem sredstev iz skladov strukturne (solidarnostne) pomoči, kot v njihovih glavnih mestih! Na področju regionalne politike, ki teži k povečanju kohezivnosti (vezljivosti) celotnega evropskega ozemlja, posamezniki najlaže ugotovijo, kako tesno je njihova (srečna) prihodnost povezana z njihovo državljansko aktivnostjo.

Zaradi hitrega segrevanja Zemlje in dramatičnega ritma izgubljanja biotske pestrosti bo tudi ekologija stopila skozi velika politična vrata, čeprav je bila tisto področje, ki je doslej večinoma veljalo za onkraj politike. Evropske države vsaka zase ne morejo preprečiti, da se ne bi klimatske spremembe čez deset, petnajst let sprevrgle v katastrofo. Evropska unija pa to mogoče lahko stori, a le s podporo in z osebnim prispevkom državljanov in državljanek. Tedaj je vseeno, kako je državljanstvo pravno opredeljeno, pomembno je, kako ga občutimo.

Se počutimo državljani in državljanke Evrope zato, ker želimo dobro sebi in svojim naslednikom? Če je tako, je prihodnost Evropske unije zagotovljena.

Ljudmila Novak, evropska poslanka (Evropska ljudska stranka in Evropski demokrati, 15. junij 2007)

PROGRAM MLADI V AKCIJI IN AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

Snovalci evropske politike smo želeli, da bi evropski program MLADI V AKCIJI pomembno prispeval k pridobivanju znanja in da bi bil ključni instrument pri zagotavljanju priložnosti za neformalno in priložnostno učenje evropskih razsežnosti za mlade. Čas bo pokazal, koliko nam je to uspelo.

Kot enega izmed pomembnejših ciljev smo opredelili razvijanje solidarnosti in spodbujanje strpnosti med mladimi, da bi tako okrepili družbeno povezanost v Evropski uniji. Spodbuditi želimo aktivno državljanstvo in okrepiti medsebojno razumevanje med mladimi. Solidarnost do drugih bi lahko opredelili tudi z besedo prostovoljstvo. Le-temu smo dali tako velik pomen, ker smo prepričani, da ima prostovoljstvo velik pomen za skupnost, saj izboljšuje kakovost življenja v družbi, brani interese posameznikov in skupin, ki so ogroženi, prikrajšani, potisnjeni ob rob in izključeni, ter je ne nazadnje ena od osnovnih poti odzivanja civilne družbe na potrebe v njej in ustvarja možnosti aktivnega delovanja državljanov v družbi.

Drugo področje, ki smo ga poudarili, je politično udejstvovanje mladih, ki je prav tako pomembno. Preko mladinskih izmenjav želimo povečati mobilnost mladih in razvijati njihovo državljanstvo ter medsebojno razumevanje s podporo mladinskih pobud, projektov in aktivnosti, ki zadevajo sodelovanje mladih. Mladi so tisti zanimivi del družbe, katerih večina se, kot kažejo vse raziskave, umika od politike in na splošno od družbenega udejstvovanja. To pomeni, da bežijo od klasičnih političnih strank, njihova udeležba na volitvah je nizka, težko se odločajo za članstvo v klasičnih institucijah, narašča pa njihovo nezaupanje v politiko. Po drugi strani se del te iste populacije zavzeto vključuje v družbeno dogajanje. Preko njih, ki so del svoje značilne populacije, želimo vplivati na ostale, ki jih včasih ne moremo opredeliti niti kot pasivne in apatične opazovalce družbenega dogajanja, ker niso niti to. Zato preko tega programa ponujamo mladinskim organizacijam priložnost sodelovati pri razvoju družbe na splošno in še zlasti pri razvoju Evropske unije.

Vzpodbuditi želimo mladinske izmenjave z namenom sodelovanja pri skupnem programu aktivnosti. Želimo, da se mladi vključujejo v aktivno sodelovanje in tako odkrivajo različne socialne in kulturne stvarnosti in se jih začnejo zavedati, se učijo drug od drugega ter okrepijo svojo zavest o tem, da so evropski državljani. Mladi lahko tako raziskujejo podobnosti in razlike med kulturami. Poleg tega lahko mladinske izmenjave izboljšajo naravnost lokalnega prebivalstva v odnosu do drugih kultur ter ne vplivajo le na mlade same in na aktivnosti njihovih združenj.

Za zgled želimo postaviti mladinske organizacije, ki so zasnovale aktivnosti z namenom razvijanja inovativnosti, podjetnosti in ustvarjalnosti. Mladinske pobude naj začnejo, vzpostavijo in izvajajo mladi sami. Mladim dajemo priložnost, da preko pobud uresničijo svoje zamisli, s čimer dobijo priložnost za neposredno in aktivno sodelovanje v načrtovanju in izvajanju projektov. Sodelovanje v mladinskih pobudah je pomembna izkušnja neformalnega učenja. Mladim daje tudi priložnost, da se počutijo evropski državljani, in občutek, da prispevajo h gradnji Evrope.

Želim si, da bi mladi videli, da si današnji tvorci evropske politike zares želimo njihovo participacijo v tem našem skupnem projektu združene Evrope. Neodgovorno bi bilo prepustiti najbolj dojemljiv del družbe samemu sebi. Zato želimo z vsemi mladinskimi pobudami oblikovati samostojne politike jutrišnjega dne, ki bodo v prihodnosti samozavestno prevzeli odgovorne politične in operativne funkcije. Nikoli ne pozabimo, da dokler se človek uči, toliko časa napreduje.

Borut Pahor, evropski poslanec (Skupina socialdemokratov v Evropskem parlamentu, 20. junij 2007)

PRISPEVEK MLADIH H GRADNJI IN PRIHODNOSTI EVROPSKE UNIJE

Prihodnost Evropske unije zagotovo stoji na mladih, na naših potomcih, ki bodo Evropo živeli, dihali in soustvarjali ter bodo sebe ponosno predstavili kot »državljana Evropske unije« in ne zgolj kot Slovenca.

Da bi se mladi Slovenci bolj zavedali tudi svoje evropske identitete, torej da poleg Sloveniji pripadajo tudi izjemno vplivni in v svetu izredno spoštovani ter vedno močnejši politični in gospodarski tvorbi – Evropski uniji, je potrebnih kar nekaj miselnih, družbenih in tudi vsebinskih sprememb, ki bodo mladino predramile iz pasivnega stanja.

Mladi lahko s svojimi svežimi idejami in novimi pogledi na Evropsko unijo zelo popestrijo politični prostor. S svojimi inovativnimi idejami lahko vplivajo tako na razvoj kot na prihodnost EU. Svež veter je vedno dobrodošel. In prav zato bi bilo smotno, da bi mlade že v njihovih osnovnošolskih letih na zanimiv in poljuden način začeli informirati o EU, delovanju evropskih institucij, o evropskih mestih, v katerih delujejo institucije, in jim nuditi možnosti obiska le-teh. Ponuditi bi jim morali več možnosti za cenejša potovanja v ostale evropske prestolnice, v katerih bi lahko spoznavali druge in drugačne kulture, življenjske stile, navade ter na ta način zmanjšali možnosti različnih fobij, ki jih imajo ljudje pred nepoznanim.

Možnost študija na različnih evropskih univerzah je pomemben način vključevanja mladih pri gradnji prihodnje Skupnosti. Izmenjava znanja med državljani EU namreč lahko pomeni le (znanstveni, raziskovalni, politični, gospodarski, intelektualni ...) napredek ter tako posledično izboljša kakovost življenja in prihodnost v EU.

Zanamcev prav tako tudi ne bi smeli izključiti iz samega procesa soustvarjanja EU. Opozoriti bi jih morali na njihove državljanske pravice in možnosti, ki jih imajo na voljo, da izrazijo svoje mnenje, da sodelujejo in ne nazadnje tudi sovplivajo na nastajanje evropskih politik, saj bodo le tako lahko imeli občutek popolne pripadnosti. Ponuditi bi jim morali več sponzoriranih programov, preko katerih bi lahko izrazili svoje mnenje, želje, potrebe, saj se pogosto zgodi, da mladi obupajo zato, ker imajo občutek, da jih nihče ne sliši. Zato nikakor ne smemo preslišati njihovega mnenja, ga zapostavljati ali se slepiti, da ni pomembno. Še kako je pomembno!

Ti mladi so naša prihodnost in kdo je pomembnejši od nje same? Nihče. In samo tisti, ki to razume, bo lahko v miru užival ob pogledu na srečno in svobodno mladino. In prav za to gre. Za srečo, ki krepi ustvarjalnost in je temelj svobodne družbe. Samo na ta način bodo lahko mladi postopno postali trden temelj Evropske unije, ki bo z leti odraščanja prispeval k integraciji državljanov EU in gradil EU, ki bo temeljila na demokratičnih vrednotah, nediskriminaciji, svobodi ter miru.

KAJ SPLOH JE EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO?

Prvega maja 2004 se je za Slovenijo, kot za še devet držav, ki so se takrat pridružile Evropski uniji, veliko spremenilo. Med drugim smo državljanke in državljani dežele na sončni strani Alp kar naenkrat postali tudi evropski državljani in državljanke. Kaj pa to sploh pomeni?

Državljanstvo Evropske unije je bilo utemeljeno z Maastrichtsko pogodbo iz leta 1992. Vežano je na državljanstvo države članice Unije, kar pomeni, da je vsaka oseba, ki ima državljanstvo ene od članic sedemindvajseterice, tudi državljan EU. Državljanstvo EU dopolnjuje državljanstvo v članicah in ga ne nadomešča. Pogodba o Evropski skupnosti (PES) opredeljuje evropsko državljanstvo v drugem delu (členi 17–22) in navaja naslednje pravice evropskih državljanov:

1. Pravica do prostega gibanja in pravica do prebivanja na ozemlju držav članic

Državljan EU ima pravico vstopiti v katero koli članico povezave brez posebnih formalnosti. Potrebuje le veljaven potni list ali osebno izkaznico (v državah članicah schengenskega območja pa tudi to ni potrebno). Pristojni organi v državi članici lahko sicer preverijo veljavnost identifikacijskih dokumentov, vendar državljan EU ne smejo spraševati o namenu in trajanju njegovega potovanja. Pravica do potovanja se lahko omeji le zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja.

Državljan EU ima tudi pravico do prebivanja in naselitve v kateri koli državi povezave. Za obdobja, krajša od treh mesecev, potrebuje le veljavno osebno izkaznico ali potni list. Za obdobja, daljša od treh mesecev, pa ima pravico do stalnega prebivanja v drugi državi EU, če:

- je v državi gostiteljici delavec ali samozaposlena oseba,
- je vpisan na zasebno ali javno izobraževalno ustanovo z namenom, da tam študira ali se poklicno usposablja,
- ima zadostna finančna sredstva zase in za svoje družinske člane ter zdravstveno zavarovanje, ki zajema vsa tveganja v državi gostiteljici.

2. Pravica voliti in biti izvoljen

Državljan EU ima pravico voliti in biti izvoljen za poslanca na volitvah v Evropski parlament ter na občinskih volitvah v državi članici, v kateri ima stalno prebivališče.

3. Pravica do diplomatske in konzularne zaščite

Državljan EU ima na potovanjih zunaj EU pravico do zaščite diplomatskih ali konzularnih organov druge države članice, če matična država članica v zadevni tretji državi nima diplomatskega ali konzularnega predstavništva.

4. Pravica obrniti se na evropskega varuha človekovih pravic in nasloviti peticijo na Evropski parlament ter pritožbo na Evropsko komisijo

Evropski varuh človekovih pravic ima pooblastila za preiskovanje evropske uprave in njenih odnosov z državljani ter podjetji. Obravnava torej spore med državljani in institucijami EU, nima pa pooblastil za obravnavanje pritožb glede nacionalnih, regionalnih ali lokalnih uprav držav članic. Državljan EU lahko naslovi peticijo na Evropski parlament o zadevi, ki je povezana z EU in državljan neposredno zadeva. Peticijo obravnava Odbor za peticije Evropskega parlamenta, ki sicer nima pooblastil, s katerimi bi lahko neposredno rešil spor, vendar lahko kljub temu izvaja pritisk na vpletene strani. Poleg tega se lahko državljan EU zaradi kršitve zakonodaje EU v državi članici pritoži tudi Evropski komisiji. Ta lahko od zadevne države zahteva, da spremeni svojo zakonodajo. Pred pritožbo na evropske institucije glede težav pri uveljavljanju pravic ali nepravilnih odločitev pa se mora državljan EU najprej obrniti na ustrezne organe v svoji državi, saj so za izvajanje zakonodaje EU najprej odgovorne prav države članice.

V zadnjih letih sta k približevanju koncepta državljanstvo EU državljanom članic povezave pomembno prispevala dva dejavnika: skupna evropska valuta – evro in skupen dizajn potnih listov. Da pa bi resnično razumeli koncept evropskega državljanstva, je treba spoštovati vse različne vrste identitete, ki določajo vsakega posameznika, in sicer tako na lokalni, regionalni ter nacionalni kot na evropski ravni.

VIRI:

- Evropska komisija: *Evropsko državljanstvo*, <http://ec.europa.eu/youreurope/nav/sl/citizens/citizenship/citizenship/index.html>.
- Evropska komisija: *Pregled vaših pravic v EU*, http://ec.europa.eu/youreurope/nav/sl/citizens/services/eu-guide/rights/index_sl.html.
- Evropska komisija (2007): *Program Evropa za državljane – Vodnik po programu*, http://eacea.cec.eu.int/citizenship/guide/documents/programme_guide_sl.pdf.

EVROPSKA IDENTITETA IN EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

Pojem evropsko državljanstvo ostaja v mnogih elementih nepojasnen, njegovih definicij je več, enotne razlage pa za zdaj ni. Na seminarju »Evropsko državljanstvo« sta zato **dr. Zvonko Bergant**, predavatelj na Fakulteti za uporabne humanistične študije v Novi Gorici, in **dr. Rajko Knez**, izredni profesor na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru – strokovnjaka, ki se poglobljeno ukvarjata z omenjenim vprašanjem, skušala pojasniti nekatere njegove vidike. Soočila sta namreč vprašanje evropske identitete (sociološki vidik) in vprašanje evropskega državljanstva v kontekstu pravic, ki jih slednje prinaša (pravni vidik).

dr. Zvonko Bergant, predavatelj na Fakulteti za uporabne humanistične študije v Novi Gorici

EVROPSKA IDENTITETA MED OBSTOJEM IN NASTAJANJEM

S slovenskim članstvom v Evropski uniji – podobno velja tudi za državljanke in državljane drugih držav članic – s tem, ko Unija – če se zavedamo ali ne – na mnogih področjih določa našo vsakdanjo stvarnost, se pogosto zastavlja tudi vprašanje o obstoju evropske identitete. Ali obstaja neka skupna identiteta državljanek in državljanov Evropske unije oz. Evropejk in Evropejcev? Ali ta ogroža našo nacionalno identiteto? Ali jo bo lahko ali naj bi jo celo nadomestila? Ali pa je razpravljanje o evropski identiteti le razpravljanje o nečem namišljenem, ki nima nobene podlage v stvarnosti, in je zato izgubljanje časa?

1. Evropa v 19. stoletju: v znamenju nacionalnega

V 19. stoletju in prvih desetletjih 20. stoletja je nacionalno vprašanje dajalo ključni pečat političnemu in družbenemu dogajanju. Na oblikovanje nacionalne zavesti in pripadnosti so vplivali naslednji dejavniki (naj skušamo hkrati predstaviti, kako se je to izražalo v tem obdobju na primeru slovenskega naroda):¹

- zgodovinski mit: karantanska slovenska država,
- jezik: skupen slovenski jezik, ki presega dialekte,
- kult očetov naroda: Janez Bleiweis, Anton Martin Slomšek, Janez Evangelist Krek ...,
- vrednostni okvir: »vse za vero, dom, cesarja«,
- skupna politična in pravna zgodovina: slovenska Karantanija, ustoličenje koroških vojvod – slovenski prispevek k ameriški deklaraciji o neodvisnosti,
- ideološki dejavnik: katolištvo – »Pravi Slovenec je katoličan!«,
- skupna pripadnost: Zedinjena Slovenija, jugoslovanski okvir,
- simboli: Triglav, lipov list, slovenska trobojnica, himna Naprej, zastava slave ...,
- občutek pripadnosti skupnosti²: čitalnice, tabori, slovenski narod, volitve v deželne in državni zbor,
- državljanstvo: strogo gledano stopi v ospredje šele z osamosvojitvijo Slovenije.

Pri tem procesu oblikovanja narodne zavesti je treba poudariti vlogo tedanje slovenske elite, ki je prek čitalnic, taborov ter predvsem šolstva in časopisja širila občutek pripadnosti slovenskemu narodu med Slovenci, ki so v habsburški monarhiji živeli v različnih kronovinah. Deželna pripadnost je bila še ob koncu prve svetovne vojne zelo močna. Ljudje so se namreč najprej čutili kot Kranjci, Štajerci, Korošci ..., šele postopoma tudi kot Slovenci (ob koncu prve svetovne vojne je z ustanovitvijo Kraljevine SHS nastopil še jugoslovanski nacionalni element, ki pa v stvarnosti večinoma nikoli ni zaživel). Podobno vlogo intelektualne elite, šolstva in časopisja pri oblikovanju nacionalne zavesti je zaslediti tudi pri drugih evropskih narodih.

¹ Hkrati velja omeniti, da najdemo podobne elemente med osamosvajanjem Slovenije. Prim. M. Pušnik, *Državotvorje, politike reprezentacij in nacionalne mitologije: mediji in iznajdba slovenskosti*, v: Klanjšek, M. (ur.), *Raziskovalno delo podiplomskih študentov v Sloveniji: ena znanosti*, DMRS, Ljubljana 2003, 296–307.

² Anderson pravi, da je narod »zamišljena politična skupnost - zamišljen je hkrati kot notranje omejen in kot suveren. Nedvomno je narod zamišljen, saj niti pripadniki najmanjšega naroda nikdar ne spoznajo vseh svojih sočlanov, ne srečajo vseh niti ne slišijo zanje - in vendar vsak izmed njih v mislih nosi predstavo o povezanosti v skupnost.« V: B. Anderson, *Zamišljene skupnosti, O izvoru in širjenju nacionalizma*, SH- Zavod za založniško dejavnost, Ljubljana, 1998, 14.

2. Evropsko povezovanje – nova evropska identiteta?

Tudi pri izgradnji Evropske unije je bilo in ostaja eno od pomembnih vprašanj, kakšno je razmerje med nacionalno in evropsko identiteto – ali slednja pomeni tudi neke vrste presežanje prve? Ali smo v fazi oblikovanja novega »mi« z značilnostmi nekakšne evropejskosti? Ali se ta oblikuje na osnovi obstoječih nacionalnih identitet ali pa je do neke mere od njih neodvisna? Ali imamo opravka z novo obliko etničnosti oz. etnične pripadnosti, ki je lastna Evropejcem?

V prvih treh desetletjih po podpisu ustanovnih pogodb Evropskih skupnosti so zagovorniki evropskega povezovanja v promoviranju evropske zavesti in ustvarjanju evropske identitete videli tudi pomemben politični cilj. V zgodnjih sedemdesetih letih so nekateri vodilni politiki postavili na politični dnevni red Evropskih skupnosti tudi oblikovanje oz. razvoj nadnacionalne identitete. V skupni evropski zavesti so namreč videli nujen dejavnik za uspešno preoblikovanje Evropskih skupnosti v izvorno nadnacionalno politično skupnost. V osemdesetih letih pa se je nato ideja politične skupnosti postopoma umikala ideji oblikovanja enotnega evropskega trga. To seveda ne pomeni, da se je cilj (iz)oblikovanja evropske identitete zapostavljal. V poznih osemdesetih se je namreč razvilo več promocijskih dejavnosti, s katerimi se je mobiliziralo javnost, ter uvajalo različne evrosimbole³. S *Pogodbo o Evropski uniji* in uvedbo evropskega državljanstva se je v tem pogledu dosegla pomembna raven. Dejansko pa enega od najbolj konkretnih korakov v ustvarjanju občutka pripadnosti oz. identitete pomeni uvedba evra kot skupne valute.

Pravzaprav lahko ugotovimo kar nekaj podobnosti med oblikovanjem nacionalne identitete v 19. ter evropske identitete v 20. in 21. stoletju:

- zgodovinski miti: 50-letnica obstoja Unije: slovesnost ob obletnici podpisa *Rimskih pogodb* – poskus ustvarjanja izvornega mita, ki je sprejemljiv za vse države članice –, oblikovanje skupne zgodovine kot izhodišče za oblikovanje evropske identitete; do neke mere velja to priznavanje »navdiha iz kulturne, verske in humanistične dediščine Evrope⁴« v *Pogodbi o Ustavi za Evropo*,
- jezik: jezikovna raznolikost,
- kult očetov naroda: v primeru EU – ustanovni očetje (Robert Schuman, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi),
- vrednostni okvir: »univerzalne vrednote nedotakljivosti in neodtujljivosti človekovih pravic, svobode, demokracije, enakosti in pravne države⁵,
- skupna politična in pravna zgodovina: rimsko pravo, humanistično izročilo – če ne omenjamo celotnega *acquis communautaire*, ki je nastal v desetletjih od podpisa *Pariške pogodbe* leta 1951,
- ideološki dejavnik: »namerava Evropa, ponovno združena po bridkih izkušnjah, napredovati po poti civilizacije, napredka in blaginje v dobro vseh svojih prebivalcev, tudi najšibkejših in najbolj prikrajšanih, da želi ostati celina, odprta za kulturo, znanje in družbeni napredek, in da želi poglobiti demokratičnost in preglednost njenega javnega življenja ter si prizadevati za mir, pravico in solidarnost v svetu⁶,
- skupna prihodnost: »so narodi Evrope, čeprav ponosni na svojo nacionalno identiteto in zgodovino, odločeni preseči starodavne delitve in v vedno tesnejši povezanosti oblikovati skupno usodo⁷,
- simboli Unije: zastava, himna – Oda radosti, geslo »Združena v raznolikosti«, skupna valuta evro, 9. maj – dan Evrope; skupni format potnega lista⁸,
- občutek pripadnosti skupnosti: volitve v Evropski parlament,
- evropsko državljanstvo.

Hkrati imamo zadnji desetletji opraviti tudi s številnimi programi, ki naj bi pripomogli k oblikovanju ali prepoznavanju skupne identitete (program »Človeški vir in mobilnost – dejavnosti Marie Curie« – za področje raziskav; program Vseživljenjsko učenje, ki med drugim vključuje tudi programsko področje Erasmus – za področje višje- in visokošolskega izobraževanja – ter Leonardo da Vinci – za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja; akcijski program MLADINA; raziskave javnega mnenja Eurobarometer ...). Zelo viden element »evropske identitete« so oznake EU na mejnih prehodih, na katerih so ločene čakalne vrste, pa tudi drugačen način nadzora za državljane Unije in državljane iz tretjih držav.

Ali so imeli oz. imajo ti dejavniki ter strategije Unije za promocijo evropske identitete oz. občutka pripadnosti pozitivne učinke? Kot pomemben vir lahko uporabimo raziskave javnega mnenja v Uniji – Eurobarometer. Pri tem nas bodo še posebno zanimali podatki za Slovenijo.

³ Prim. D. Jacobs, R. Maier, European Identity: construct and fiction, v: Gastelaars, M., De Ruijter, A. (ur.), *The Quest for a Multifaceted Identity*, Shaker, Maastricht 1998, 13–34.

⁴ *Pogodba o Ustavi za Evropo, Preambula*, v: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/temeljni_dokumenti/Pogodba_o_ustavi_za_Evropo.pdf, str. Constitution/???/sl 3.

⁵ Prav tam.

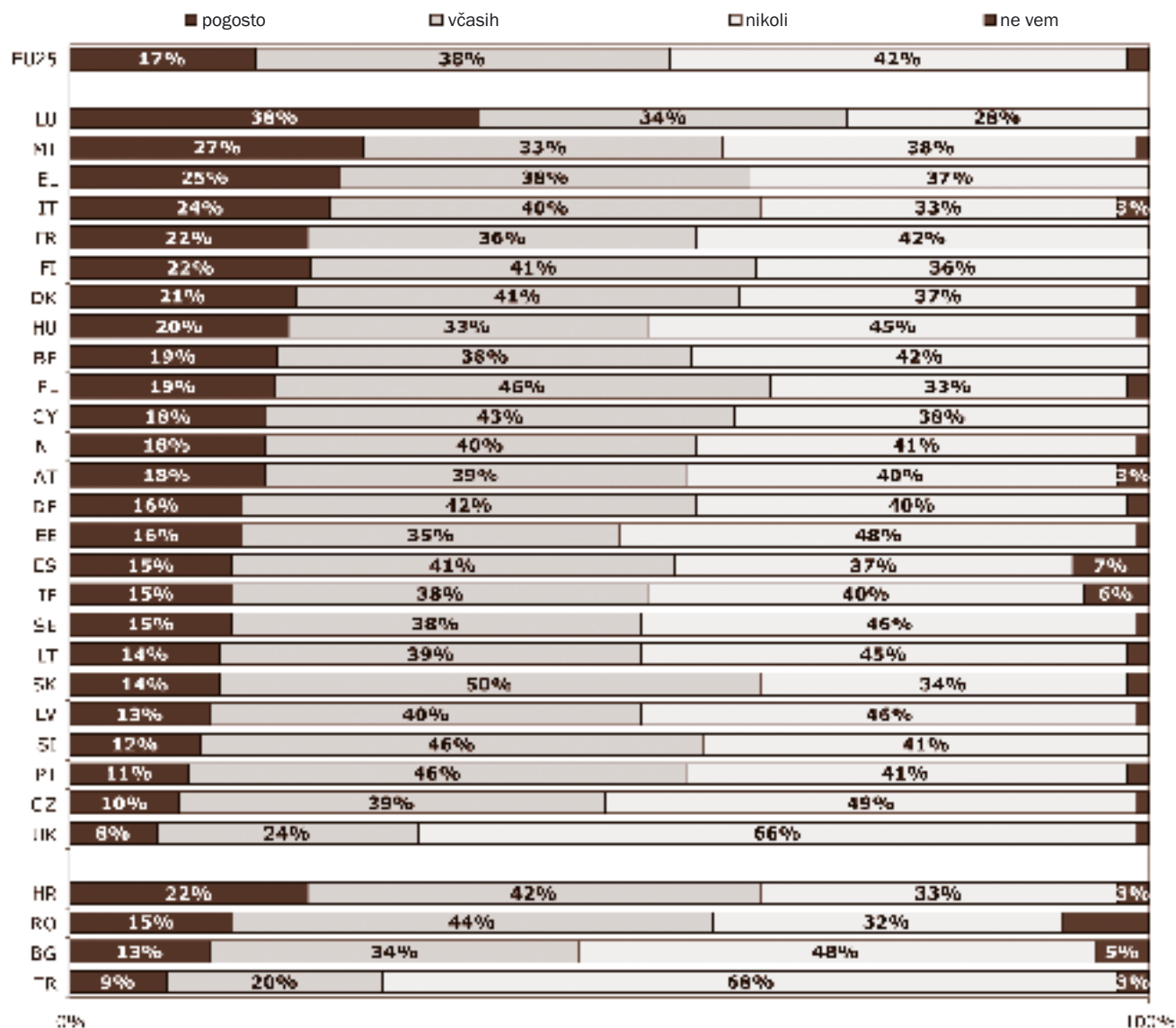
⁶ Prav tam.

⁷ Prav tam.

⁸ *Pogodba o Ustavi za Evropo*, čl. I-8, str. Constitution/???/sl 13.

Če se najprej ustavimo pri vprašanju, koliko se državljani držav članic in kandidatki imajo tudi za Evropejce, so rezultati, objavljeni v Eurobarometru 64 konec decembra 2005⁹, naslednji:

Ali o sebi kdaj razmišljate ne le kot o (NACIONALNOST), ampak tudi kot o Evropejcu/Evropeljki? Se to dogaja pogosto, včasih ali nikoli?

Zgornja razpredelnica kaže, da v Sloveniji 46 % prebivalcev občasno pomisli, da po (državlanski) pripadnosti niso le Slovenci, ampak tudi Evropejci, kar je nekoliko nad povprečjem EU25 (38 %). Nekaj odstotkov nižji delež Slovencev (41 %) nikoli ne pomisli, da so Evropejci (EU25 = 42 %). Le 12 % Slovencev pogosto pomisli, da so Slovenci in Evropejci (EU25 17 %) – ta je sorazmerno nizek, saj je nižji le še na Portugalskem, Češkem, v Veliki Britaniji ter (državi kandidatki) Turčiji. Pri tem je treba poudariti, da je bila interpretacija »evropskega državljanstva« oz. »biti Evropejec« prepuščena anketirancem. Hkrati velja – kot omenjeno –, da se raziskave javnega mnenja Eurobarometer lahko razumejo kot sredstvo za »ustvarjanje« oz. spodbujanje evropske identitete, ki dobiva izraz tudi v evropskem državljanstvu.

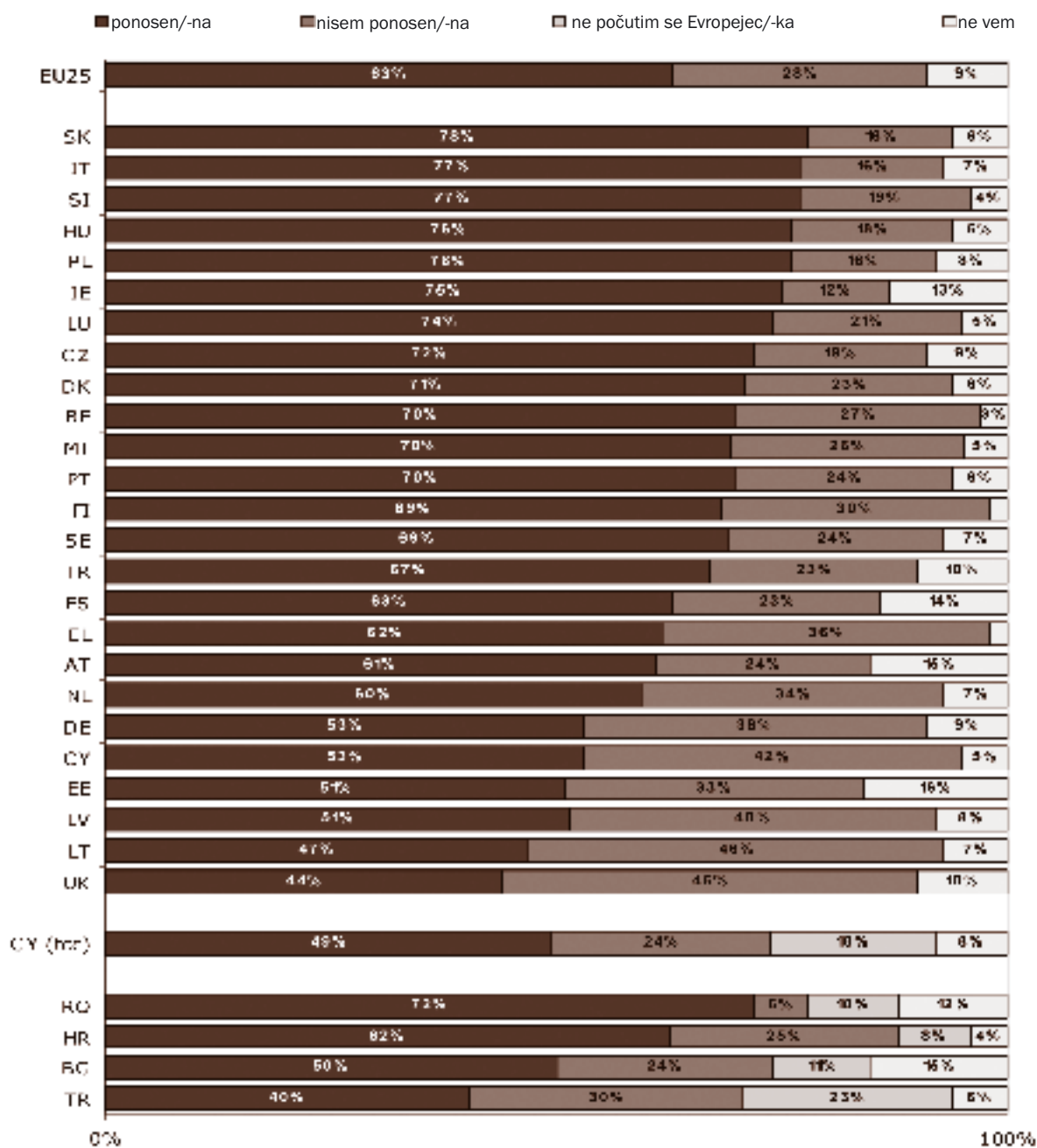
Zanimiv je tudi podatek, da je v raziskavi leta 1992 14 % prebivalcev 12 članic držav tedanje Evropske skupnosti pogosto o sebi mislilo ne le kot o pripadniku nacionalne države, ampak tudi kot o Evropejcu (2005: 17 %), 32 % občasno (2005: 38 %) ter večina, to je 51 % (2005: 42%), nikoli.¹⁰ In kako so anketiranci odgovorili na vprašanje, ali so ponosni, da so Evropejci.¹¹

⁹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, str. 44.

¹⁰ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, str. 43.

¹¹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, str. 50.

Bi lahko rekli, da ste zelo ponosni, srednje ponosni, ne preveč ponosni, sploh niste ponosni, da ste Evropejec/ Evropejka?

Tu smo Slovenci pri vrhu lestvice, saj (nas) je kar 77 % ponosnih, da smo Evropejci (smo skupaj z Italijani na drugem mestu, takoj za Slovaki (78 %) – povprečje v EU 63 %). Splošno gledano so državljani desetih držav, ki so postale članice Unije s 1. majem 2004, bolj ponosni, da so Evropejci, kot državljani dotedanjih držav članic (73 : 61). Toda razpredelnica pokaže, da tega (tj. »nove« članice proti »starim«) ne moremo preveč poenostaviti.

Tako so ti podatki slikovno predstavljeni v *Nacionalnem poročilu za Slovenijo* (Eurobarometer 63.4) za jesen 2005: ¹²

Glede pripadnosti oz. čutiti se kot del Unije je pomembno, kako državljanke in državljani gledajo na vprašanje, ali njihov glas v Uniji šteje.

Kot kaže spodnja razpredelnica, rezultati Uniji niso ravno v korist. ¹³

¹² http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_sl_nat.pdf, str. 11.

¹³ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb64/eb64_en.pdf, str. 34.

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V LUČI PROSTEGA GIBANJA OSEB V EU

I. Uvod

Evropsko državljanstvo je eden izmed pomembnejših institutov, ki tesno povezuje državljane držav članic s pravicami, ki izhajajo iz prava Evropske skupnosti. Morda od vseh najpomembnejše vpliva na prosto gibanje oseb in pravice, ki so neposredno in posredno povezane s prostim gibanjem.

Pogodba o ES (odslej PES) opredeljuje evropsko državljanstvo v drugem delu, pod naslovom Državljanstvo Unije. Poleg pravice do prostega gibanja oseb, ki je v nadaljevanju osrednja tema tega prispevka, državljanom EU v členih 17 do 22 podeljuje tudi druge pravice, ki jih imajo državljani Unije zunaj države primarnega državljanstva, kot so pravica do prebivanja v drugih državah članicah, aktivna in pasivna volilna pravica v Evropski parlament in v organe lokalnih skupnosti države članice, v kateri imajo stalno prebivališče, pravica do diplomatske in konzularne zaščite, vlaganje peticij na Evropski parlament ter pritožb zaradi kršitev prava ES na Evropsko komisijo in varstvo evropskega varuha človekovih pravic.

V prispevku se osredotočam predvsem na pravne vidike državljanstva Unije. Gre predvsem za povezavo različnih pravic, ki so bile ekonomsko aktivnim na notranjem trgu priznane, težave pa so se kazale pri ekonomsko neaktivnih (npr. turisti, študenti, brezposelni itd.), ki se jim tovrstne pravice niso priznale. To so predvsem pravice socialne narave (npr. otroški dodatek, zmanjšana cena vozovnic iz socialnih razlogov, vpisnine, štipendije itd.). Dolgo je zgolj sodna praksa Sodišča ES reševala primere bolj ali manj konsistentno in širila domet evropskega državljanstva na pravice tudi ekonomsko neaktivnih oseb, a so te pravice morale biti *ratione materiae* povezane s PES. To je bilo treba vedno ugotoviti od primera do primera ...

Danes pa pravo ES pravico do prostega gibanja in prebivanja v povezavi z institutom državljanstva Unije podrobneje ureja na sekundarni ravni, in sicer z Direktivo 2004/58/ES o pravici državljanov Unije in njihovih družinskih članov do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic (odslej Direktiva 2004/58/ES).¹⁵ Države članice so morale direktivo prenesti v svoje nacionalne zakonodaje do konca aprila 2006. Slovenija je opravila implementacijo z novelo Zakona o tujcih¹⁶ in z izdajo Pravilnika o načinu ugotavljanja pravice do prostega dostopa na trg dela državljanov EU in EGP ter njihovih družinskih članov.¹⁷

II. Državljanstvo Unije in prosto gibanje oseb

Ukinitve mejnih kontrol je gotovo ena izmed največjih pridobitev EU, ki jo državljani EU lahko neposredno občutimo pri vsakem potovanju v države članice EU. Pravzaprav je to postal politični simbol in najpomembnejši temelj notranjega trga. Zato je osnovne določbe o prostem gibanju najti že v Enotnem evropskem aktu (Single European Act – SEA, podpisan leta 1986). Z vse večjo svobodo povezanim negativnim posledicam (povečanje nevarnosti prostega gibanja ljudi, ki predstavljajo nevarnost za javni red in javno varnost) so sledili tudi omejitveni ukrepi. Temu sta namenjena tudi schengenski dogovor in schengenski informacijski sistem, ki ga tudi doživljamo ob prehodu zunanjih meja EU in na letališčih. Leta 1993 pa je bilo prosto gibanje oseb zelo pomembno, saj se je s sprejetjem Maastrichtske pogodbe o EU (Pogodba o EU, odslej PEU) ekonomski koncept prostega gibanja ljudi (to pomeni, da so se lahko prosto gibali samo ekonomsko aktivni: zaposleni, ponudniki storitev) začel spreminjati. Začel se je razvijati širši koncept, koncept državljanstva Unije. Če je torej sprva prosto gibanje oseb pomenilo samo ekonomski fenomen (*market citizenship*), je PEU prinesla povsem nov, politični in socialni pomen (*Union citizenship*, državljanstvo Unije).¹⁸ Državljanstvo Unije je tesno povezano s členom 12 PES, ki prepoveduje diskriminacijo na podlagi državljanstva.¹⁹ To je ena najpomembnejših

¹⁵ Uradni list L 229, 29. junij 2004, str. 35.

¹⁶ Zakon o tujcih, uradno prečiščeno besedilo, Uradni list RS, št. 107/2006, 17. oktober 2006, str. 10860. Direktiva 2004/58/ES je bila v slovensko zakonodajo implementirana z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o tujcih, Uradni list RS 93/2005, 21. oktober 2005, str. 9621. Zakon ureja materijo evropskega državljanstva v XII.A poglavju pod naslovom »Vstop in prebivanje državljanov držav članic Evropske unije in njihovih družinskih članov ter družinskih članov slovenskih državljanov«.

¹⁷ Uradni list RS, št. 70/2006, 6. julij 2006, str. 7298.

¹⁸ Več o tem glej pri Carrera S., *What does free movement mean in theory and practice in an enlarged EU?*, v: *European Law Journal*, Vol. 11, No. 6, november 2005, str. 700.

¹⁹ Člen 12 (prej člen 6)

Kjer se uporablja ta pogodba in ne da bi to vplivalo na njene posebne določbe, je prepovedana vsakršna diskriminacija glede na državljanstvo. Svet lahko v skladu s postopkom iz člena 251 sprejme predpise, s katerimi prepove takšno diskriminacijo.

določb v PES, ki na vseh področjih, na katera se PES nanaša, prepoveduje diskriminacijo in zaradi katere smo vsi državljani EU enaki v pravicah. Predvsem uvedba državljanstva Unije, prepoved diskriminacije in cilj, zapisan v členu 14 PES, da EU ustvarja notranji trg, na katerem ni notranjih meja in je zagotovljeno prosto gibanje blaga, oseb, storitev in kapitala,²⁰ so največ pripomogli in precej spremenili pogled na prosto gibanje posameznikov (ne glede na to, ali so ekonomsko aktivni ali ne) v EU. Vendar te tri izpostavljene točke niso edini stebri prostega gibanja. Upoštevati je treba še sekundarno zakonodajo (uredbe in direktive), sodno prakso Sodišča ES in v določeni meri tudi Evropsko listino o temeljnih pravicah Unije. V prispevku poskušam podati sliko prostega gibanja posameznikov, in sicer:

- ekonomsko aktivnih,
- ekonomsko neaktivnih,
- družinskih članov, ki so državljani EU, in
- družinskih članov, ki niso državljani EU,

v EU in ugotoviti formalne ter dejanske pogoje prostega gibanja, predvsem glede na Direktivo 2004/58/ES, ki je spremenila dosedanjo ureditev in nekatere sekundarne predpise o prostem gibanju razveljavila ter združila v enoten predpis.²¹

III. Kaj pomeni imeti državljanstvo Unije?

Imeti državljanstvo države članice je osnovni pogoj (*conditio sine qua non*) za pridobitev državljanstva Unije in upravičenosti do pravic, ki so povezane s tem institutom. Člen 17 PES določa, da državljanstvo Unije ne nadomešča nacionalnega državljanstva, ampak ga dopolnjuje.²² Še vedno pa države članice same odločajo o tem, komu podeliti svoje državljanstvo. Ko je posameznik državljan države članice, čeprav ima morda dvojno državljanstvo, uživa vse pravice iz državljanstva Unije. Tudi če *dejansko izvršuje* državljanstvo tretje države (t. i. *efektivno državljanstvo*), hkrati pa ima državljanstvo države članice EU, je to dovolj, da uživa tudi pravice kot državljan Unije.²³

Imeti državljanstvo Unije pomeni, da posameznik pripada sliki EU, v kateri so pravica odhoda iz države članice, vstopa v drugo državo članico, prebivanja tam in pravica ostati na njenem ozemlju integralni del pravnega sistema. Državljanstvo Unije omogoča posamezniku garancijo, da pripada politični skupnosti, ki pa jo definira pravo in deluje na podlagi pravnih pravil.

²⁰ Člen 14 v drugem odstavku določa:...

2. Notranji trg zajema območje brez notranjih meja, na katerem je v skladu z določbami te pogodbe zagotovljen prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala.

²¹ Z Direktivo 2004/58/ES so spremenjene Uredba Sveta (EGS) št. 1612/68 z dne 15. oktobra 1968 o prostem gibanju delavcev v Skupnosti in razveljavljeni naslednji pravni akti: Direktiva Sveta 68/360/EGS z dne 15. oktobra 1968 o odpravi omejitev gibanja in prebivanja v Skupnosti za delavce držav članic in za njihove družine, Direktiva Sveta 73/148/EGS z dne 21. maja 1973 o odpravi omejitev gibanja in bivanja v Skupnosti za državljane držav članic v zvezi z ustanavljanjem in opravljanjem storitev, Direktiva Sveta 90/364/EGS z dne 28. junija 1990 o pravici do prebivanja, Direktiva Sveta 90/365/EGS z dne 28. junija 1990 o pravici do prebivanja za zaposlene in samozaposlene osebe, ki so prenehale opravljati poklicno dejavnost, in Direktiva Sveta 93/96/EGS z dne 29. oktobra 1993 o pravici do prebivanja za študente.

²² Člen 17 (prej člen 8)

1. S to pogodbo se uvede državljanstvo Unije. Državljanji Unije so vse osebe z državljanstvom ene od držav članic. Državljanstvo Unije dopolnjuje in ne nadomešča nacionalnega državljanstva.

2. Za državljane Unije veljajo pravice in dolžnosti po tej pogodbi.

²³ Prim. zadeva C-369/90, *Micheletti*, ZDl. 1992, str. I-4239.

1. Omejitve

Že v PES je določeno, da se državljanstvo Unije uresničuje v okviru omejitev, ki jih postavlja PES in iz nje izvedena zakonodaja.²⁴ Čeprav prosto gibanje oseb ni več odvisno od ekonomske aktivnosti posameznika, **finančna samostojnost** še vedno predstavlja pogoj. Ta pogoj zajema tudi ustrezno zdravstveno varnost (zavarovanje). Tako državljani Unije ne bodo upravičeni do vseh pravic prostega gibanja, če ne bodo vsaj delno finančno neodvisni. Ta pogoj še vedno povzroča veliko razliko med ekonomsko aktivnimi in neaktivnimi posamezniki.²⁵

Dodatne pogoje in omejitve predstavlja **prehodna ureditev za državljane držav zadnje širitve**.²⁶ Tri stopnje mogočih omejitev (po formuli 2 + 3 + 2²⁷) državljane držav novih EU-10 postavljajo v nepriviligiran položaj. Le-ta se odpravlja, ker vse več držav odpira trge delovne sile tudi za državljane omenjenih držav. Od leta 2011 pa tudi teh omejitev ne bo več in bo enak sistem veljal za vse države članice ter za vse državljane Unije. Do takrat pa državljani držav predzadnje in zadnje širitve ne morejo računati na enako obravnavanje, ko gre za pravice, povezane s trgom delovne sile (torej ne, ko gre za gibanje na splošno).²⁸

2. Sedanja ureditev

Direktiva 2004/58/ES vsebuje celo paleto pravic in obveznosti, ki se nanašajo na državljane Unije (ekonomsko aktivne in neaktivne) in na družinske člane (državljan Unije in tretjih držav; tako imenovanih TCN »Third country nationals«). Države članice so morale direktivo prenesti v nacionalne pravne sisteme do 30. aprila 2006. Kaj so najpomembnejše rešitve direktive? Menim, da jih je mogoče razvrstiti v pet sklopov:

Prvič, direktiva odpravlja sektorski pristop k ureditvi pravice do prostega gibanja. Združuje (in hkrati spreminja) pravila, ki so bila prej razpršena po različnih direktivah²⁹ in ki jih je oblikovala sodna praksa. To je pozitivno in na ta način se je odpravila praksa, po kateri so posamezne skupine posameznikov (npr. ekonomsko aktivni, neaktivni, študenti itd.) obravnavali ločeno in fragmentno. Tako je tudi z monotehničnim pristopom to področje postalo preglednejše in enostavnejše. To pa hkrati ne pomeni, da je tudi direktiva enostavna pri opredeljevanju in prepletanju pogojev.

Drugič, direktiva poskuša vnesti bolj fleksibilne rešitve in pogoje za gibanje različnih skupin posameznikov v EU. **Osrednji institut**, ki ga direktiva uvaja, je **dovoljenje za stalno prebivališče**.³⁰ Nekdanja ureditev je zahtevala, da morajo državljani Unije redno podaljševati svoja dovoljenja za prebivanje. Po členu 16 Direktive 2004/58/ES pa imajo sedaj državljani Unije, ki zakonito prebivajo nepretrgano pet let v državi članici gostiteljici, pravico do stalnega prebivališča v tej državi. Na to pravico ne bodo vplivale občasne odsotnosti iz države članice. Pravica bo izgubljena, če posameznik ne bo prebival v državi članici več kot dve leti zapored.

Tretjič, direktiva vsebuje precej sprememb glede poenostavitve administrativnih formalnosti za vstop v državo članico in prebivanje v njej. Glede vstopa se zahteva samo osebna izkaznica oziroma potni list ne glede na to, ali gre za ekonomsko aktivno osebo ali ne (torej tudi za družinskega člana), medtem ko se lahko od državljanov tretjih držav zahteva tudi vizum (odvisno od vizumske politike EU). Direktiva tudi udejanja odločitev Sodišča ES v primeru *Royer*,³¹ ko je to odločilo, da neizpolnjevanje formalnih pogojev državljan Unije ne more biti razlog za izgon ali zavrnitev. Tako direktiva zahteva, da zadevna država članica, kadar državljan Unije ali družinski član, ki ni državljan države članice, nima potrebnih potnih listin ali potrebnih vizumov, če so ti zahtevani, tem osebam, preden jih zavrne, zagotovi vse razumne možnosti, da si v razumnem času pridobijo potrebne listine, ali da se jim te priskrbijo ali da lahko potrdijo ali na druge načine dokažejo, da zanje velja pravica do prostega gibanja in prebivanja.³² Poenostavitev se kaže v pristopu, da za prve tri mesece po vstopu ni treba izpolnjevati nobenih drugih pogojev kot izkazati istovetnost z osebno izkaznico ali potnim listom. Potem je potrebna registracija za državljane EU in za družinske člane, ki niso državljani EU, pridobitev »dovoljenja za prebivanje družinskega člana državljan Unije«. Dokler upravičenci pravice do prebivanja ne postanejo

²⁴ Tako določa člen 18 v prvem odstavku:

Člen 18 (prej člen 8a)

1. Vsak državljan Unije ima pravico prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic ob upoštevanju omejitev in pogojev, določenih s to pogodbo, in ukrepi, ki so bili sprejeti za njeno uveljavitev.

²⁵ »Revnič« je torej posredno onemogočeno prosto gibanje. Tako tudi Carrera S., *What does free movement mean in theory and practice in an enlarged EU?*, v: *European Law Journal*, Vol. 11, No. 6, november 2005, str. 701.

²⁶ Več o prehodni ureditvi za nove države članice EU primerjajte v Knez R., *Prosto gibanje delavcev iz Slovenije v države Evropske unije in prosto opravljanje storitev*. Revizor, 2004, let. 15, št. 11, str. 75–83.

²⁷ Gre za leta: prva omejitev je mogoča za dve leti, druga za tri in tretja izjemoma še za dve.

²⁸ Prim. združene zadeve C-502/01 in C-31/02, *Silke Gaumain-Cerri in Maria Barth*, ZDl. 2004, str. I-06483.

²⁹ Zgoraj, op. 5.

³⁰ Člen 1 določa: Ta direktiva določa:...

(b) pravico do stalnega prebivališča na ozemlju držav članic za državljane Unije in njihove družinske člane;...

³¹ Zadeva 48/75, *Royer*, ZDl. 1976, str. 497.

³² Člen 5(4).

nesorazmerno breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici, ti ne smejo biti izgnani. Zato ukrep izгона ne bi smel biti samodejna posledica uveljavljanja sistema socialne pomoči. Država članica gostiteljica bi morala preučiti, ali gre v posameznem primeru za začasne težave, in upoštevati trajanje prebivanja, osebne okoliščine ter znesek dodeljene pomoči, da bi ugotovila, ali je upravičenec postal nesorazmerno breme njenega sistema socialne pomoči, in da bi v tem primeru sprožila njegov izgon. V nobenem primeru se ne bi smel sprejeti ukrep izгона proti delavcem, samozaposlenim osebam ali iskalcem zaposlitve, kakor jih opredeljuje Sodišče ES, razen zaradi javnega reda ali javne varnosti.

Četrtrič, direktiva razširja koncept družinskega člana državljan EU. Po členu 10 Uredbe 1612/68³³ so družinski člani, ki lahko pridobijo derivativne pravice od državljan EU: soprog, soproga, njuni otroci do 21. leta ali odvisni člani in tudi odvisni sorodniki v ravni vrsti delavca ali zakonca. Člen 2 Direktive 2004/58/ES spreminja omenjeni člen 10 Uredbe 1612/68, v drugem odstavku določa kot družinskega člana še: »partnerja, s katerim je državljan Unije sklenil registrirano partnerstvo na podlagi zakonodaje države članice, če zakonodaja države članice gostiteljice obravnava registrirana partnerstva kot enakovredna zakonski zvezi in v skladu s pogoji, določenimi v ustrezni zakonodaji države članice gostiteljice.« Glede na to razširitev bo treba upoštevati tudi eno zadnjih sodnih odločitev, namreč primer *Hacene Akrich*:³⁴ Državljan Maroka se je poročil z državljanko Velike Britanije v času, ko je nezakonito bival v Angliji (v Veliko Britanijo je prišel kot študent z enomesečnim vizumom, medtem je ponaredil kreditno kartico, kradel, bil dvakrat izgnan ...). Mesec dni po poroki je zahteval dovoljenje za bivanje kot državljan tretje države, a je bila njegova vloga zavrnjena in je bil izgnan iz Velike Britanije. Skladno s svojo željo je bil poslan v Dublin. Tja se je preselila tudi njegova soproga. Leto dni kasneje je od pristojnih oblasti v Veliki Britaniji zahteval, da prekličejo odločbo o izgonu, saj se bo vrnil v Veliko Britanijo kot soprog delavke v Veliki Britaniji. Soproga je še vedno delala v neki banki v Dublinu (Irska), bila pa ji je obljubljena služba v Veliki Britaniji. Po poizvedovanju pristojnih sta zakonca odšla na Irsko zgolj zato, da bi izigrala pravila ES. Sodišče ES je odločilo, da morajo, kadar je državljan Unije poročen z državljanom tretje države in živi v drugi državi članici ter se želi vrniti v državo svojega državljanstva in tam delati – v času vrnitve pa soprog ne uživa pravic kot družinski član delavca, ker ni zakonito bival v državi članici – oblasti v državi članici, kamor želi vstopiti in bivati takšen nedržavljan Unije, upoštevati tudi pravico posameznika do družinskega življenja (*respect for family life*) po 8. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah – vse pod pogojem, da je zakonska zveza pristna.

In še zadnje; pravica do prostega gibanja (tudi za državljane Unije) je lahko derogirana na podlagi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja (pri čemer ti cilji ne smejo imeti ekonomskih razlogov). Te razloge tretjega odstavka člena 39 in prvega odstavka člena 46 PES podrobneje določa Direktiva 64/221/EGS.³⁵ Sodišče ES je v primeru *Baumbast*³⁶ odločilo, da morajo te omejitve (i) biti skladne z omejitvami, ki jih dopušča pravo Evropske skupnosti (torej predvsem sama PES), (ii) sorazmerne (načelo sorazmernosti ali proporcionalnosti določa, da mora ukrep kar najmanj omejevati svoboščino(e) po PES pri doseganju legitimnega cilja) in (iii) temeljiti izključno na subjektivni presoji obnašanja osebe, o prostem gibanju katere se odloča. Ta merila je Sodišče ES izoblikovalo že v zadevi *Bouchereau* (govorimo o *Bouchereaujevi formuli*).³⁷ Ta formula v treh točkah zgoraj tvori tudi pravilo v Direktivi 2004/58/ES.³⁸ V primerjavi z dosedanjo ureditvijo direktiva ponuja večjo stopnjo zaščite, saj posebej varuje tudi pred izgonom. Tako mora v primeru potencialnega izгона zaradi javnega reda ali javne varnosti država članica gostiteljica upoštevati še zlasti, koliko časa je zadevna oseba bivala na njenem ozemlju, njegovo/njeno starost, zdravstveno stanje, družinske in ekonomske razmere, socialno in kulturno vključenost v državo članico gostiteljico ter obseg njegovih/njenih vezi z izvorno državo.³⁹ Direktiva je sicer nema, ko gre za načine ugotavljanja teh okoliščin in vprašanje njihove intenzitete. Države članice tako ostanejo pri tem proste, vendar pa ne povsem, saj morajo tovrstno oceno podrediti namenu direktive (torej varstvu posameznika).

³³ Zgoraj op. 5.

³⁴ Zadeva C-109/01, *Akrich*, ZDl. 2003, str. 9607.

³⁵ Direktiva Sveta z dne 25. februarja 1964 o usklajevanju posebnih ukrepov, ki zadevajo gibanje in prebivanje tujih državljanov, utemeljenih z javno politiko, javno varnostjo ali zdravjem prebivalstva, 64/221/EGS, Uradni list 56, 4. april 1964, str. 850–857.

³⁶ Zadeva C-413/99, *Baumbast*, R *proti Secretary of State for the Home Department*, ZDl 2002, str. I-7091.

³⁷ Primer 30/77, *Régina v Pierre Bouchereau*, ZDl 1977, str. 1099.

³⁸ Člen 27 Direktive 2004/58/ES določa:

1. Ob upoštevanju določb tega poglavja lahko države članice omejijo svobodo gibanja in prebivanja državljanov Unije in njihovih družinskih članov ne glede na državljanstvo, in sicer zaradi **javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja. Na te razloge se ne da sklicevati iz ekonomskih ciljev.**
2. Ukrepi, sprejeti zaradi javnega reda ali javne varnosti, so v skladu z **načelom sorazmernosti in temeljijo izključno na osebnem obnašanju zadevnega posameznika. Predhodne kazenske obsodbe same po sebi še ne predstavljajo razlogov za sprejetje takšnih ukrepov.** Osebnost obnašanje zadevnega posameznika mora predstavljati **resnično, sedanjo in dovolj resno grožnjo, ki prizadene osnovne interese družbe.** Utemeljitev, ki niso neposredno povezane s podrobnostmi posameznega primera ali ki se nanašajo na **splošno preventivo, niso dovoljene.**
3. Da bi ugotovili, ali zadevna oseba predstavlja nevarnost za javni red ali javno varnost, država članica, ob izdaji potrdila o prijavi ali, če sistem prijavljanja ne obstaja, najpozneje v treh mesecih od datuma prihoda zadevne osebe na njeno ozemlje ali od datuma javljanja njegove/njene prisotnosti na ozemlju, kot predvideno v členu 5(5), ali ob izdaji dovoljenja za prebivanje in, če se ji to zdi pomembno, lahko **zahteva od izvorne države članice** in, če je potrebno, od drugih držav članic, da ji **priskrbijo podatke o morebitni predhodni kazenski evidenci** za zadevno osebo. Takšne poizvedbe **ne smejo postati rutinske.** Naprošena država članica pošlje odgovor v dveh mesecih.
4. Država članica, ki je izdala potni list ali osebno izkaznico, dovoli imetniku listine, ki je bil izgnan iz druge države članice zaradi javnega reda, javne varnosti ali javnega zdravja, da ponovno vstopi na njeno ozemlje brez kakršnih koli formalnosti, tudi če listina ni več veljavna ali je njegovo državljanstvo sporno.

³⁹ Prim. člen 18 Direktive 2004/58/ES.

3. Podrobnejša razčlenitev pravic in pogojev ter omejitev po Direktivi 2004/58/ES

Pravica do odhoda iz države članice

Državljeni EU potrebujejo samo osebno izkaznico. Enako velja za ekonomsko aktivne in neaktivne. Za državljane tretjih držav EU tega vprašanja ni pristojna urejati.⁴⁰

Pravica do vstopa v državo članico

Državljeni EU lahko vstopajo v drugo državo članico samo z osebno izkaznico ali potnim listom, ne glede na to, ali so ekonomsko aktivni ali ne. Vstopnih vizumov države članice v teh primerih ne morejo zahtevati.⁴¹ Smejo pa države članice zahtevati nediskriminatorno prijavo. Državljeni Unije imajo pravico prebivati na ozemlju druge države članice v obdobju do treh mesecev brez kakršnih koli pogojev ali kakršnih koli formalnosti, razen omenjene zahteve, da imajo veljavno osebno izkaznico ali potni list.⁴² Vstopni vizumi so za državljane EU prepovedani.

Za družinske člane, ki niso državljani Unije, je pogoj za vstop veljavni potni list in vizum za tiste države, ki jih določa Uredba (ES) št. 539/2001.⁴³ Vizum pa ni potreben, če ima takšna oseba dovoljenje za prebivanje oziroma ko le-to pridobi.

Državljeni Unije in njihovi družinski člani imajo pravico do vstopa in prebivanja do treh mesecev, dokler ne postanejo nesorazmerno breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici. Za obdobje do treh mesecev torej niso zavezani nobenim pogojem ali formalnostim, razen zahtevi, da imajo veljavno osebno izkaznico ali potni list, kar ne vpliva na ugodnejšo obravnavo za iskalce zaposlitve, kot jo priznava sodna praksa Sodišča ES.

Registracija v državi članici EU

Registracija je potrebna za državljane EU, tako ekonomsko aktivne kot neaktivne, če so na ozemlju druge države članice **več kot tri mesece**. Osebe torej, ki uresničujejo svojo pravico do prebivanja, vseeno ne smejo postati nesorazmerno breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici v začetnem obdobju prebivanja. Zato je pravica do prebivanja za državljane Unije in njihove družinske člane za obdobja, daljša od treh mesecev, zavezana pogojem – ti pogoji se presojujejo v postopku registracije. Za obdobja prebivanja, daljša od treh mesecev, imajo države članice možnost, da zahtevajo od državljanov Unije, da se prijavijo pri pristojnih organih v kraju stalnega prebivališča, kar potrjuje potrdilo o prijavi, izdano v ta namen. Prijavitelji torej morajo dobiti **potrdilo o prijavi**. Neizpolnitev zahteve glede prijave se lahko kaznuje s sorazmernimi in nediskriminatornimi sankcijami. Pogoje za dovoljenje za prebivanje določa člen 8 direktive.⁴⁴

Registracija je različno pogojena:

1. **Vsi državljani Unije** imajo pravico prebivati na ozemlju druge države članice v obdobju, daljšem od treh mesecev, če:

⁴⁰ Člen 4 Direktive 2004/58/ES določa:

Pravica do izstopa

1. Brez vpliva na določbe o potnih listinah, ki se uporabljajo pri nadzorih državne meje, imajo vsi državljani Unije z veljavno osebno izkaznico ali potnim listom in njihovi družinski člani, ki niso državljani države članice in ki imajo veljavni potni list, pravico, da zapustijo ozemlje države članice zaradi potovanja v drugo državo članico.

2. Od oseb, na katere se nanaša odstavek 1, se ne sme zahtevati nikakršnega izstopnega vizuma ali enakovrednih formalnosti.

3. Države članice v skladu s svojim pravom svojim državljanom izdajo in obnovijo osebno izkaznico ali potni list, v katerih je navedeno njihovo državljanstvo.

4. Potni list velja najmanj za vse države članice in za države, skozi katere mora imetnik iti, ko potuje med državami članicami. Kadar zakonodaja države članice ne predvideva izdajanja osebnih izkaznic, se potni list izda ali obnovi z veljavnostjo najmanj pet let.

⁴¹ Člen 5 direktive 2004/58/ES določa:

Pravica do vstopa

1. Brez vpliva na določbe o potnih listinah, ki se uporabljajo pri nadzorih državne meje, države članice dovolijo državljanom Unije vstop na njihovo ozemlje z veljavno osebno izkaznico ali potnim listom ter dovolijo družinskim članom, ki niso državljani države članice, vstop na njihovo ozemlje z veljavnim potnim listom.

Od državljanov Unije se ne sme zahtevati nobenega vstopnega vizuma ali enakovrednih formalnosti.

⁴² Člen 6(1) Direktive 2004/58/ES.

⁴³ Uredba Sveta (ES) št. 539/2001 z dne 15. marca 2001 o seznamu tretjih držav, katerih državljani morajo pri prehodu zunanjih meja imeti vizume, in držav, katerih državljani so oproščeni te zahteve, Uradni list L 81, 21. marec 2001, str. 1–7.

⁴⁴ Člen 8 Direktive 2004/58/ES določa pogoje odvisno od tega, ali gre za delavce, ekonomsko neaktivne, npr. študente, družinske člane itd.

- (a) so **delavci ali samozaposlene osebe** (torej ekonomsko aktivni) v državi članici gostiteljici⁴⁵ ali
- (b) imajo **dovolj sredstev zase** (zgoraj omenjeni finančni pogoj) in za svoje družinske člane, da med prebivanjem ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici, in če imajo celovito zavarovalno kritje za primer bolezni v državi članici gostiteljici. Če ta pogoj ni izpolnjen, sme država članica, katere državljan je posameznik, pogojevati dodelitev nadomestil, ki imajo naravo socialne pomoči, z dejanskim prebivanjem v tej državi. Tako je v primeru *De Cuyper*⁴⁶ Sodišče ES odločilo, da sme država članica, ki izplačuje svojemu državljanu nadomestilo za primer brezposelnosti, to ukiniti, če ta posameznik dejansko prebiva v drugi državi članici.⁴⁷
- (c) so vpisani v zasebno ali javno ustanovo, ki jo država članica gostiteljica pooblasti ali financira na osnovi svoje zakonodaje ali upravne prakse, zlasti z namenom, **da študirajo**, kar vključuje poklicno usposabljanje, in imajo **celovito zavarovalno kritje za primer bolezni** v državi članici gostiteljici in zagotovijo ustreznemu nacionalnemu organu z izjavo ali na kakšen drug enakovreden način, ki ga lahko izberejo, da imajo **dovolj sredstev zase in za svoje družinske člane**, da med prebivanjem **ne bodo postali breme sistema socialne pomoči v državi članici gostiteljici**. Države članice tako ne smejo omejevati prostega gibanja študentov, državljanov Evropske unije, s postavljanjem diskriminatorskih pogojev pri podeljevanju štipendij in drugih pomoči pri pridobivanju izobrazbe. Med sabo so izenačeni vsi študenti, državljani EU, tako tisti, ki študirajo v državi članici, katere državljani so, kot tudi tisti, ki se izobražujejo v drugi državi članici.
- (d) so **družinski člani**⁴⁸ (direktiva na tem mestu, predpostavljam, ta pogoj predpisuje za državljane Unije), ki spremljajo ali so se pridružili **državljanu Unije, ki izpolnjuje pogoje**, navedene v točkah (a), (b) ali (c).

Tako opredeljene pravice do prebivanja se razširijo na **družinske člane, ki niso državljani države članice** in ki spremljajo ali so se pridružili državljanu Unije v državi članici gostiteljici pod pogojem, da takšen **državljan Unije izpolnjuje pogoje**, navedene v odstavku 1(a), (b) ali (c).⁴⁹ Družinski člani državljani tretjih držav pridobijo t. i. **dovoljenje za prebivanje družinskega člana državljana Unije**.

Dovoljenje za prebivanje

Zahteva za dovoljenje za prebivanje je omejena na družinske člane državljanov Unije, ki niso državljani države članice, in za obdobje prebivanja, daljše od treh mesecev. Dovoljenje za prebivanje torej ni potrebno za državljane Unije. To je ukinjeno.

Posebno dovoljenje za prebivanje pa potrebujejo družinski člani, ki niso državljani Unije. Pravica do prebivanja družinskih članov državljana Unije, ki niso državljani države članice, se dokaže z izdajo listine, imenovane **»dovoljenje za prebivanje družinskega člana državljana Unije«**, in sicer najpozneje v šestih mesecih od datuma vloge. Pogoje določa člen 10 direktive.⁵⁰ Dovoljenje za prebivanje družinskega člana, ki ni državljan Unije, velja za dobo petih let od datuma izdaje ali za predvideno obdobje prebivanja državljana Unije, če je ta doba krajša od petih let. Na veljavnost dovoljenja ne vplivajo začasne odsotnosti do šest mesecev na leto ali daljše odsotnosti zaradi obveznega služenja vojaškega roka ali ene odsotnosti do največ dvanajst zaporednih mesecev iz pomembnih razlogov, kot so nosečnost in rojstvo otroka, resna bolezen, študij ali poklicno usposabljanje ali naporitev v drugo državo članico ali v tretjo državo.

⁴⁵ Člen 7(3) določa tudi: Državljan Unije, ki **ni več delavec ali samozaposlena oseba, ohrani status delavca** ali samozaposlene osebe v naslednjih primerih: Člen 7(3) določa tudi: Državljan Unije, ki ni več delavec ali samozaposlena oseba, ohrani status delavca ali samozaposlene osebe v naslednjih primerih:

- če je začasno nezmožen za delo zaradi bolezni ali nezgode;
- če je ustrezno prijavljen kot neprostoVOLjno brezposeln, potem ko je bil zaposlen več kot eno leto in je prijavljen kot iskalec zaposlitve pri ustreznem zavodu za zaposlovanje;
- če je ustrezno prijavljen kot neprostoVOLjno brezposeln, potem ko se mu je iztekla pogodba o zaposlitvi za določen čas, krajši od enega leta, ali potem, ko je postal neprostoVOLjno brezposeln v prvih dvanajstih mesecih in se je prijavil kot iskalec zaposlitve pri ustreznem zavodu za zaposlovanje. V tem primeru ohrani status delavca za dobo najmanj šestih mesecev;
- če se vključi v poklicno usposabljanje. Razen v primeru, da je oseba neprostoVOLjno brezposelna, ohranitev statusa delavca zahteva usposabljanje, povezano s prejšnjo zaposlitvijo.

⁴⁶ Primer C-406/04, *Gérald De Cuyper proti Office national de l'emploi*, ZOdl 2006, str. I-06947.

⁴⁷ Tako meni generalni pravobranilec Ruiz-Jarabo Colomer v svojem mnenju, v združenih primerih C-11/06 in 12/06 *Rhiannon Morgan proti Bezirksregierung Köln in Iris Bucher proti Landrat des Kreises Düren*, še neobjavljeno.

⁴⁸ »Družinski član« pomeni: (a) zakonca; (b) partnerja, s katerim je državljan Unije sklenil registrirano partnerstvo na podlagi zakonodaje države članice, če zakonodaja države članice gostiteljice obravnava registrirana partnerstva kot enakovredna zakonski zvezi in v skladu s pogoji, določenimi v ustrezni zakonodaji države članice gostiteljice; (c) potomce v ravni črti, ki so mlajši od 21 let ali so vzdrževane osebe, in tistega zakonca ali partnerja, opredeljenega v točki (b); (d) vzdrževane prednike v ravni črti in vzdrževane prednike v ravni črti zakonca ali partnerja, opredeljenega v točki (b).

⁴⁹ Z odstopanjem od tega in od odstavka 1(d) zgoraj imajo pravico do prebivanja kot družinski člani državljana Unije, ki izpolnjuje pogoje iz točke 1(c) zgoraj, samo zakonec, registrirani partner in vzdrževani otroci. To je znatna omejitev, ki jo določa člen 7(4). Sicer je potreben dokaz o tesni zvezi: npr. skupno gospodinjstvo, zdravstvena nega, trajna zveza itd.

⁵⁰ Pogoji so različni, odvisno od tega, za kakšno razmerje z državljanom Unije gre – ali gre za zakonca, ali zunajzakonskega partnerja, vzdrževane osebe, obstoj resnih zdravstvenih razlogov, ali gre za potrebo po zdravstvenem vzdrževanju itd. Da bi se preprečilo, da različne upravne prakse ali razlage predstavljajo nepotrebno oviro pri uresničevanju pravice do prebivanja državljanov Unije in njihovih družinskih članov, je precej natančno in izčrpno določeno, kateri so zahtevani dokumenti, na podlagi katerih lahko pristojni organi izdajo potrdilo o prijavi ali dovoljenje za prebivanje.

Pravica do stalnega prebivališča

Državljeni Unije – ekonomsko aktivni ali neaktivni, ki zakonito prebivajo nepretrgano pet let v državi članici gostiteljici, imajo pravico do stalnega prebivališča v tej državi. To velja tudi za družinske člane, ki niso državljani države članice in ki zakonito prebivajo z državljanom Unije v državi članici gostiteljici nepretrgano pet let.⁵¹ V nekaterih primerih je to pravico mogoče pridobiti tudi prej – npr. delavci ali samozaposlene osebe, ki so prebivali v državi članici gostiteljici nepretrgoma več kot dve leti in so v njej prenehali delati zaradi trajne nezmožnosti za delo. To in druge izjeme določa člen 17 Direktive 2004/58/ES.

Pravica do stalnega prebivališča, potem ko je pridobljena, ne sme biti podvržena nobenim pogojem – tako je ta pravica sredstvo vključevanja v družbo države članice gostiteljice, v kateri državljan Unije prebiva.

Pravica do zaposlitve

Državljan Unije ima nediskriminatorno pravico do dela (to ne velja za državljane Unije iz novih držav članic, za katere velja prehodna ureditev – glejte zgoraj). Če so državljani Unije vstopili na ozemlje države članice gostiteljice z namenom iskanja zaposlitve, se jih in tudi njihovih družinskih članov ne sme izgnati, dokler lahko državljani Unije predložijo dokazilo o tem, da še naprej iščejo zaposlitev in da imajo resnično možnost, da se zaposlijo. Ne glede na državljanstvo pa so tudi družinski člani državljana Unije, ki imajo pravico do prebivanja ali pravico do stalnega prebivanja v državi članici, upravičeni do pridobitve zaposlitve ali samozaposlitve v tej državi.

Enako obravnavanje

V skladu s prepovedjo diskriminacije na podlagi državljanstva (člen 12 PES) morajo biti vsi državljani Unije in njihovi družinski člani, ki prebivajo v državi članici, v skladu z Direktivo 2004/58/ES, deležni enake obravnave kot državljani na področjih, zajetih v PES, ob upoštevanju posebnih določb, ki so izrecno predvidene v PES in sekundarni zakonodaji. Tako je Sodišče ES v primeru *Office national de l'emploi proti Ioannis Ioannidis*⁵² razsodilo, da mora država članica pri dodelitvi denarne pomoči za čakanje na prvo zaposlitev obravnavati vse državljane EU enako, ne glede na to, v kateri državi članici so pridobili svojo izobrazbo. Uživanje pravice do prepovedi diskriminacije se razširi na družinske člane, ki niso državljani države članice in ki imajo pravico do prebivanja ali do stalnega prebivanja. Vendar država članica gostiteljica ni dolžna podeliti pravice do socialne pomoči v prvih treh mesecih prebivanja ali dokler traja iskanje zaposlitve, niti ni dolžna pred pridobitvijo pravice do stalnega prebivališča dodeliti pomoči za vzdrževanje med študijem (vključno s poklicnim usposabljanjem, ki obsega študentske pomoči ali študentska posojila).⁵³

Pridobljene pravice

Družinski člani so pravno zaščiteni tudi v primeru smrti državljana Unije, razveze, razveljavitve zakonske zveze ali prenehanja registriranega partnerstva. S primernim upoštevanjem družinskega življenja (člen 8 Evropske konvencije za človekove pravice) in človekovega dostojanstva ter pod določenimi pogoji, potrebnimi za preprečitev zlorab, so v direktivi ukrepi, s katerimi se zagotovi, da v takšnih okoliščinah družinski člani, ki že prebivajo na ozemlju države članice gostiteljice, ohranijo svojo pravico do prebivanja izključno na osebni podlagi.⁵⁴

IV. Zaključek

Da posameznik pridobi državljanstvo EU, mora biti državljan katere koli izmed držav članic Evropske unije. Državljanstvo Unije posameznikom zagotavlja enako obravnavanje in preprečuje diskriminacijo med pripadniki držav članic na podlagi državljanstva (seveda je prepovedana vsakršna diskriminacija, tako glede spola, rase, etnične ali verske pripadnosti, jezika oziroma katerega koli drugega opredelilnega elementa). Tako ne zagotavlja standardnega nabora pravic, ki jih uživajo državljani posameznih držav članic iz primarnega odnosa državljan – država, temveč nadgrajuje ta »katalog«

⁵¹ Člen 16 Direktive 2004/58/ES. Na nepretrgano prebivanje ne vplivajo začasne odsotnosti do skupaj šest mesecev na leto ali daljše odsotnosti zaradi obveznega služenja vojaškega roka ali ene odsotnosti do največ dvanajst zaporednih mesecev iz pomembnih razlogov, kot so nosečnost in rojstvo otroka, resna bolezen, študij ali poklicno usposabljanje ali naporitev v drugo državo članico ali v tretjo državo. Ko je pravica do stalnega prebivališča enkrat pridobljena, se jo lahko izgubi samo zaradi odsotnosti iz države članice gostiteljice, ki traja več kot dve zaporedni leti.

⁵² V primeru C-258/04, *Office national de l'emploi proti Ioannis Ioannidis*, ZDl. 2005, str. I-08275, je grški državljan srednješolsko izobraževanje zaključil v Grčiji, nadaljnje izobraževanje pa v Belgiji. Po končanem izobraževanju je v Belgiji zaposlil za denarno pomoč za čakanje na prvo zaposlitev. Vloga je bila zavrnjena z razlogom, da srednješolskega izobraževanja ni zaključil v Belgiji. Sodišče ES pa je menilo, da gre v tem primeru za prikrito diskriminacijo. Država članica ne sme diskriminirati državljanov Unije. Gre za prikrito diskriminacijo, saj imajo belgijski državljani boljši položaj za pridobitev srednješolske izobrazbe v Belgiji, s tem pa so ostali državljani EU diskriminirani.

⁵³ To ne velja za delavce, samozaposlene osebe in osebe, ki ohranijo status delavca ali samozaposlenega, in za člane njihovih družin. Primerjajte člen 24 Direktive 2004/58/ES.

⁵⁴ Primerjajte člene 12, 13 in 14 Direktive 2004/58/ES.

in ponuja dodatne pravice, ki veljajo za vse državljane Unije, obenem pa (za zdaj še) ne nalaga obveznosti, kot jih predvidevajo nacionalna državljanstva.

Na eni strani državljanstvo Unije podeljuje vsakemu državljanu Unije temeljno in individualno pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic ob upoštevanju omejitev in pogojev, določenih v PES, in ukrepov, sprejetih za njeno izvajanje. Na drugi strani prosto gibanje oseb predstavlja eno od temeljnih svoboščin notranjega trga, ki zajema področje brez notranjih meja, na katerem je zagotovljena svoboda. Državljanstvo Unije mora tako predstavljati temeljni status državljanov držav članic, ko uresničujejo svojo pravico do prostega gibanja in prebivanja. Zato je bila kodifikacija obstoječih instrumentov Skupnosti, ki ločeno obravnavajo delavce, samozaposlene osebe ter tudi študente in druge nezaposlene osebe, z namenom poenostavitve in krepite pravice do prostega gibanja in prebivanja vseh državljanov Unije potrebna.

Direktiva 2004/58/ES podrobneje definira pravice, do katerih so upravičeni državljani Unije na podlagi svojega statusa, obenem pa ureja tudi status njihovih družinskih članov, vse s ciljem vzpostaviti čim večji občutek pripadnosti Uniji ter povezanosti med institucijami ES in državljani. Uživanje pravice do novo urejenega instituta stalnega prebivališča državljanov Unije, ki so se odločili, da se za daljši čas naselijo v državi članici gostiteljici, pa krepi občutek državljanstva Unije in je ključni element za spodbujanje socialne kohezije, ki je eden od temeljnih ciljev Evropske unije. Pravica do stalnega prebivališča je zato predvidena za vse državljane Unije in njihove družinske člane, ki prebivajo v državi članici gostiteljici v skladu s pogoji iz Direktive 2004/58/ES neprekinjeno pet let, če ni bil zoper njih izrečen ukrep izгона.

Evropsko državljanstvo vsekakor pridobiva na svojem statusu, to je predvidelo že Sodišče ES, ko je v sodbi v zadevi *Grzelczyk*⁵⁵ povzelo, da »...bo državljanstvo Unije temeljni status državljanov držav članic.«⁵⁶

Literatura in viri:

- Adinolfi, A., *Free Movement and Access to Work of Citizens of the New Member States: The Transitional Measures*, Common market law review, No. 2005, str. 469–498.
- Carrera, S., *What does free movement mean in theory and practice in an enlarged EU?*, v: European Law Journal, Vol. 11, No. 6, november 2005, str. 699–721.
- Barrett, G., *Family matters: European Community law and third- country family members*, Common market law review, vol. 40, 2003, str. 369–421.
- Golyner, O., *Jobseeker's rights in the European Union: challenges of changing the paradigm of social solidarity*, European Law Review, No. 30/2005, str. 111–122.
- Hilson, C., *Discrimination in Community free movement law*, European Law Review, Volume 24, No. 5, oktober 1999.
- Knez, R., *Omejeno prosto gibanje delavcev in opravljanje storitev: o možnih omejitvenih ukrepih Avstrije in Nemčije za slovenske državljane in gospodarske subjekte*, Pravna praksa 2004, št. 8/9, str. 5–6.
- Knez, R., *Prosto gibanje delavcev iz Slovenije v države Evropske unije in prosto opravljanje storitev*. Revizor, 2004, let. 15, št. 11, str. 75–83.

⁵⁵ Primer C-184/99, *Rudy Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve*, ZDl. 2001, str. I-6193.

⁵⁶ Isti primer: »Union citizenship is destined to be the fundamental status of nationals of the Member States...«, točka 31.

Vprašanja in odgovori z razprave

Po predstavitvi glavnih izhodišč o evropski identiteti in evropskem državljanstvu se je med udeleženci seminarja razvila zanimiva razprava, ki je vključevala tudi veliko vprašanj za oba profesorja. In kaj je zanimalo udeležence?

- **Ali obstaja kakšen pritisk na evropske državljane glede na to, da EU v večji meri gradijo politične elite (pa tudi v nekaterih državah članicah je tako)? Ali državljanom zaradi tega »Evropo« na neki način vsiljujejo?**
  - **dr. Zvonko Bergant:** »V tem procesu se oblikuje neka skupina ljudi, ki išče rešitve za določena (tudi politična) vprašanja, nato pa skuša najti tudi načine za promocijo svojega projekta v širšem kontekstu. Evropska identiteta je del procesa v oblikovanju. Zato obstajajo različni programi, ki skušajo to identiteto spodbujati. Pri tem pa je pomembno, kaj razumemo kot evropsko identiteto – je to skupna kultura, versko izročilo itd. V tem kontekstu manjkajo še občutek pripadnosti, skupni zgodovinski miti in nekateri drugi elementi. Pri gradnji te identitete ne gre toliko za vsiljevanje, ampak za dejstvo, da je to konstrukt, ki ga je treba oblikovati. Zastavlja se tudi vprašanje, kakšno evropsko identiteto želimo: tako, ki bo temeljila na nacionalnih identitetah, ali tako, ki bo univerzalne narave. V zadnjih letih sta k njenemu oblikovanju pomembno prispevala dva dejavnika: skupna evropska valuta in schengensko območje brez notranjih meja.«
  - **dr. Rajko Knez:** »Evropska identiteta je tesno povezana z načelom enake obravnave evropskih državljanov, saj se gradi tudi preko zavedanja, da v drugi državi članici EU ne bomo obravnavani kot tujci, ampak da imamo tam veliko več pravic kot tujci.«
- **Na ozemlju EU živi veliko ljudi, ki niso državljani katere od držav članic povezav. Ali obstaja nevarnost, da se bo oblikovala elitna skupina evropskih državljanov, iz katere bodo ti prebivalci izključeni?**
  - **dr. Rajko Knez:** »EU je skupnost sui generis, ki mora paziti na svoj obstoj, zato je v njej prisoten premislek o tem, ali takoj in brezpogojno sprejeti vsakogar. Hkrati pa je res, da politična integracija ne bo preživela, če nekoč ne bo več ekonomskega smisla povezovanja. Če tega ne bo več, bodo namreč ogroženi temelji povezave.«
  - **dr. Zvonko Bergant:** »V Evropi so poleg članic EU še tri različne skupine držav: tiste, ki nimajo interesa za vstop v Unijo (npr. Švica, Islandija); tiste, ki imajo interes, a morajo pred tem doseči zahtevane standarde, in tiste, ki tudi imajo interes za vstop, vendar se glede njih pojavlja vprašanje, ali sploh so evropske države in ali jih je EU sposobna sprejeti medse. Ni torej jasno, kje so meje Evrope, prav tako pa ni jasno, koga vse sprejeti v EU.«
- **Ali je mogoče napisati skupno evropsko zgodovino na način, da bi bile z njo zadovoljne vse države članice EU?**
  - **dr. Zvonko Bergant:** »Da in ne, vsekakor pa bi do tega moral peljati zelo dolg proces. Nemška ministrica je nekoč dala pobudo za skupen nemško-francoski učbenik za zgodovino, vendar predlog ni bil sprejet.«
  - **dr. Rajko Knez:** »EU vsekakor ni pristojna, da bi članicam to naložila kot obvezo. Gre za zelo občutljivo in zapleteno vprašanje, vendar trenutno razmere za to niso zrele.«

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO SKOZI PRIZMO DELA PREDSTAVNIKOV EVROPSKIH IN NACIONALNIH INSTITUCIJ

Veliko pozornosti je med udeleženci seminarja »Evropsko državljanstvo« vzbudila tudi okrogla miza, na kateri so sodelovali tako predstavniki/-ce evropskih kot nacionalnih institucij, katerih delo je zelo povezano tudi s spodbujanjem ozaveščenosti o evropskem državljanstvu. Svoje poglede na aktivno udejstvovanje mladih na lokalni, nacionalni in evropski ravni, na pomembnost zavedanja evropskega državljanstva ter na to, kako lahko mladi prispevajo h gradnji in prihodnosti Evropske unije, so predstavili **Mihela Zupančič**, vodja Predstavništva Evropske komisije v Sloveniji, **Nataša Goršek Mencin**, vodja Informacijske pisarne Evropskega parlamenta za Slovenijo, **Zorko Škvor**, vodja Urada Republike Slovenije za mladino, in **Matjaž Kek**, vodja Sektorja za komunikacijske projekte na Uradu vlade za komuniciranje. Pomembnejši poudarki iz njihovih nagovorov so povzeti na naslednjih straneh.

Mihela Zupančič, vodja Predstavništva Evropske komisije v Sloveniji

Ko govorimo o evropskem državljanstvu, je še zlasti treba izpostaviti koncept aktivnega evropskega državljanstva, ki predstavlja pomemben izziv sodobne evropske družbe. V institucijah Evropske unije se v zadnjem času s tem veliko ukvarjamo.

Pomembno vprašanje je, kako na eni strani zagotoviti, da bodo državljani polno vključeni v procese odločanja na evropski ravni, po drugi strani pa, kako jih spodbuditi, da se bodo teh procesov aktivno udeleževali z uporabo poti, ki so na voljo.

Zakaj je to pomembno? Zato ker Evropska unija ni sama sebi namen, ampak je bil njen cilj že od samega začetka in je še naprej ustvarjati konkretne rezultate za skupnost ljudi, ki živijo na njenem območju, za državljane njenih članic. Pa tudi zato, ker vse odločitve, sprejete na evropski ravni, zadevajo vse nas in vplivajo na naše vsakdanje življenje (npr. sredstva za izobraževanje, programi študentskih izmenjav, določanje standardov pitne vode, pomoč revnim državam itd.).

Na evropski ravni se sprejemajo zelo različne odločitve, zato je pomembno, da se v to odločanje vključujemo. V zadnjih desetletjih se je evropska integracija še poglobila in se razširila na vse več področij. Države članice so na vse več področjih ugotovile, da lažje delujejo, če delujejo skupaj – na evropski ravni. Te odločitve državljane čedalje bolj neposredno zadevajo. Dejstvo je, da bodo evropske politike dobre le takrat, ko bodo ustrezno odgovarjale na vprašanja državljanov. V Evropi iščemo konkretne rezultate in odgovore na svoja pričakovanja. Kako je to povezano z aktivnim evropskim državljanstvom? Zadovoljni bomo namreč le, če bomo lahko te politike, ki na nas neposredno vplivajo, soustvarjali.

Glede aktivnega vključevanja državljanov v sprejemanje odločitev na evropski ravni smo skozi zgodovino zaznali kar nekaj problemov:

- **Zavrnitev evropske ustavne pogodbe na referendumih v Franciji in na Nizozemskem.** Ne gre samo za zavrnitev, saj je to popolnoma legitimna odločitev, izraz demokratične volje ljudi, ki jo je treba sprejeti in s tem znati živeti. Poraja pa se vprašanje, ali je k tej odločitvi res vodil razmislek o ustavni pogodbi in EU ali o čem drugem. Zdi se, da je bil v debatah govor predvsem o razmerah v okviru zadevnih držav, o nacionalnih vprašanjih. Če pa se je že govorilo o EU, so bili glavni očitki, da je povezava zaprta, netransparentna in neučinkovita, zato naj ne bi glasovali za evropsko ustavo. Gre za paradoks, saj so se kritike nanašale ravno na tista področja, ki jih je evropska ustava izboljševala. Z njenim sprejetjem bi namreč dobili veliko bolj transparentno, učinkovito in bolj odprto Unijo.
- **Širitev EU in strahovi, ki jih je ta izzvala.** Širitev je dokazljivo pozitivna tako za stare kot za nove članice EU (ekonomski in politični uspeh), vendar se tudi danes še vedno srečujemo s številnimi strahovi. V starih članicah se bojijo predvsem, da bi jim »vzhodnjaki« kradli delovna mesta, razlik v kulturi itd. Ti strahovi so neupravičeni. Za novinke je namreč članstvo v Uniji pozitivno, ker vstopijo v stabilno okolje in se lahko veliko hitreje gospodarsko razvijajo. Za stare članice, v katerih je strahov največ, pa je širitev pozitivna, ker se je notranji trg močno razširil, zato so postale močnejše in bogatejše, odprle so se jim tudi nove priložnosti za vlaganja in večje dobičke itd.
- **Evro.** Marsikdo čuti negativen odnos do njega, vendar je tudi uvedba skupne evropske valute dokazljivo pozitivna. Evro je države članice EU (žal še ne vse) močno povezal in s tem okrepil notranji trg. Posledično so močnejše tudi navzven in lažje nastopajo skupaj na globalni ravni. Pozitivni učinki so vidni tudi na ravni posameznika: ko potujemo, nam ni treba menjati valute in si s tem zmanjšamo stroške; tudi cene so primerljivejše, konkurenčnost pa večja, kar je za nas, ki na trgu nastopamo kot potrošniki, pozitivno. Kljub temu se včasih zdi, da prevladajo in se ohranjajo predvsem negativne percepcije (npr. zaradi inflacije, ki jo zaznamo, čeprav je realno gledano dvig cen ob uvedbi evra na globalni ravni zanemarljiv).

Na eni strani imamo tako dokazljivo uspešne evropske projekte, na drugi pa državljane, ki niso prepričani, da gre resnično za pozitivne korake. Prav to najbolj jasno kaže, da se je v desetletjih vse hitrejšega povezovanja ustvaril velik razkorak med evropsko ravno na eni in državljani na drugi strani. Zakaj je tako? Zakaj se državljani ne morejo bolj vključiti v procese odločanja na evropski ravni in ne morejo bolj pozitivno sprejeti teh velikih evropskih projektov?

Za ta razkorak je veliko razlogov, med najbolj vidnimi sta zlasti dva:

1. **Narava razvoja evropske integracije.** O tem so od samega začetka, nemalokrat za zaprtimi vrati, odločale elite. Cilj povojne Evrope je bil združitev, ohranitev miru, obnova Evrope in zagotovitev blagostanja. Ker so bile elite pri tem razmeroma uspešne, je bil za državljane tak način odločanja najprej sprejemljiv, zato se niso veliko spraševali, kdo odloča o njihovem življenju. S tem, ko se je evropska integracija poglobljala in širila na nova področja, so se učinki odločitev na evropski ravni vse bolj začeli kazati v vsakdanjem življenju ljudi. Zato so se začeli spraševati, kdo odloča v njihovem imenu, in so zahtevali jasne odgovore o postopkih ter odločitvah. Pri tem pa je jasno, da se evropske institucije niso razvijale tako hitro, kot sta se v globino in širino razvijala evropska integracija in povpraševanje po večji odprtosti ter spremembah v načinih delovanja.
2. **Sama narava sodobne družbe in velike spremembe v zadnjih dvajsetih letih.** Pri tem je treba izpostaviti predvsem proces globalizacije, ki je svet zblížal in bolj povezal, ter informacijsko revolucijo, ki je človeka opremila s prej nepredstavljivo količino prosto in hitro dostopnih informacij. Sodoben človek se počuti bolj obveščene in posledično pričakuje, da se bodo oblasti sproti odzivale na njegova vprašanja in pričakovanja. Problem pa ostaja isti: prakse in institucije spremembam v svetu in pri posamezniku ne sledijo ter se ne prilagajajo tako hitro.

Ko govorimo o aktivnem evropskem državljanstvu, je veliko poudarka na mladih in na dialogu z njimi. Zakaj?

- Očiten razlog je povezan z dejstvom, da odločitve, ki se sprejemajo danes, vplivajo na prihodnost mladih.
- Ker mladi v Evropi predstavljajo 25 odstotkov vse populacije in so pomemben del volilnega telesa. Tematike, ki jih danes evropska družba opredeljuje za najbolj pomembne, močno zadevajo prav mlade:
  - dostop do kakovostnega izobraževanja,
  - zaposlovanje (med brezposelnimi v EU je največ mladih!),

- stanovanjska problematika ter socialna vprašanja itd.

Zaradi demografskih sprememb (evropsko prebivalstvo se stara) je na ramena mladih (vse manj številčne populacije v EU) naloženo veliko breme socialne solidarnosti. Vsi ti problemi terjajo rešitve, zato je ključno, da se v odločanje o tem – v politični dialog – vključijo tudi mladi.

Kakšni pa so ukrepi za zagotavljanje vključevanja mladih in njihovega vplivanja na odločitve? Najprej je treba izkoristiti orodja, ki so že na voljo:

- na nacionalni ravni: vlada, parlament, nacionalne politične debate in kanali,
- na evropski ravni: Evropski parlament, Evropska komisija, predstavništva v državah članicah,
- civilna družba (aktivna udeležba pri številnih civilnih povezavah, ki nastopajo tako na nacionalnih kot nadnacionalnih ravneh).

Mnenja, ki jih državljani izrazijo in ki pripeljejo do predlogov za nove politike, so resnično upoštevana. Zato jih želimo spodbuditi – Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji še zlasti slovenske državljane –, da spremljajo posvetovanja ter prispevajo svoje mnenje in vedenje o določeni tematiki ter tako neposredno vplivajo na oblikovanje evropskih zakonodajnih predlogov.

Aktivno vključevanje v procese odločanja je že na nacionalni ravni težko doseči, na evropski ravni, na kateri identiteta in pripadnost nista tako zelo razviti, pa še težje. Najti je torej treba način, da bi se ta pripadnost okrepila in bi se ljudje zavedali svojih možnosti vplivanja ter jih celo razumeli kot svoje dolžnosti.

Skupna identiteta se izoblikuje preko skupnih izkušenj, skupnih vzponov in padcev ter skupnega zgodovinskega spomina. V EU pa so – zlasti v postopku širitve – izkušnje razdrobljene: imamo sicer veliko skupnega, a se tega ne zavedamo. Prav zato lahko pomembno vlogo odigra izobraževanje. Evropska komisija veliko pozornosti posveča programom, ki spodbujajo šole, da se pogovarjajo o skupni evropski izkušnji, kulturi, simbolih itd.

Obenem so zelo pomembni tudi mladinski programi, študentske izmenjave, prostovoljne službe, čezmejna povezovanja ipd. Vse to mladim namreč omogoča, da se spoznavajo, naučijo tujih jezikov, sprejemajo različnost in prepoznajo skupne točke, skratka spodbuja gradnjo skupne identitete. EU ob vseh teh mladinskih programih vodi tudi kontinuiran dialog z mladimi. Ob 50. obletnici podpisa Rimske pogodbe je v Rimu potekal tak primer dialoga in upamo, da se bo to nadaljevalo. Z mladimi se je namreč treba pogovarjati o različnih problematikah, ne le o tistih, ki zadevajo zgolj mladino.

Vse to so le elementi, ki so izredno pomembni za spodbujanje aktivnega državljanstva, vendar ga sami po sebi ne prinašajo. Zadnja in ključna odločitev je še vedno v rokah posameznika, ki ob obstoječih priložnostih sprejme odgovornost, da jih izkoristi. Le tako lahko posameznik aktivno prispeva k oblikovanju uspešne družbe. Kakšna družba pa je uspešna? Takšna, ki je odprta za spremembe, s katerimi postane boljša! Pogoj sine qua non za to pa je aktivna civilna družba. Ta je bila, zgodovinsko gledano, vedno tudi branik največjih civilizacijskih dosežkov, ki pa nikoli ne nastajajo od zgoraj navzdol, ampak le od spodaj navzgor.

Nataša Goršek Mencin, vodja Informacijske pisarne Evropskega parlamenta za Slovenijo

V povezavi z evropskim državljanstvom se je treba osredotočiti zlasti na vlogo Evropskega parlamenta in vlogo mladih pri navedbi predlogov, ki jih nato oblikuje Evropska komisija in jih Evropski parlament ter vlade držav članic EU sprejmejo v obliki različnih dokumentov. Da bi v današnjem svetu lahko dosegli nekaj boljšega, moramo delovati skupaj. Tukaj govorimo o zadevah, ki jih ni več mogoče reševati le znotraj nacionalnih meja. To je tudi vodilo neposredno izvoljenih poslancev v Evropskem parlamentu, ki so zelo aktivni, zlasti pri razpravi o ukrepih, ki jih lahko bolje dosežemo le s skupnim delovanjem v evropskem prostoru. V ta sklop zagotovo spada tudi vse, kar krepi zavest o evropskem državljanstvu.

Evropskega državljanstva ne moremo razumeti le kot pravne kategorije, saj predstavlja več kot le pravice v pravnem smislu. Gre namreč za skupen evropski prostor, pri čemer je eden od najpomembnejših elementov tudi ta, da dovolimo drugim, da nas spoznavajo. Pomembna je **izmenjava različnih razmišljanj**, kultur in jezika, in sicer na taki ravni, da se posameznik zna odzvati oziroma delovati, ko je treba narediti nekaj za dobro vseh. To je tista pozitivna plat sklepanja kompromisov. Na kompromise pa trčimo pri vseh evropskih zadevah. A le če dobro poznamo in poskušamo razumeti interese, hotenja in potrebe drugega, lahko dosežemo najboljši mogoč kompromis. Tega se dobro zavedajo tudi evropski poslanci.

Evropski parlament običajno omenjamo v različnem kontekstu:

- Prvi je zakonodajni, ko ima Parlament nalogo, da sodeluje pri **sprejemanju evropske zakonodaje** s soodločanjem, potrditvijo ali posvetovanjem.
- Drugi zelo pomemben element je naloga Parlamenta, da lahko bodisi predlagatelja (Evropsko komisijo) bodisi države članice **opozarja na določena vprašanja**, ki jih je še treba urediti. Zakaj Evropski parlament to dela in si jemlje to pravico, ki mu jo Svet EU večkrat očita? Zato ker so to naši neposredno izvoljeni predstavniki, kar pomeni, da so svojim volivcem neposredno odgovorni. Zato morajo ravnati tako, kot jim je volilno telo zaupalo, jim narekuje in čuti. Naloga evropskih poslancev je, da torej čutijo, kaj državljani želijo in potrebujejo, ter jim za to tudi odgovarjajo.

Evropski parlament je morda precej bolj politično telo kot nacionalni parlamenti, saj so politične silnice in različne ideologije v njem močnejše. Teh v nacionalnih parlamentih ponavadi ne čutimo, ker se govori predvsem o vladajoči koaliciji in opoziciji. V Evropskem parlamentu pa vlade in opozicije ni, ampak so različne ideologije in smernice, med katerimi prihaja do soočanj in trenj.

Poleg **političnega interesa** lahko evropski poslanec upošteva še **druge interese**, kot so interesi določne družbene skupine, ekonomske veje ipd. Tu govorimo zlasti o lobiranju (v pozitivnem smislu) in prizadevanjih nevladnih organizacij ter drugih interesnih skupin. Evroposlanci lahko torej predstavljajo tudi te interese, če začutijo, da je to potrebno.

Poslanci so kot posamezniki praviloma vpeti v nacionalne politične sisteme. A njihova politična odgovornost je, da pri sprejemanju odločitev v Evropskem parlamentu te silnice obrnejo v dobro državljanov, ki jih zastopajo. Evropski poslanec je lahko torej tudi neke vrste prisposoba za evropskega državljana. Tako kot morajo poslanci razmišljati o različnih evropskih vprašanjih, tako bi moral razmišljati tudi vsak državljan, seveda ob polnem zavedanju o svoji nacionalni pripadnosti, kulturi in jeziku ter obenem ob spoštovanju in poznavanju jezika, kulture ter posebnosti državljanov drugih držav.

Pogosto slišimo, da evropske institucije nikoli ne delujejo v skladu z nacionalnimi interesi. Res je, da naloga poslancev v Evropskem parlamentu ni delovanje v skladu z interesi nacionalnih vlad in parlamentov držav članic. Delujejo pa v skladu z interesi državljanov in državljanek EU. Zato običajno ne govorimo o slovenskih ali francoskih evropskih poslancih, ampak o evropskih poslancih iz Slovenije ali Francije. Zastopajo namreč to, kar so jim zaupali oziroma naročili državljani Slovenije ali Francije. V povezavi s tem je treba izpostaviti pomen evropskih volitev in vprašanje, kako zagotoviti, da to, kar volilno telo čuti in potrebuje, pride do poslancev.

Pri tem lahko pomembno vlogo igra tudi **Informacijska pisarna Evropskega parlamenta** za Slovenijo. Pisarna lahko državljanom najprej poda informacije ali stališča Evropskega parlamenta kot celote, ne pa posameznih poslancev ali političnih skupin. Poleg tega pisarna skuša zgraditi most med državljani in evropskimi poslanci, pri čemer si pomaga z različnimi komunikacijskimi orodji. Pisarna torej ne predstavlja posameznih slovenskih poslancev v Evropskem parlamentu, ampak predstavlja to telo kot celoto.

Zorko Škvor, vodja Urada Republike Slovenije za mladino

Pri razpravi o mladinskem sektorju v povezavi z evropskim državljanstvom je treba pogledati tudi v preteklost. Slovensko mladino sta pred osamosvojitvijo Slovenije predstavljali zlasti dve večji organizaciji: ZPMS – Zveza prijateljev mladine Slovenije in ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije. Po osamosvojitvi je slovenska mladina pridobivala izkušnje v okviru multilateralne Sveta Evrope, ki se je že takrat ponašal z več desetletji izkušenj na področju dela z mladino v okviru Direktorata za mladino in šport. Svet Evrope je slovenski mladini tako ponudil prvi **model soodločanja** na področju mladinskega sektorja (na podlagi dogovora), kar pa za Evropsko unijo še zdaj ne velja.

Po vstopu Slovenije v EU so se slovenski mladini odprla vrata v **Evropski mladinski forum**, katerega član je tudi Mladinski svet Slovenije. Pomembna novost v okviru tega je t. i. strukturiran dialog (neformalna srečanja z ministri), ki je bil vzpostavljen letos. V povezavi z mladinsko dejavnostjo na evropski ravni je pozitivno predvsem to, da prihaja do močnega medsektorskega mreženja in povezovanja, kar omogoča doseganje veliko boljših rezultatov.

Rečemo lahko, da se EU do leta 2000 ni ukvarjala z mladinsko politiko. **Bela knjiga Nova spodbuda za evropsko mladino** iz leta 2001 pa je vzpostavila okvir za sodelovanje pri oblikovanju mladinskih politik na evropski ravni (predvsem z odprto metodo usklajevanja in delovanja v okviru Sveta EU za izobraževanje, mladino in kulturo).

Za oblikovanje mladinske politike na evropski ravni sta pomembni tudi **Lizbonska strategija**, ki izpostavlja pomen znanja in izobraževanja, ter **Evropski mladinski pakt**. Slednji poudarja ukrepe na področju zaposlovanja, vključevanja, socialnega napredka, izobraževanja in mobilnosti mladih ter usklajevanje obveznosti poklicnega in družinskega življenja.

Med slovenskim predsedovanjem EU v prvi polovici prihodnjega leta bo ena od prednostnih nalog Slovenije tudi spodbujanje medkulturnega dialoga, saj je bilo prav leto 2008 razglašeno za evropsko leto medkulturnega dialoga. Poudariti je torej treba nujnost razvijanja strukturnega dialoga, vendar ne le na nacionalni, ampak predvsem na evropski ravni.

Čas je, da se začnemo zavedati, da Evropa ni nekaj oddaljenega, ampak da smo Evropa mi, tukaj in zdaj! Zato je nujno, da številna vprašanja, tudi tista, povezana z mladinskim sektorjem, urejamo skupaj, na evropski ravni.

Matjaž Kek, vodja Sektorja za komunikacijske projekte na Uradu vlade za komuniciranje

V Sektorju za komunikacijske projekte na Uradu vlade za komuniciranje se ukvarjamo z informacijami in komuniciranjem, vendar ne na dnevno-politični ravni, ampak na splošni ravni informiranja državljanov in vodenja komunikacijskih kampanj.

Odkar je Slovenija postala članica EU, je informiranje o evropskih temah postalo del vladnega informiranja in komuniciranja. Urad vlade za komuniciranje tako skrbi za del informacij, ki so vidne v vsakdanjem življenju državljanov (npr. kampanja za vstop Slovenije v EU med letoma 1998 in 2004, kampanja za uvedbo evra itd.).

Kaj sploh je informacija o evropskih zadevah oziroma **evroinformacija**? Kaj lahko državljan naredi, da bi izvedel, kaj je EU in kaj njegova vlada v okviru EU počne, kakšne možnosti ima on sam itd.? Urad vlade za komuniciranje je osrednji organ, ki spremlja odzive javnosti, javno mnenje in poročanje medijev na najsplošnejši ravni ter vodi komunikacijske akcije.

Vsak organ v vladni strukturi ima svoje naloge in odgovornosti. Za mlade so najbolj zanimivi Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstvo za kulturo. Na ravni slovenskih državljanov pa so interesno izrazite predvsem tri skupine ljudi:

1. podjetniki, predstavniki občin in nevladne organizacije, ki jih zanima oblasti, kako dobiti čim več sredstev iz programov strukturnih in kohezijskih skladov,
2. državljanji, ki jih zanimajo državljanske pravice na splošno, možnosti za zaposlovanje in izobraževanje itd.,
3. državljanji, ki jih zanimajo splošne zadeve razvoja EU – širitev, uvedba evra, medkulturni dialog itd.

Naš urad jim to skuša zagotavljati na več načinov:

- Z **vladnim spletnim portalom** www.evropa.gov.si, ki je namenjen iskanju informacij s splošne ravni k specifični.
- S sistemom **informacijskih centrov** – npr. Center Evropa, ki omogoča različne aktivnosti (izposoja knjig in drugega gradiva, brezplačen prostor za dejavnosti nevladnih organizacij itd.).
- Z različnimi **publikacijami za državljane**. Med bolj znanimi sta na primer »Evropopotnica«, publikacija, namenjena zlasti osnovnim šolam, in knjižica »Opa, Evropa!«, ki je prevod avstrijske uspešnice in je namenjena predvsem srednjim šolam. Za študentsko populacijo za zdaj ni bila napisana nobena posebna publikacija, vendar obstaja splošna publikacija za državljane »Slovenija v Evropski uniji«, v kateri so zbrani vsi odgovori na najbolj aktualna vprašanja v zvezi z EU.
- Namen vladnega komuniciranja je tudi omogočiti državljanu, da **postavi vprašanje** in nanj dobi odgovor. Temu sta bila namenjena tudi projekta Evrofon med vključevanjem Slovenije v območje evra in Evrodopisnice, na katerih lahko državljan po pošti pošlje svoja vprašanja.

V tem času je velikega pomena tudi informiranje o **slovenskem predsedovanju EU** v prvi polovici leta 2008. To je za

Slovenijo velik logistični, administrativni in finančni zalogaj, vendar ponuja tudi številne priložnosti. Država lahko tako v ta proces vključi nekatere nevladne organizacije, lahko prispeva k razrešitvi nekaterih aktualnih evropskih vprašanj, poveča se tudi njena prepoznavnost v svetu. Urad vlade za komuniciranje skuša javnosti razložiti, kaj je EU in kakšna je vloga predsedujoče države. Skupaj z Evropsko komisijo in Evropskim parlamentom izvajamo program, v okviru katerega smo izdali DVD in zgoščenko ter publikacijo za vsa slovenska gospodinjstva, ki skuša razložiti delovanje EU. Poleg tega si prizadevamo za sodelovanje z nevladnimi organizacijami. Oblikovali smo priporočila za ministrstva, v skladu s katerimi naj bi nevladne organizacije vključili v tri ključne procese:

- informiranje o predsedovanju,
- aktivno sodelovanje pri oblikovanju pogajalskih izhodišč,
- poročanje o dogajanju na zasedanjih Sveta EU.

Vzpostavili smo tudi nevladni portal, na katerem bodo lahko nevladne organizacije komentirale slovensko predsedovanje in v zvezi s tem kaj predlagale. Poleg tega se ukvarjamo tudi s sofinanciranjem nevladnih organizacij, v okviru česar je mogoče za različne projekte, povezane z aktualnimi evropskimi temami, dobiti od 50 do 70 odstotkov sredstev. Ena od ciljnih skupin teh projektov so tudi mladi in njihovi programi **spodbujanja evropskega državljanstva**. Pomembno je, da se zavedamo, da lahko uveljavljanje evropskega državljanstva pozitivno vpliva tudi na uveljavljanje nacionalnega državljanstva. Tisti, ki se bodo zavedali svojih pravic na evropski ravni, se bodo toliko lažje zavedali tudi svojih državljanskih pravic na nacionalni ravni.

Vprašanja in odgovori z razprave

Nagovori vseh štirih sodelujočih pri okrogli mizi so bili dobro izhodišče za vročo razpravo, ki je sledila. Udeleženci seminarja niso skoparili s provokativnimi vprašanji za predstavnike nacionalnih in evropskih institucij, razprava pa se je zato podaljšala še dolgo v predvideni odmor.

- **V medijih je kar 80 odstotkov vsega poročanja o mladih negativnega. Glas mladih pa številne institucije kar preslišijo, njihovih predlogov ne upoštevajo. Ali v evropskih in nacionalnih institucijah skrbijo za tako informiranje odraslih in starejših, ki bi prispevalo k spremembi njihovega pogleda na mlade in jih prepričalo, da je mlade treba upoštevati?**

- **Mihela Zupančič:** »Mladinska problematika je že vgrajena v evropske politike. Lizbonska strategija in Evropski mladinski pakt namreč vključujeta razmislek o mladih, zlasti zaradi vse bolj skrb vzbujajočih demografskih sprememb, katerih posledice najbolj občutijo mladi. Evropska komisija sicer ni pripravila še nobene posebne kampanje za ozaveščanje starejših o mladini, vendar je mladinska politika vpeta v evropsko politiko preko Lizbonske strategije in preko Sveta EU za izobraževanje, mladino in kulturo. Dejstvo je, da EU na področju mladinske politike in izobraževanja nima pristojnosti. Spodbuja pa programe za izmenjavo izkušenj in dobrih praks med državami članicami. Mladinska politika tako ostaja v rokah vlad držav članic, vse dokler se te ne bodo odločile, da pristojnosti delovanja na področju mladine prenesejo na evropsko raven.«
- **Nataša Goršek Mencin:** »Podobno, kot imajo negativno konotacijo mladi, ima tako konotacijo lahko tudi izraz »evropski«. Zato v Evropskem parlamentu raje govorijo o posameznih tematikah, področjih (issues), s katerimi se lažje izognejo tistim pojmom, ki so vezani na negativen predznak, vendar zaobjamejo zelene kategorije.«
- **Matjaž Kek:** »Mladi so kategorija, ki združuje v grobem tri podskupine: mlade kot državljanke; mlade, ki so člani nevladnih organizacij ter interesnih skupin, in mlade kot starostno določene skupine (notranje strukturirana v skupine osnovnošolcev, študentov itd.). Očitno negativno prikazovanje mladih v medijih na ravni vlade ni zaznano kot problem, zato ta problematika ni uvrščena med prednostne naloge. Vendar se to lahko spremeni, saj lahko vlada ta problem zazna preko javnomnenjskih raziskav in morda začne postopoma ukrepati v tej smeri.«

- **Ali se Sloveniji v bližnji prihodnosti obeta Ministrstvo za mladino?**

- **Zorko Škvor:** »Na to vprašanje je zelo težko odgovoriti, saj bi bil vsakršen odgovor špekulacija. Kot je znano, evropska ustavna pogodba omenja mladino, slovenska ustava pa ne. Tudi Lizbonska strategija zahteva več medsektorske povezanosti, kar bi bilo v primeru morebitne vzpostavitve ministrstva za mladino za mlade zelo dobrodošlo in kar je pozitivno za vključevanje mladih v soodločanje na evropski ravni.«

- **Kaj mora mladina narediti, da bodo glavni akterji odločanja njena stališča in predloge bolj upoštevali?**

- **Matjaž Kek:** »Mladina ima za to na voljo lobiranje, politično organiziranost, interesne skupine itd.«
- **Nataša Goršek Mencin:** »Sestava Evropskega parlamenta izraža željo državljanov. Tudi odbori Evropskega

parlamenta so sestavljeni na ta način. Če državljan meni, da je prišlo do nepravilnosti ali da so mu bile kršene pravice, lahko na Evropski parlament naslovi peticijo. Odbor za peticije jo obravnava, in če ugotovi upravičenost te pobude, se bo ustrezno odzval.«

- **Kakšne so možnosti, da bi se tematike, povezane z EU, kontinuirano uvajale v izobraževalni proces (zlasti v osnovne in srednje šole)?**
- **Matjaž Kek:** »Pri tem imajo glavno vlogo šolske oblasti. Pritisniti bi bilo treba nanje, da v uradne šolske programe vključijo več evropske tematike.«
- **Temu, da bi državljani ponotranjili idejo skupne evropske identitete, je namenjenih veliko evropskih sredstev. Glede na rezultate Eurobarometra so rezultati teh prizadevanj precej slabi. Kaj je vzrok za to?**
- **Mihela Zupančič:** »Programi ozaveščanja evropskih državljanov so le kamenček v mozaiku. Identiteta se namreč gradi predvsem s skupnimi izkušnjami, zgodovinskim spominom, kulturnim kontekstom itd. Pri izgradnji skupne evropske identitete, ki predstavlja dopolnilo nacionalni identiteti, je vsekakor najpomembnejši vzgojno-izobraževalni element. Vendar, kot rečeno, področje izobraževanja ostaja v rokah držav članic in na evropski ravni ni poenotnega učnega programa.«
- **Nataša Goršek Mencin:** »Nihče ne more in ne sme nekomu zapovedati, naj bo aktiven evropski državljan. Gre za svobodno izbiro, saj se lahko nekdo odloči, da bo skeptik ali da bo neaktiven. Najboljši vzvodi za participacijo so družbena gibanja, nevladne organizacije. Civilna družba je lahko pri gradnji evropske identitete učinkovitejša od nacionalnih vlad, Evropskega parlamenta ali Evropske komisije.«

PRIHODNOST EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA V MLADINSKEM DELU

V sklepnem delu seminarja so na okrogli mizi svoje poglede predstavili predstavniki različnih prostovoljnih in demokratičnih mladinskih organizacij ter drugih akterjev na področju mladine, ki v svoje delo vključujejo vprašanje evropskega državljanstva. O prihodnosti evropskega državljanstva v slovenskih mladinskih organizacijah so razpravljali **Miha Kosi**, Društvo študentov invalidov, **Matej Cepin**, Mladinski svet Slovenije, **Nina Ukmar**, Mladinski center Podlaga iz Sežane, **Tina Fistravec**, Mladi evropski federalisti, in **Živa Kokolj**, Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS. Svoja razmišljanja o tej vse bolj aktualni evropski temi so strnili tudi v pisnih prispevkih, objavljenih na naslednjih straneh. Pisni prispevek je pripravila tudi **Alenka Blazinšek** iz Društva mladinski ceh, sicer enega od ustanoviteljev CNVOS-a.

CNVOS je predstavil tudi kratek film, ki so ga v sodelovanju z nekaterimi nevladnimi organizacijami iz sosednjih držav posneli na vlakih Slovenskih železnic 9. maja 2007, na dan, ko je EU praznovala svoj 50. rojstni dan. Naključno izbranim potnikom so zastavljali vprašanja o tem, kako EU vpliva na njihovo življenje, kaj jim pomeni, kaj bi spremenili v zvezi z njo, ali gre v splošnem za pozitivno povezavo itd. Žal se je izkazalo, da večina ljudi zelo malo razmišlja in ve o Uniji, zato bodo potrebna še nadaljnja prizadevanja za ozaveščanje ter informiranje državljanov o evropskih temah.

Miha Kosi, Društvo študentov invalidov

MLADI V EU – ENAKOVREDNI EVROPSKI DRŽAVLJANI

Med temeljne človekove pravice poleg socialnih in ekonomskih gotovo spadajo tudi državljanske pravice. Dosegljive bi morale biti vsem državljanom pod enakimi pogoji. Eden od načinov vzpostavljanja enakosti so zakonsko določene pravice in obveznosti, ki so jih deležni vsi, ne glede na različne osebne in družbene okoliščine. Normativno urejanje pa predstavlja le eno plat, druga in veliko pomembnejša je dejanska uveljavitev v vsakdanjem življenju.

Slovenci smo z vstopom v Evropsko unijo dobili še eno državljanstvo – državljanstvo Evropske unije. Na prvi pogled morda deluje nepomembno ali vsaj nepraktično, a prinaša spremembe, ki jih bomo v polnosti občutili dolgoročno. Ne gre samo za to, da bo Slovenija kot država deležna gospodarskih koristi in številnih prednosti na skupnem trgu, temveč smo tudi državljani Slovenije dobili neposredno uresničljive pravice. Pripadajo nam kot državljanom EU in so enake, kot jih imajo, recimo, Švedci, Nemci, Francozi ali Madžari. Od nas samih je odvisno, kako jih bomo izkoristili.

V združeni Evropi se še zlasti na široko vrata odpirajo mladim. Ker smo mladi polni življenjskega zanosa in svežih idej ter povsem neobremenjeni s preteklostjo, lahko na novo podiramo meje in gradimo prihodnost sožitja, povezanosti in medsebojnega spoštovanja. S tem bo Evropa dobila nov obraz. To je tudi priložnost, da presežemo stara nasprotja in večstoletne napetosti med nekaterimi narodi ter vzpostavimo prostor zaupanja in sodelovanja. Tako bomo nekoč res lahko rekli, da živimo pod streho iste hiše, hiše z imenom Evropska unija. Seveda se to ne more zgoditi kar čez noč. Temelji in trije stebri so sicer že postavljeni, na streho pa bomo morali še malo počakati.

Tako kot drugi mladi si evropskega povezovanja želimo tudi mladi z invalidnostjo. Ko je bilo pred desetimi leti ustanovljeno Društvo študentov invalidov, ki združuje študente različnih vrst in stopenj invalidnosti, si niti približno nismo predstavljali, da bomo toliko pozornosti namenili evropskemu povezovanju. Naša osnovna skrb je bila, da svojim članom zagotovimo pomoč pri vključevanju v študij. Tako smo za najtežje skupine invalidov začeli izvajati osebno asistenco, slepim smo nudili brezplačno fotokopiranje in pomoč pri mobilnosti, izvajali smo prevoze s prilagojenim kombijem, manj časa pa smo namenjali obštudijskim dejavnostim. Sčasoma smo pridobili nove finančne vire, se kadrovske okrepili in tako ustvarili možnosti za širjenje dejavnosti. Obstoječe programe smo nadgradili, sistematično smo se lotili odpravljanja vsakršnih ovir pri študiju, tako fizičnih kot komunikacijskih, ter se lotili tudi številnih drugih programov. Želeli smo še dodatno obogatiti študentsko življenje naših članov. Vedno bolj zanimive pa so za nas postajale mednarodne aktivnosti. Želeli smo prestopiti domače meje in pogledati, kaj vse se na področju študentov invalidov dogaja v Evropi. Pravo priložnost za to smo našli v programu MLADINA. Navdušeni nad številnimi akcijami, ki jih je program MLADINA ponujal, smo počasi začeli iskati partnerje za sodelovanje.

Bistvena prednost, ki jo je program MLADINA ponujal pred drugimi programi, je bila v tem, da je poseben poudarek dajal mladim z manj priložnostmi. S tem nam je na široko odprl vrata, ker smo v glavah imeli veliko idej, je bilo treba samo še najti primerne partnerje. Tako smo se v letu 2003 začeli udeleževati različnih seminarjev v okviru Akcije 5. Hitro in uspešno smo navezovali stike. Ugotovili smo, da imamo podobne želje kot druge organizacije in da nas povezuje veliko skupnega. Rezultati teh prizadevanj so bili vidni že naslednje leto, ko so se ponudbe za najrazličnejše mladinske izmenjave kar vrstile. Udeležili smo se izmenjav v Španiji, Italiji, Avstriji in na Švedskem. Sodelovali smo kot pošiljajoča organizacija, hkrati pa smo že snovali načrte za organizacijo podobnih izmenjav tudi pri nas. V letu 2004 smo prvič tudi sami gostili seminar za iskanje partnerstev, ki se je že kmalu izkazal kot zelo uspešen, saj smo se še istega leta udeležili dveh dvostranskih izmenjav v Italiji in na Švedskem prav po zaslugi omenjenega seminarja. Vedno več naših članov je spoznavalo, kako zanimive in koristne so te izmenjave in koliko novih izkušenj prinesejo. Pomembno pri tem pa ni bilo samo to, da se v teh akcijah spoznavajo druge države, njihovi ljudje in kultura, ampak da se udeleženci pri tem tudi veliko naučijo. Pri tem pa prevzemajo aktivno vlogo ter sami oblikujejo program in aktivnosti. Pester izbor možnosti je omogočil, da smo v aktivnosti vključili invalide različnih vrst, tako gibalno ovirane kot tudi slepe in slabovidne ter gluhe in naglušne. Tako se je že v prvem letu aktivnega sodelovanja v evropskih projektih veliko naših članov udeležilo vsaj enega projekta.

Vrhunec mednarodnega delovanja pa smo dosegli v letu 2005, ko smo gostili kar tri izmenjave, se jih nekaj udeležili v tujini ter izpeljali tudi mladinsko pobudo. Vse to so nam omogočile izkušnje, pridobljene v prejšnjih letih. Nekatera partnerstva so se izkazala kot zelo uspešna, saj so se ohranila v daljšem časovnem obdobju, v katerem je vsaka organizacija tudi enkrat gostila izmenjavo. Tako smo, recimo, s partnerji iz Španije, Grčije in Estonije izvedli že tri izmenjave, četrta pa bo sledila letos. Podobno je bilo s partnerji iz Švedske in Italije. Z vsako smo izvedli dve dvostranski izmenjavi. Tudi kasneje smo nadaljevali z udeležbami v različnih akcijah, večji poudarek pa smo dali kakovostno pripravljenim projektom.

Iz zgoraj navedenega je razvidno, da smo v zadnjih letih velik poudarek dali mednarodnim dejavnostim in s tem postali evropsko usmerjena organizacija. Skupaj z novimi veščinami, ki smo jih pridobili, pa se je v nas vedno bolj krepilo spoznanje, da pripadamo istemu kulturno-civilizacijskemu prostoru in da nas povezujejo skupne vrednote. Vsakič smo na novo odkrivali podobnosti in razlike. V vsej narodnostni in jezikovni različnosti smo odkrivali iste korenine, ki so se sicer v prejšnjih desetletjih zaradi političnih razlogov in ideoloških razlik zabrisale, zdaj pa jih ponovno odkrivamo. Odkar smo združeni v Evropski uniji, nas povezuje tudi skupni pravni red, ki nam daje enake pravice in nalaga enake dolžnosti. S tem dejstvom smo veliko bolj povezani, še vedno pa obstajajo velike ekonomske razlike. Vendar pa se te na srečanjih mladih ne izrazijo. Veliko več je v nas skupnega in na tem moramo graditi.

Za naše društvo je pomemben še en vidik povezovanja. Zaradi invalidnosti nas družijo podobni problemi. Povsod se srečujejo z arhitekturnimi ovirami, slepi imajo težave s tipnimi oznakami, gluhi se težko vključujemo v družbeno okolje zaradi komunikacijskih ovir. Tako se lahko eni od drugih učimo, se med sabo primerjamo in iščemo rešitve. Skupno nam je tudi to, da so povsod še zelo močno prisotni predsodki o invalidih. In prav mladi smo tisti, ki lahko in moramo te predsodke razbiti in dokazati, da zmoremo biti uspešni. K temu veliko pripomore tudi druženje z neinvalidi

na posameznih izmenjavah. Z njimi nas povezujejo skupne teme in aktivnosti, v katere se lahko v večini primerov povsem enakovredno vključujemo.

Novo priložnost za izboljšanje položaja pa vidimo tudi v letošnjem letu enakih možnosti, ki ga je razglasila Evropska komisija. Želimo postati enakovredni državljani. Državljeni, deležni enakih možnosti pri zaposlovanju, izobraževanju, političnem in kulturnem udejstvovanju ter enaki v dostopnosti do blaga in storitev. Enaki pa želimo biti tudi v pravicah, ki nam pripadajo kot evropskim državljanom. Tudi mi si želimo prosto gibati po ozemlju EU, si poiskati stalno ali začasno bivališče, delati na primernem delovnem mestu in podobno. V zakonodaji se je kar nekaj naredilo, zdaj pa je treba to uresničiti še v praksi. Tako si od tega leta kar veliko obetamo. Tudi sami se bomo aktivno vključili z aktivnostmi, povezanimi z ozaveščanjem širše javnosti o delu in življenju invalidov. Vsakršne spremembe bomo veseli, ostajamo pa realisti in se zavedamo, da bodo večje spremembe vidne dolgoročno.

Matej Cepin in Matic Bizjak, Mladinski svet Slovenije

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO, NACIONALNE MLADINSKE ORGANIZACIJE IN MLADINSKI SVET SLOVENIJE

Mladinski svet Slovenije (MSS) je predstavniško telo nacionalnih mladinskih organizacij (NMO) v Sloveniji. Združuje 16 organizacij, 15 polnopravnih in eno pridruženo. V prvem delu sestavka bomo skušali odgovoriti, koliko in na kakšen način NMO prispevajo h krepitvi evropskega državljanstva, v drugem delu pa si bomo ogledali, kaj na tem področju počne Mladinski svet Slovenije.

Pomen identitete

Pojem evropskega državljanstva je tesno povezan s pojmom identitete in pripadnosti. Skozi življenjske izkušnje posameznik pridobiva in opušča različne identitete. Tako se nekdo počuti Slovenca, Štajerca, ekonomista, sina, fanta, revnega, pravoslavca, Evropejca itd. Identiteta je lahko vezana na medosebno vlogo, značaj, kraj rojstva ali bivanja, versko prepričanost, poklic ali kaj čisto drugega. Ko se vprašamo, koliko je nekdo evropski državljan, se s tem vprašamo tudi: koliko se nekdo počuti Evropejca?

Posebnost mladinskih organizacij je v primerjavi z drugimi institucijami (npr. družino, javno šolo, poslovnim subjektom) v tem, da v njih lahko mladi še zlasti intenzivno iščejo, najdejo in oblikujejo organizacijsko, s tem pa tudi svojo lastno identiteto. Poglejmo primer: mlad človek vstopi v mladinsko organizacijo, ker se strinja z njenimi vrednotami, načeli in metodo dela. Njegova identiteta se zelo prekriva z identiteto organizacije. Vsaka organizacija svoje vrednote tudi določa, definira in na podlagi njih sprejema konkretne odločitve. S tem organizacija spreminja sebe in svoje člane. Čas, ki ga posameznik vloži v delo v mladinski organizaciji, ga oblikuje.

Če torej želimo razmišljati, koliko nacionalne mladinske organizacije prispevajo h krepitvi evropskega državljanstva, se lahko vprašamo: koliko je v njih prisotna evropska identiteta!

Evropskost nacionalnih mladinskih organizacij

Že samo ime »nacionalne« pove, da je v NMO nacionalna identiteta ponavadi ena od pomembnejših vrednot. To seveda ne pomeni, da zaradi tega zbledi njihova evropska identiteta. Z identitetami pač ni tako, da je, kadar je več ene, avtomatično manj druge. Nekdo, ki na primer čuti močno regijsko pripadnost (npr. Primorec), se zaradi tega ne bo čutil manj Slovenca, najbrž kvečjemu več. Nekdo, ki je bil aktiven na lokalni ravni, laže preide na nacionalno kot nekdo, ki na lokalni ravni ni bil aktiven. In skoraj lahko rečemo, da je aktivno državljanstvo na nacionalni ravni pogoj za aktivno evropsko državljanstvo.

Dejansko so vse slovenske NMO članice širših mrež na evropski ravni. Nekatere (npr. Mladi evropski federalisti) to kažejo že z imenom. In kadar, ki se uveljavi na nacionalni ravni, se kasneje pogosto preizkusi tudi na evropski. NMO imajo pri tem prav zaradi svojega nacionalnega značaja prednost pred ostalimi mladinskimi organizacijami. Posamezniku namreč omogočajo »zvezno« napredovanje z lokalnega na regionalni, z regionalnega na nacionalni, z nacionalnega pa na evropski nivo. V Mladinskem svetu Slovenije opazamo, da so na evropskem nivoju močni prav tisti kadri, ki so se prej »kalili« na nacionalni ravni.

Na nekaterih področjih delovanja NMO zaradi šibkosti nacionalnih struktur opazamo celo prevlado evropske razsežnosti nad nacionalno. Tako področje je na primer področje izobraževanja in usposabljanja mladinskih voditeljev. Organizacije,

ki lastnega kontinuiranega sistema usposabljanja nimajo razvitega, izobraževalne priložnosti pogosto izbirajo kar »na slepo«. Ker je poceni ali brezplačne evropske ponudbe in sredstev v te namene občutno več kot nacionalnih, se velik del usposabljanja kadrov iz manjših slovenskih NMO dogaja v tujini. In prav to (izobraževanje) je tudi eden od elementov, ki bistveno prispevajo k evropski identiteti teh organizacij.

Na kakšen način mladi v NMO izkušajo evropsko državljanstvo?

Samo »biti član evropske mreže« organizaciji še ne prinese aktivnosti na področju gradnje evropskega državljanstva. Potrebne so konkretne dejavnosti, ki zajamejo širši krog članstva. In kaj konkretno NMO mladim na tem področju ponujajo?

Najbolj priljubljeni so različni seminarji – usposabljanja na evropskem nivoju, ki jih izvajajo dejansko vse slovenske NMO. Nadalje so med širšim članstvom znani različni mednarodni tabori. Društvo SKAM na primer na evropsko taizejsko srečanje vsako novo leto pelje povprečno okoli 1000 mladih. Različne taborne imajo tudi podmladki političnih strank. V organizacijah skavtskega tipa (Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov ter Zveza tabornikov Slovenije) je mednarodna razsežnost eden od ključnih elementov programa. Poleg velikih evropskih in svetovnih dogodkov (t. i. jamboreeji in mednarodni tabori) gre tudi za ogromno akcij, ki se izvajajo na lokalnem nivoju, a imajo evropsko vsebino. Evropski duh v posamezni mladinski organizaciji se začuti tudi, ko ta organizacija priredi kakšen večji dogodek pri nas v Sloveniji. Mnoge organizacije pa tudi organizirajo različne ekskurzije in izlete v druge evropske države, v katerih sicer do intenzivnih srečanj z drugimi ne prihaja, udeleženci pa vseeno spoznavajo drugo okolje in njegovo urejenost. Kot oblika izobraževanja so v zadnjem času vse bolj priljubljeni tudi študijski obiski, ki predstavljajo intenzivno izkustveno obliko izobraževanja, iz katere se posameznik lahko veliko nauči.

Mladinski svet Slovenije – član Evropskega mladinskega foruma (YFJ)

Mladinski svet Slovenije je član YFJ. Poslanstvo YFJ je zlasti spodbujati mlade k aktivni participaciji oblikovanja Evrope in družb, v katerih živijo, ter k izboljšanju življenjskih razmer mladih kot evropskih državljanov v današnjem svetu.

YFJ je sestavljen iz dveh stebrov. Prvega tvorijo nacionalni mladinski sveti evropskih držav (del tega je tudi MSS), drugega pa mednarodne mladinske organizacije. YFJ je pomemben partner Evropske komisije in Evropskega parlamenta pri oblikovanju mladinskih politik v Evropski uniji, prav tako pa kot partner sodeluje tudi s Svetom Evrope in Združenimi narodi.

YFJ se zavzema za:

- višjo stopnjo participacije mladih in mladinskih organizacij v družbi kot tudi v procesu odločanja o zadevah javnega pomena,
- pozitivno vplivanje na politike, ki zadevajo mlade in mladinske organizacije, tako da so pomemben partner mednarodnim institucijam (Evropska unija, Svet Evrope in Združeni narodi),
- razvijanje koncepta mladinske politike kot integriranega in medresorskega sestavnega dela celotnega področja

razvoja politik,

- razvoj trajnostnih in neodvisnih mladinskih organizacij na nacionalnem in mednarodnem nivoju,
- razširjanje možnosti izmenjave idej, izkušenj, medsebojnega razumevanja ter enakih možnosti in priložnosti med mladimi v Evropi,
- podporo medkulturnega razumevanja, demokracije, spoštovanja, aktivnega državljanstva in solidarnosti, kot največja regionalna mladinska platforma na svetu se zavzema za poglobljanje evropske integracije, hkrati pa si želi prispevati k razvoju mladinskega dela v ostalih regijah sveta.

YFJ Mladinskemu svetu Slovenije omogoča, da kot enakopraven partner za isto mizo z ostalimi organizacijami članicami te zveze soodloča o razvoju mladinske politike in mladinskega dela v Evropi ter tako igra pomembno vlogo v procesu odločanja v Evropski uniji, Svetu Evrope in Združenih narodih. Predstavnice oz. predstavniki MSS v organih YFJ lahko zagovarjajo tista stališča, ki so jih na sejah organov MSS oblikovale organizacije članice MSS in izhajajo iz njihovih vizij in potreb, utemeljenih na njihovih izkušnjah in idejah.

MSS lahko v organe YFJ predlaga svoje kandidatke in kandidate ter s tem dodatno okrepi svoj položaj pri sprejemanju odločitev. Tako ima MSS trenutno enega člana Biroja (izvršilnega organa YFJ) ter člana komisije za zadeve Evropske unije, s tem pa še večjo možnost postavljanja tistih tem na dnevni red YFJ, ki so v interesu organizacij članic MSS. S tem MSS nima zgolj možnosti soodločanja, ampak ima možnost aktivnega določanja dinamike dela, določanja prednostnih nalog v delovanju YFJ. Ob tem imamo tudi možnost ažurnega pridobivanja vseh informacij v zvezi z delom YFJ, ni nam treba čakati na seje Sveta članic ali generalno skupščino oziroma na informativni bilten YFJ.

YFJ predstavlja tudi dejansko neomejeno možnost iskanja partnerskih organizacij našim organizacijam članicam za pripravo skupnih projektov oz. trajnejšega sodelovanja in povezovanja s partnerskimi organizacijami v tujini. Predstavlja izjemno možnost izmenjave idej in pogledov na razvoj mladinske politike in mladinskega dela v Evropi in drugod po svetu ter možnost medsebojne izmenjave izkušenj o že opravljenih razvojnih izzivih sektorja ali zgolj o dobrih in med mladino odlično sprejetih projektih.

Nadalje YFJ omogoča članom organizacij članic MSS možnost sodelovanja na številnih izobraževanjih v organizaciji YFJ in partnerskih organizacij. Udeleženci na njih dobijo vpogled v zadnje spremembe na področjih, ki jih izobraževalni seminarji obravnavajo. Prav tako se seznanijo z vprašanji nadaljnjega razvoja obravnavanega področja in mogočimi rešitvami zanje.

MSS ima torej dva kanala soodločanja na evropski ravni. Prva možnost je že omenjeni način prek YFJ, druga pa prek nacionalne vlade. Vladni sektor (Ministrstvo za šolstvo in šport) na področju mladine namreč na nivoju Evropskega sveta soodloča (v prvi polovici 2008 pa mu bo Slovenija celo predsedovala) tudi o razvoju mladinske politike. Le-ta se na zelo konkretni ravni določa tudi na srečanjih generalnih direktorjev s področja mladine (na njih sodeluje direktor Urada RS za mladino). MSS ima torej možnost z zagovorništvo vplivati tudi na odločitve Vlade RS (njenih ministrstev in služb) ter tako tudi po drugem kanalu uveljavljati svoje interese.

Prenos z evropske ravni na nacionalno in z nacionalne na evropsko raven

Mladinska politika se na evropski ravni oblikuje tako, da spoštuje različne ureditve mladinske politike in mladinskega dela v posameznih državah članicah. Tako direktiv na tem področju ni in ni neposrednega prenašanja z evropskega na nacionalni nivo. Kljub temu se na evropski ravni oblikujejo skupni nameni, cilji, programi in projekti. In MSS v teh primerih igra pomembno vlogo. Naj navedemo zgolj nedavna primera. MSS je bil partner YFJ in Evropski komisiji pri pripravi izhodišč za nacionalne debate o prihodnosti Evrope, ki so se odvijale po vsej Evropi. Za izvedbo debat v Sloveniji (potekale so v Velenju, Ljubljani, Kopru in Mariboru) je poskrbel MSS. Nekaj sodelujočih se je nato aprila pridružilo mladim iz vse Evrope v Rimu, ki so nato ob 50. obletnici EU skupaj debatirali o prihodnosti EU. Dogodek sta pripravila YFJ in Evropska komisija, sovpadal pa je z evropskim vrhom (voditelj evropskih držav članic EU) v Berlinu, ki je potekal v okviru predsedovanja Nemčije.

Drugi primer je kampanja Vsi drugačni – vsi enakopravni, katere nosilec je Svet Evrope, MSS pa je trenutno eden glavnih izvajalcev kampanje v Sloveniji. MSS je bil tudi pobudnik ustanovitve nacionalnega koordinativnega sveta za to kampanjo, ki sedaj deluje v okviru Urada RS za mladino in v katerem aktivno sodeluje tudi MSS. Seveda lahko marsikaj z evropske na nacionalno raven prenesemo tudi, ko gre za izobraževanja YFJ ali drugih mednarodnih organizacij.

Nina Ukmar, Zavod ŠTIP, Mladinski center Podlaga iz Sežane

MLADI IN MLADINSKI CENTER KOT NJIHOVO SOCIALNO OKOLJE V POVEZAVI Z EVROPSKIM DRŽAVLJANSTVOM

Mladinski centri v Sloveniji nudijo mladim predvsem kreativno preživljanje njihovega prostega časa. Torej so lahko pomemben dejavnik v življenju mladostnika in predstavljajo pomemben razvojni kontekst glede na to, da pristočasne dejavnosti in tam pridobljene izkušnje nudijo možnosti za razvoj samostojnosti, preizkušanje socialnih vlog, vrednotenje dosežkov in razvoj identitete.

Mladostniki se v obdobju odraščanja srečujejo s številnimi razvojnimi nalogami oz. problemi, ki jih morajo razrešiti v individualnem razvoju, da se izoblikujejo v odrasle osebnosti. Le tako bodo sposobni sprejemati in obvladovati številne vloge, ki jih vsaka posamezna družba nalaga svojim članom. Razvojne naloge mladostnikov se nanašajo tako na njihovo osebnost, motivacijo, miselne sposobnosti in kompetence kot tudi na odnose z njihovimi bližnjimi ter drugimi ljudmi in ustanovami v skupnosti, v kateri živijo.

Osrednji nalogi mladostnikov sta oblikovanje lastne identitete in iskanje svojega mesta v družbi, v kateri živijo. Pri oblikovanju lastne identitete si mladostniki zastavljajo vprašanja in iščejo odgovore o tem, kdo so in v čem se razlikujejo od drugih, katerim skupinam pripadajo in v čem se te skupine razlikujejo od drugih v družbi. Pri iskanju svojega mesta v družbi so osredotočeni na presojanje primernosti svojih lastnosti, sposobnosti in vrednost glede na različne vloge in položaje. Sprejemanje družbene vloge je povezano s pridobivanjem socialnih kompetenc in spoznavanjem sistema družbenih odnosov in pravil, norm, standardov ter vrednot, ki urejajo odnose med družbenimi skupinami. Za izpolnitev razvojnih nalog so pomembni zlasti drugi ljudje, s katerimi so mladi v vsakodnevnem stiku in s katerimi se primerjajo.

V skupnosti ni dovolj, da so na voljo primerna in visokokakovostna okolja, temveč tudi, da so v njih posamezniku na voljo številne medsebojno različne dejavnosti, v katerih si bo lahko pridobil raznolike izkušnje, ter da v njih sodelujejo osebe različnih starosti. Strukturno raznolika okolja, polna izzivov in izpostavljenosti nepoznanim odraslim, so zlasti pomembna za mladostnike, ki potrebujejo izzivalne izkušnje in možnosti za raziskovanje novih vlog in identitet. Skupnosti, v katerih mladostniki ne najdejo pozitivnih izzivov in možnosti sodelovanja, so izpostavljene tveganju, da bodo mladostniki pri iskanju identitete odvisni predvsem od vrstniške kulture.

Če pogledamo na raven skupka okolij, v katerem mladostnik živi (zunani okvir), ga lahko poimenujemo makrosistem (ob tem poglejmo na Evropsko unijo kot na makrosistem, v katerem mladostnik živi). To je sistem prepričan in ideologije določene kulture, ki tvorijo osnovni niz vrednot, okrog katerih je organizirano družbeno življenje. Makrosistemski vplivi na posameznikov razvoj predstavljajo učinke skupnosti tretjega reda, ki se izražajo v socialni kohezivnosti, identiteti, vrednotah in učinkovitosti neke skupnosti. Socialna kohezivnost se nanaša na občutek čustvene bližine med člani

skupnosti, ki je rezultat skupnih življenjskih izkušenj, skupnih sprememb in podobne osebne zgodovine. Tu gre za splošno čustveno vezanost z drugimi ljudmi v skupnosti. Socialna identiteta se izraža v občutenju pripadnosti ali kolektivu, skupnem lastništvu in sorodnem načinu razmišljanja. Tu gre za zaznavanje skupnih norm in vrednot ter ciljev.

In tu smo že na točki, na kateri lahko povežemo evropsko državljanstvo in zavedanje le-tega med mladimi. Si mladi delijo skupne vrednote in cilje, prepričanje o nujnosti delovanja za skupno dobro? Občutijo kohezivnost in vzajemno zaupanje med seboj?

Grilova v svoji raziskavi *Prosti čas mladih v Ljubljani* (2006) piše: »Učinki skupnosti so hierarhično urejeni. Najprej je treba imeti zadostno število oz. kritično maso različnih okolij, da se lahko v zadostnem številu medsebojno povezujejo. Šele nato se lahko pojavijo učinki tretjega reda. Intervencije naj bi bile zato usmerjene v učinke prvega reda (zadostno število okolij) in učinke drugega reda (povezovanje med okolji, komunikacija, skladnost in ustreznost). Na podlagi tega se bodo v skupnosti lahko razvili učinki tretjega reda.«

Ne bi se mogla bolj strinjati z njo. Gledano z mojega zornega kota (kot mladinske delavke) vidim, da so pomanjkljivosti že na ravni prvega reda. Naj tu omenim samo kadrovske in finančne podhranjenosti večine nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo predvsem ali tudi z neformalnim izobraževanjem mladih. Pa tudi na ravni drugih organizacijskih oblik (npr. javnih zavodov, od koder prihajam sama) včasih ni nič bolje. Zaradi tega je slabo medsebojno povezovanje celotnega sektorja, ki se z mladimi ukvarja. Povezovanja vladne in nevladne sfere raje ne omenjam. Kot da smo nepotrebni, kot nekakšne nadležne ose, ki se povrh vsega hodijo napajat na tuje pašnike in krožnike. Otroci in mladina pa so posledično nekako marginalizirani.

Naj tu samo še omenim primer otroških parlamentov. Pobudo za uvedbo otroških parlamentov je pred več kot 15 leti dala Komisija za otrokove pravice pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije (ZPMS). Osnovni namen programa je zagotavljanje sodelovanja otrok pri odločanju in izobraževanje otrok za demokracijo. Podlaga za izvajanje izobraževanja so izbrane teme, ki jih določijo otroci vsako leto na Nacionalnem otroškem parlamentu. Sklepe otroških parlamentov (občinskih in nacionalnega) pošljejo otroci vsem pristojnim institucijam in organom oblasti ter vodstvom šol.

Javnost se na sklepe otroških parlamentov dobro odziva, mediji o tem pišejo, manj pa je uspeha pri uresničevanju le-teh, kar kaže na to, da se vprašanja, ki zadevajo kakovost življenja otrok, potiskajo na obrobje in se teh sklepov ne jemlje dovolj resno. Na medobčinskem otroškem parlamentu, ki se je zgodil pri nas letos, sem bila zelo razočarana, saj na njem ni bilo skoraj nikogar, na katerega bi lahko otroci naslovili svoja vprašanja in predloge. S tem jih učimo le navidezne participacije in demokracije. Dajemo jim napačne signale.

Z otroškimi parlamenti naj bi prispevali k uresničevanju 13. člena Konvencije OZN o otrokovih pravicah. To je edinstven projekt, ki omogoča mladim sodelovanje pri odločanju o vprašanih, ki jih zadevajo in zanimajo. Temeljni smisel projekta je vzgoja in izobraževanje otrok ter mladostnikov za demokracijo, kar je vsekakor ena od aktualnih tem v sodobnih družbah. S tem se tako pri otrocih kot tudi mladostnikih razvijajo osebne in družbene spretnosti ter znanja (med drugim tudi empatične sposobnosti), s katerimi se bodo lahko odzivali na izzive modernih družb v razširjeni Evropi. Med drugim naj bi otroški parlamenti prispevali k oblikovanju mladega človeka, ki bo sposoben voditi demokratičen dialog na temeljih kulture in morale ter bo sposoben za svoje odločitve prevzemati tudi odgovornost. Predvsem pa mu bo v zavesti ostala participacija kot oblika, ko se o pravicah nekoga pogovarjamo lahko le, če le-tega vključimo v razpravo kot subjekt razprave in ne kot objekt.

Zavest o evropskem državljanstvu je med mladimi nizka. Kako naprej?

Menim, da je akcija mladinske izmenjave programa MLADI V AKCIJI, pri kateri smo doslej že sodelovali, prav tako pomemben instrument, ki omogoča mladim sodelovanje pri odločanju o vprašanih, ki jih zadevajo in zanimajo. Tudi tu se pojavlja participacija kot oblika vključevanja mladih v razpravo kot subjekt razprave in ne kot objekt. Kot tak lahko prispeva k povečevanju zavesti o evropskem državljanstvu. Mora pa biti ustrezno pripravljen. Vprašanje, ki se mi tu poraja, je: Kako lahko mladi sporočajo sklepe svojih razprav javnosti, tako da bodo le-ti slišani in upoštevani?

Prav tako v Sloveniji prostovoljno delo še vedno ni cenjeno in obravnavano kot pomembna vrednota. Lani je Slovenska filantropija organizirala kongres z naslovom Vrednote in vrednosti prostovoljstva v današnjem času. Prostovoljske organizacije vztrajamo pri sistemski ureditvi prostovoljstva tudi z Zakonom o prostovoljnem delu, ki je že od leta 2004 vložen v postopek sprejetja. Ob tem apeliramo na vlado, da predlog zakona sprejme. Predstavniki NVO so ugotavljali, da slovenska država namenja zelo malo sredstev prostovoljskemu sektorju, zato je vloga EVS (Evropske prostovoljne službe) tu še zlasti pomembna. Nujno bi bilo, da bi tudi država spodbujala, da bi bilo prostovoljno delo upoštevano kot referenca pri iskanju zaposlitve. Žal se predstavniki ministrstev, ki so odgovorni za podpiranje in promocijo prostovoljnega dela, kongresa niso udeležili.

Tudi v EVS vidim instrument, ki lahko povečuje zavest o evropskem državljanstvu. Kako? Evropsko državljanstvo ne nadomešča slovenskega, temveč ga dopolnjuje, prinaša nove pravice. Preko projekta EVS mladi v lokalni skupnosti preko različnih aktivnosti neposredno spoznavajo druge evropske države, kulture in navade; pravice in odgovornost. Z neformalnim druženjem se med mladimi krepijo skupne vrednote, pravice in spoštovanje do drugih kultur. Mladi hitro ugotovijo, da imajo s tem, ko smo vključeni v EU, veliko prednosti, vidijo različne možnosti, ki so jim ponujene.

Glede na to, da se mora mladostnik soočiti z razvojnimi nalogami kot npr. oblikovati lastno hierarhijo vrednot in etičnih načel ter pripravljati se na odgovorno vlogo v družbi, in glede na to, da imajo posebno vlogo v tem obdobju ravno vrstniki, je srečanje in druženje z nekom, ki ni iz Slovenije in je poleg tega tu z namenom prostovoljnega dela (dodatna vrednota), lahko zelo spodbujajoče.

Mladostniki se s svojimi vrstniki zbirajo v skupine glede na različne skupne interese (sošolci, soigralci, rolkarji, plesalke itd.). Posamezen mladostnik hkrati pripada več skupinam. Vrstniška skupina postane mladostniku referenčna skupina. To pomeni, da je nanjo močno čustveno navezan, da v njej zadovoljuje veliko svojih potreb ter se z njo identificira, enači. Z vključitvijo v takšno skupino in preživljanjem časa v njej pridobiva ogromno novih izkušenj. Predvsem izkušenj glede odnosov med ljudmi, npr. kako plodno sodelovati, učinkovito voditi druge, kako se prilagajati potrebam drugih, kako se pogajati, zavzemati se za svoje interese itd. V skupinah vrstnikov tako preizkuša veliko novih vlog (prijatelj, sodelavec, nasprotnik, vodja, ljubimec, opazovalec) in jih počasi vedno bolj samozavestno prevzema.

Vrstniške skupine na mladostnika ne gledajo kot na otroka, pa tudi zahtev po pretirani odraslosti in odgovornosti ne postavljajo. To je za mladostnika v tem obdobju zelo pomembno in zato v njih dobiva občutek varnosti ter bližine. V njih ima mladostnik status enakovrednega – pomanjkanje tega ga pri starših in v šoli velikokrat moti. Če imamo v mislih, da postaja odrasla oseba, je to povsem razumljivo. V skupinah pridobiva ogromno novih vrednot, stališč in prepričanj. Začenja se tudi obnašati po nekih novih normah. Tako mu skupina »pomaga« pri izgradnji lastne identitete in samopodobe.

Evropska razsežnost je v projekt EVS vgrajena še na naslednje načine:

- z dodatnim učenjem tujih jezikov v mladinskem centru ob sodelovanju prostovoljca EVS kot rojenega govorca (če seveda prostovoljec to želi), s poglobljanjem znanja jezika, zlasti neposrednih komunikacijskih zmožnosti in zmožnosti predstavitve lastne domovine in kulture Evropski in svet; za udeležence učenja jezika pa gre za spoznavanje kulture in civilizacije dežel, v katerih se govorijo ciljni jeziki;
- z obveznim vključevanjem mladih iz lokalnega okolja in prostovoljca v programe mednarodnega sodelovanja;
- z uvajanjem interdisciplinarnega projektne delo z evropsko oz. globalno tematiko;
- s široko ponudbo zunajšolskih dejavnosti z evropsko oz. globalno tematiko in z načrtnim vključevanjem prostovoljca in mladih vanje (npr. izdajanje šolskega glasila z evropsko tematiko v sodelovanju s šolo, debatni krožki/klubi, diskusijski večeri oz. okrogle mize z evropsko tematiko).

Za konec naj še glede na opazno vse večjo »pasivizacijo« mladine spregovorim o aktivnem in odgovornem meščanstvu, občanstvu in/ali državljanstvu. Da evropsko državljanstvo ne bi ostajalo samo na papirju. Aktivno državljanstvo je kompleksen pojem, ki ga je nemogoče opredeliti z enotno definicijo. V današnji družbi je prisotnih veliko pobud, ki se zavzemajo za svoje pravice ali pravice drugih. Že način življenja pred posameznika postavlja zahtevo po stalnem razvoju, inovacijah in modernizaciji na vseh področjih, če se hoče na družbo odzivati kritično, ali pa ga pasivizira in prepušča toku t. i. odločitev »low-involvement«. Najustreznejša se mi zdi definicija, da so aktivni občani/občanke oz. državljani/državljanke osebe, ki so dejavne v javnosti in ki s svojo dejavnostjo prispevajo k »splošnemu dobremu«, torej ne uresničujejo le osebnih, individualnih interesov, ampak delujejo v korist splošno prepoznanih demokratičnih ciljev in vrednot.

Tina Fistravec, Mladi evropski federalisti

AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V OČEH MLADIH EVROPSKIH FEDERALISTOV

1. Pred leti je na nekem seminarju trener pojem državljanstva pojasnil na zelo razumljiv način – ladja državljanov. Kaj to pomeni? Ladja bo plula v eno ali drugo smer, obstala na vodi ali potonila z vsemi na njej. To simbolizira veliko odgovornost, namreč vsak lahko prispeva – ali pa tudi ne – k razvoju skupnosti, v kateri živi. Tudi zavestna neaktivnost je lahko odločilno dejanje.
2. Pojem državljanstva se je skozi zgodovino razvil kot pojem, ki je tesno povezan z mejami v našem svetu. Fizičnimi in miselnimi. Bil si (in si še) državljan države. To je bila včasih edina entiteta, na katero si lahko navezoval termin »državljan«. Država je pa seveda zelo absoluten koncept; pomeni neko ozemlje, točno določene značilnosti prebivalstva, ki mu je podeljen status državljanstva, in absolutno moč nad vsemi, ki se nahajajo na tem ozemlju, pa naj bodo to državljani ali ne.
3. »Državljan« je tudi dihotomen pojem. Ali si ali nisi, vmesne poti ni.
4. Danes se morda opušča strogo fizično pojmovanje državljanstva, možnost državljanstva se prenaša na transnacionalne in druge družbene pojave. Imaš se lahko za državljana kake institucije, nadnacionalne tvorbe, gibanja in tudi ozemeljsko definiranje državljana je lahko zelo neomejeno (državljan Zemlje, Evrope itd.). Nekatere oblike državljanstva so tudi uradno priznane (npr. državljanstvo EU), nekatere so samo konceptualizirane (npr. državljan Zemlje). Še vedno pa se ohranja dihotomija. Ali si ali nisi, vmesne poti ni.
5. Državljanstvo se je vedno povezovalo z določenimi pravicami in dolžnostmi. Čeprav je koncept že zelo star (izvoru lahko sledimo od antike), se šele v zadnjem obdobju človeške zgodovine državljanstvo povezuje z modernimi demokratičnimi vrednotami (kot npr. enakopravnost, enakost itd.).
6. Vedno bolj se uveljavlja tudi razmišljanje, da se državljan ne rodi, ampak to postane. Tako se spreminja tudi konceptualiziranje pravic in dolžnosti modernega državljana. Včasih si bil zgleden državljan, če si plačal davke in šel na volitve vsaka štiri leta. Zdaj si zgleden državljan, če plačuješ davke, hodiš na volitve in se prostovoljno vključuješ v socialno življenje svoje lokalne, nacionalne, supranacionalne skupnosti. Koncept pravic in dolžnosti se širi. Včasih je bilo državljanstvo predvsem legalni pojem, danes je državljanstvo družbena vloga.
7. In kakšen je tak aktivni državljan danes sredi Evrope? Zafrustriran. Zakaj? Zato ker je do sedaj pridno odkrival svoje novo poslanstvo, zdaj pa ugotavlja svoje meje. Zato ker je dilema med njim in nacionalno državo sicer

rešena, vrzel pa danes obstaja med državljanom in supranacionalnimi institucijami Evropske unije oz. drugimi oblikami mednarodne skupnosti. Nacionalna država z naraščajočo hitrostjo izgublja pomen in samozadostnost. Tukaj je srčika problema, ki ga je treba v prihodnje s primernimi reformami rešiti. Pa se najprej ustavimo pri aktivnem državljanu in državi.

8. Evropski državljan ima danes vse pravice in dolžnosti, ki jih marsikje drugje še niso (da tako rečemo) »odkrili«. Ima pravico do svobodnih in enakopravnih volitev, na katerih lahko voli predstavnika tako na lokalni kot na nacionalni in supranacionalni ravni. Ima skoraj neomejeno svobodo združevanja in izražanja. Ima možnost pridobivati neodvisne alternativne informacije in se aktivno udelejevati pri sooblikovanju politik ali vplivanju na to, kaj je na političnem dnevnem redu. So pa v predstavniki demokraciji državljani med volitvami v veliki meri izključeni iz procesov odločanja. To verjetno povzroči apatičnost, nezainteresiranost pri nekaterih, druge pa spodbudi k iskanju mehanizmov, preko katerih bi lahko še naprej vplivali na voljene nosilce politične moči. Aktivno državljanstvo torej pojmuje posameznika, ki uporablja splošno uveljavljene mehanizme izvolitve oblasti in odločanja oz. poskuse vplivanja na odločitve (volitve, referendumi, demonstracije ipd.), hkrati pa praznino med temi mehanizmi zapolnjuje z aktivnim udelejevanjem v lokalni skupnosti, civilnodružbenih organizacijah, gibanjih ipd.
9. Na ravni EU je zadeva malo drugačna. Edina neposredno voljena institucija – Evropski parlament – ima omejeno moč na omejenih področjih odločanja. Komisarje imenujejo države članice. Svet EU, v katerem sedijo vladni predstavniki, je šele lani sprejel politiko transparentnosti in s tem delno odprl možnost vpogleda v to, kakšna stališča posamezna vlada v delovnih telesih Sveta EU dejansko zastopa. Netransparentnosti Evropskega sveta ali nečesa, kar je poznano tudi kot medvladna konferenca, raje ne komentiramo. Bitka za večjo transparentnost je še sveža. V JEF se še dobro spomnimo neuradnih informacij, ki smo jih spomladi 2006 prejeli od svojih kolegov v Bruslju, da Slovenija nasprotuje odprtju sej Sveta EU. Ko smo pregledovali stališča in poročila, objavljena na spletnih straneh resornega ministrstva, so bile objavljene informacije o vseh drugih točkah dnevnega reda, samo o stališču RS glede transparentnosti ministrskih svetov ne. Mislim, da smo se tedaj še najbolj zavedali, da državljan dejansko nima nobenega nadzora nad tem, kaj njegova vlada dela v Bruslju.
10. Mehanizmi vplivanja civilne družbe na odločanje v EU seveda obstajajo. Vendar je vpliv civilne družbe, tudi dobro organizirane, finančno močne in s številno podporo, na institucije EU zelo omejen. Na institucije, ki imajo največjo moč pri odločanju (Svet EU, Evropski svet), civilnodružbena gibanja uradno sploh ne morejo vplivati, ni priznanih nobenih uradnih mehanizmov, ki bi vključevali poglede civilne družbe. Državljan, ki podpira reprezentativno demokracijo, omejenost vpliva včasih morda nereprezentativne civilne organizacije seveda podpira. A hkrati bi se bilo naivno sprenevedati, da lahko imajo nekatera interesna združenja, čeprav nereprezentativna, včasih izjemno prednost in vpliv na procese odločanja (npr. kapitalski, podjetniški interesi).
11. Kaj je potrebno, da se koncept državljanstva razvija naprej oz. da dobi demokratično vrednost tudi na supranacionalnem nivoju? Institucionalna reforma EU, ki sloni na okrepitvi demokratizacijskega vidika, ne medvladnega, kot je zaslediti v trenutnih razpravah o prihodnosti ustavne pogodbe. EU je treba demokratizirati in približati državljanu, ki se ji sicer po desni skuša približevati skozi mehanizme civilnodružbenega organiziranja, a poti, ki jih mora vsaka demokratična skupnost uveljavljati kot nekompromisne in nujne, še manjkajo.
12. Kot evropski federalisti se zavzemamo za federalno strukturo EU, saj verjamemo, da federalna struktura edina odpravlja napetosti, ki se pojavljajo med demokratično državo in mednarodno skupnostjo, ki na izjemno nedemokratičen način oblikuje rešitve in odločitve. Včasih te odločitve sicer ne zadevajo samih državljanov, EU pa kot politični pojav sui generis skoraj brez izjem sprejema odločitve in rešitve, ki še kako zadevajo državljana, ne samo njenih držav članic, ampak tudi državljanov drugih držav. Napetost se torej pojavlja med državljanom, vajenim demokratične politične kulture, in omejitvami vpliva, ki jih ima ta državljan na supranacionalne institucije. To lahko reši samo federalna struktura EU, ki demokratizira strukturo tvorbe ter da državljanu sorazmerno moč in vpliv na supranacionalne odločitve.
13. Zaključna misel: EU potrebuje ustavo, ki bo reorganizirala način odločanja v EU in t. i. »postavljanja« ključnih odločevalcev (npr. namesto imenovanja komisarjev po državah članicah naj se volijo v parlamentu ipd.). Transparentnost sprejemanja odločitev v Svetu EU, več moči Evropskega parlamenta. PUE vsebuje zelo dober korak naprej pri uveljavljanju participativne demokracije na supranacionalni ravni – 47. člen, ki govori o institucionalizaciji dialoga med civilno družbo in institucijami EU (vsemi!) ter možnosti ljudske pobude (milijon podpisov). JEF trenutno tudi vodi kampanjo za vseevropski referendum, na katerem bi evropski državljani na isti dan odločali o usodi prihodnje pogodbe – odličen element za nadaljnje oblikovanje duha evropskega državljanstva.

Alenka Blazinšek, Društvo mladinski ceh

AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO IN NEFIKS – INDEKS NEFORMALNEGA IZOBRAŽEVANJA

»Active citizenship« lahko v slovenščino prevedemo na različne načine. Ko torej govorimo o »dejavni državljanskosti«, »odgovornem državljanstvu«, »aktivnem državljanstvu« ali »dejavnem državljanstvu«, se zapletemo v nejasno izrazoslovje, kar kaže na to, da še nismo našli enotne opredelitve tega fenomena. Načeloma pojem državljanstvo razumemo kot pravno pripadnost določeni državi, državljanskost pa v smislu socialne vloge in skupka lastnosti, ki pripomore k temu, da je posameznik lahko uspešen državljan.

Aktivno državljanstvo je kompleksen pojem, ki ga je nemogoče opredeliti z enotno definicijo. V večini opredelitev torej zasledimo dvojnost pojma: na eni strani je izpostavljena posameznikova pravna pripadnost, na drugi strani pa posameznikova identiteta. Državljanstvo je torej oboje: politični in pravni status ter na drugi strani socialna vloga. Za uresničevanje koncepta aktivnega državljanstva je državljanstvo predpogoj, saj daje posamezniku ustavno zapisane pravice, ki mu pripadajo, ga omeji z dolžnostmi in mu nalaga zakone, ki jih mora upoštevati. Državljanstvo je neke vrste pogodba med posameznikom in družbo, pri čemer se večata možnost in pravica posameznika, da dejavno sodeluje pri spreminjanju in postavljanju teh pogojev.

Nekateri aktivno državljanstvo povezujejo zgolj s političnim udejstvovanjem, medtem ko se pri drugih definicijah pojem razširi in zaobjame širok spekter dejavnosti v t. i. »civilni družbi«. V zvezi s pojmom aktivno državljanstvo se prav tako srečamo z dilemo, kako sploh pojmujeemo državljanstvo: kot pravno pripadnost neki družbi ali bolj v smislu akcije: niz aktivnosti, ravnanj in vedenj, ki jih posameznik kot aktiven državljan ima.

Definicij aktivnega državljanstva je veliko, večinoma pa se nanašajo na posameznika, ki s svojo aktivnostjo v družbi prispeva k bolj kakovostnemu življenju vseh. Kot primer navajam definicijo, ki jo je izpostavila Podmenikova: »Aktivni državljanji in državljanke so osebe, ki so dejavne v javnosti in ki s svojo dejavnostjo prispevajo k »splošnemu dobremu«, torej ne uresničujejo le osebnih individualnih interesov, pač pa delujejo v korist splošno prepoznanih demokratičnih ciljev in vrednot.« (Podmenik, 2003: 58)

Obširna opredelitev aktivnega državljanstva, ki jo je za Svet Evrope pripravil Ruud Veldhuis, navaja štiri razsežnosti državljanstva: politično-pravno, družbeno, kulturno in ekonomsko. Po avtorjevem mnenju bi moral takšno opredelitev razsežnosti državljanstva upoštevati tudi izobraževalni program, ki bi moral vključevati vsebine, značilne za vsako od štirih razsežnosti državljanstva.

1. **Politično-pravna razsežnost** vključuje koncept demokracije, koncepte demokratičnega državljanstva, politične strukture in procese odločanja na državni in mednarodni ravni, volilni sistem, politične stranke, različne skupine pritiska. V tem kontekstu je pomembna tudi politična participacija in njene oblike (demonstracije, pisanje pisem javnim občilom, lobiranje ...). Vključuje tudi zgodovino in temelje civilne družbe, demokratične vrednote, človekove pravice, mednarodne odnose, mednarodne organizacije in zakonodajo, vlogo javnih občil, pravni sistem, državni proračun ...
2. **Kulturna razsežnost** vključuje vlogo informacijske tehnologije in javnih občil, izkušnje drugih kultur, kulturno dediščino naroda, pojasnila, zakaj prevladajo določene norme in vrednote, zgodovino, boj proti rasizmu in diskriminaciji, varovanje okolja ...
3. **Družbena ali socialna razsežnost**, kot jo opredeljuje tudi T-Kit Sveta Evrope, vključuje boj proti družbeni izoliranosti in izključenosti, varovanje človekovih pravic, združevanje različnih družbenih skupin, občutljivost za družbena vprašanja, razlike v socialni varnosti, zdravju, blaginji in pismenosti na globalni ravni, enakopravnost med spoloma, državno in mednarodno varnost.
4. **Ekonomska razsežnost** vključuje vidike tržne ekonomije, izboljševanje poklicnih kvalifikacij, zaposlenost in nezaposlenost, delovno zakonodajo, ekološke vidike globalne ekonomije, pravice potrošnikov ipd. (Veldhuis, T-kit).

Po zavrnitvi ustavne pogodbe ali skupne ustave leta 2004 v Franciji in na Nizozemskem se je Evropska unija znašla pred veliko krizo. Evropska komisija je z načrtom D za demokracijo, debato in dialog začrtala močnejše smernice in s tem podlago za aktivno evropsko državljanstvo. **Indeks Nefiks – neformalni indeks**, kamor lahko mladi od 14. leta vpisujejo vse svoje neformalno pridobljene izkušnje, znanja in veščine, je bil že v temeljih zastavljen dovolj široko, da lahko upošteva prenovljene smernice in pomaga pri osebni rasti ter povečevanju možnosti zaposlovanja mladih tudi skozi aktivno evropsko državljanstvo.

Horizontalne vrednote, ki jih Nefiks upošteva:

- **evropske vrednote**

Da bi državljani popolnoma podpirali evropsko integracijo in razvili zavest o pripadnosti Evropski uniji, je pomembno poudarjati skupne evropske vrednote, zgodovino in kulturo. Med te vrednote spadajo svoboda, demokracija in spoštovanje človekovih pravic, kulturna raznolikost, toleranca in solidarnost.

- **neformalno učenje in evropsko državljanstvo**

Komisija je identificirala 8 ključnih kompetenc, ki naj bi jih osvojil vsak državljan. Mednje spadajo medosebne, medkulturne, socialne in državljanske kompetence. Te kompetence so definirane kot tiste, ki pokrivajo vse oblike vedenja, ki posameznika pripravijo na to, da učinkovito in konstruktivno sodeluje v družbi in delu, še zlasti v vedno bolj raznolikih družbah, ter da razrešuje konflikte, kadar je potrebno. Državljsanske kompetence posameznike »opremijo« za polno udejstvovanje pri državljanstvu, ki temelji na znanju ter družbenih in političnih konceptih in strukturah ter zavezanosti aktivni in demokratični participaciji

- **prostovoljstvo – izraz aktivnega evropskega državljanstva**

Prostovoljstvo je ključen element aktivnega državljanstva: s tem, ko posamezniki svoj čas namenjajo v dobro drugih, služijo svoji skupnosti in imajo aktivno vlogo v družbi ter razvijajo občutek pripadnosti skupnosti. Prostovoljstvo je tako še zlasti pomembno sredstvo za razvijanje pripadnosti družbi in njenemu političnemu življenju.

- **transnacionalnost in lokalna razsežnost**

Aktivno evropsko državljanstvo se lahko konkretno doživlja samo v okolju, ki presega nacionalni pogled. Vprašanj se loteva z evropske perspektive ali s primerjavo različnih nacionalnih pogledov.

- **kulturna in jezikovna raznolikost**

Razvija se preko srečevanja evropskih državljanov, ki so različnih narodnosti in govorijo različne jezike ter jim je omogočeno sodelovanje v skupnih aktivnostih.

- **»vzajemno oplajanje« (cross-fertilisation) – izmenjava dobrih praks med državami**

- **uravnotežena zastopanost spolov**

- **medgeneracijska solidarnost**

Demografske spremembe so eden največjih izzivov, ki Evropo čakajo v prihodnjih letih, in predstavljajo tveganje za kohezijo družbe. Prizadevali naj bi si, kolikor je le mogoče, za vključevanje vseh starostnih skupin v predlagane aktivnosti.

Pri vsem skupaj je zanimivo, da se je koncept nacionalne države uveljavil šele v zadnjih 200 letih. Evropska zgodovina ni zgodovina nacionalnih držav in morda je ta oblika ureditve samo prehodna. Morda se bodo ljudje v prihodnosti povezovali v drugačne zveze. Prav zato je pomembno, da mladi znajo poiskati možnosti za pridobivanje visoko prenosljivih veščin, ob enem pa aktivno sodelujejo v družbi.

Mladinske organizacije so lahko inkubator za razvoj aktivnega državljanstva, vendar le, če je klima za kaj takega »ugodna«. Že Aristotel je pred 2300 leti verjel, da dobro organizirano izobraževanje tako v šolah kot tudi zunaj njih ustvarja družbo, v kateri si ljudje želijo več kot le preživeti. Želijo si živeti skupaj v duhu »socialne odgovornosti«. Pomembno je, da mladinski voditelji mlade znajo spodbujati in jih motivirati, da dejavno sodelujejo pri vseh družbenih procesih, ter jim pomagajo odkriti poti in načine, kako to kreativno početi. Aktivno državljanstvo je mnogo več kot le politični aktivizem, je način življenja, ki ga je sposoben živeti zaveden državljan, ki se razmišlja in aktivno loteva impulzov iz okolja. In impulzi iz okolja čedalje pogosteje prihajajo. Strokovnjaki, ki proučujemo mladino, ugotavljamo, da danes mladi ne živijo več za ideale, t. i. »velike zgodbe«, ki sprožajo revolucije, ampak postajajo individualisti, iščejo osebno pot do uspeha, pri tem pa jim moramo mladinske organizacije pomagati.

Sistem Nefiksa je zasnovan tako, da posameznik sam načrtno izpolnjuje obrazce (šest področij vpisovanja) in na ta način uzavesti svojo izobraževalno pot ter se zaveda, da lahko neformalno izobraževanje komplementarno nadgradi formalno:

- prvo področje vpisovanja – pridobivanje znanj z aktivnim državljanstvom in odgovornim delom pri projektih;
- drugo področje – pridobivanje znanj z delom;
- tretje področje Nefiksa – pridobivanje znanj v organiziranih oblikah izobraževanja;
- četrto področje – pridobivanje znanj na taborih in s prostovoljnimi delom;
- peto področje – pridobivanje izkušenj v tujini;
- ostali načini pridobivanja znanj dopuščajo tista področja, na katerih posameznik deluje sam, običajno brez organizacije. Dandanes nam internet omogoča ogromno komunikacij in raziskovanja tako doma kot tudi v tujini.

VIRI:

- T-KIT nr. 7 (2003): *Under construction, Citizenship, youth and Europe*, Council of Europe Publishing, www.training-youth.net, http://www.training-youth.net/INTEGRATION/TY/Publications/tkits/tkit7/tkit7.pdf (24. 5. 2007).
- Michieli T., Blazinšek A., (2007): *Nevladne organizacije in spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva*, Ljubljana: Salve.
- Podmenik, D. (2003): *Aktivno državljanstvo in socialni kapital*. V *Sodobna družba*, ur. Makatovič, M., št. 1, str. 56–79. Ljubljana: Sophia.
- Veldhuis, R. (1997): *Education for democratic citizenship: dimensions of citizenship, core competences, variables and international activities*. Seminar on basic concepts and core competences. Strasbourg, 11.–12. december, 1997: Svet Evrope.
- Blazinšek, A (2006): *Aktivno državljanstvo*, zbirka Žepna akademija, Ljubljana: Salve.YOUTHPASS

YOUTHPASS

V zgornjih vrsticah je bil kot primer dobre prakse na področju neformalnega učenja v Sloveniji predstavljen indeks Nefiks. Na evropski ravni pa so uvedli pobudo **YOUTHPASS**. Youthpass je evropska strategija za prepoznavanje in priznavanje neformalnih učnih izkušenj mladih v okviru novega programa MLADI V AKCIJI. S pomočjo Youthpassa naj bi se dvignila prepoznavnost posameznih akcij v programu. Pobuda naj bi nudila podporo učnemu procesu mladih, prispevala naj bi tudi k zvišanju zaposljivosti mladih v Evropi in pripomogla k dvigu družbene zavesti o dejstvu, da se mladi skozi udeleževanje v aktivnostih programa učijo ter pridobivajo različna znanja, spretnosti, veščine in sposobnosti. Tovrstno učenje in pridobljena znanja ter spretnosti bi morala biti po mnenju zagovornikov Youthpassa primerljiva tudi s formalno pridobljenim znanjem. Omenjene kompetence so namreč izrednega pomena za posameznika na njegovi nadaljnji poti, pri vključevanju v nadaljnje izobraževanje, pri iskanju zaposlitve ali pri vključevanju v podobne projekte na nacionalni ali evropski ravni. Evropska komisija si prizadeva, da bi se Youthpass dolgoročno uveljavil kot komplementarno orodje Europassu, sklopu dokumentov, ki omogočajo pregleden zapis znanj in izkušenj, pridobljenih med izobraževanjem, z različnimi delovnimi izkušnjami ali v vsakdanjem življenju posameznikov.

Več o Youthpassu na: <http://www.salto-youth.net/youthpass/>.

ZAVEDANJE EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA MED MLADIMI

Predstavitvi stališč petih mladinskih organizacij je sledila kratka, a konstruktivna delavnica. Udeleženci seminarja so se razdelili v več skupin in v sodelovanju z govorniki na okrogli mizi – predstavniki mladinskih organizacij – razpravljali o različnih vidikih evropskega državljanstva v povezavi z mladimi in mladinskim delom. Skupine so prišle do zanimivih odgovorov na zastavljena vprašanja.

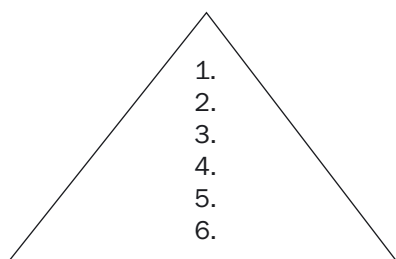
• Kaj vpliva na zavedanje evropskega državljanstva med mladimi?

- Dostop do informacij o EU (preko interneta, televizije, časopisov in drugih medijev ter različnih raziskav);
- skupna zakonodaja držav članic EU: zavedanje, da ima Slovenec iste pravice kot npr. Francoz, lahko močno okrepi občutenje evropskega državljanstva;
- položaj Slovenije skozi zgodovino: Slovenija se je že pred vstopom v EU opredeljevala za srednjeevropsko državo in si prizadevala za evropske vrednote, z osamosvojitvijo in vzpostavitvijo demokracije pa se je težnja po uresničevanju skupnih evropskih idealov še okrepila;
- izobraževanje o evropskih temah (zlasti v osnovnih in srednjih šolah);
- študij v tujini (na območju EU);
- programi mednarodnih mladinskih izmenjav, seminarji in konference o evropskih temah, prostovoljne dejavnosti v evropskih državah;
- osebna motivacija (mladim je evropske teme treba predstaviti njihovim željam in potrebam primerno), interesi in koristi mladih;
- skupna evropska valuta – evro;
- potovanja po evropskih državah.

• Kako bi v trikotnik uspeha umestili pojme: mladi, potrošniška družba, mladinske organizacije, evropska identiteta, aktivno državljanstvo, politika?

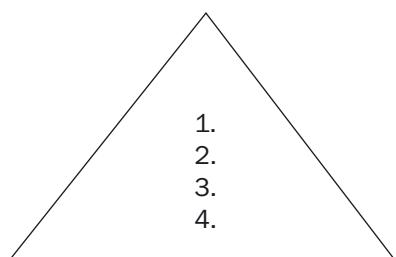
* Udeleženci seminarja so imeli pri odgovarjanju na to vprašanje precej težav in pripomb, saj je bilo po njihovem mnenju zelo nejasno zastavljeno, in so si ga razlagali na različne načine. Zato odgovore na to vprašanje podajamo po skupinah. Pri razvrstitvi pojmov številka 1 pomeni vrh trikotnika (najpomembnejše mesto), številka 6 pa dno trikotnika (manj pomembno mesto).

- I. skupina:

1. mladi («Na mladih svet stoji!»)
2. mladinske organizacije (preko njih se mladi povezujejo)
3. potrošniška družba (v okviru tega predvsem uvedba evra)
4. politika (vpliv na odločanje v EU)
5. aktivno državljanstvo
6. evropska identiteta (Slovenci imajo težave že pri nacionalni, kaj šele evropski identiteti; podoben problem je tudi pri udejstvovanju na nacionalni in evropski ravni)

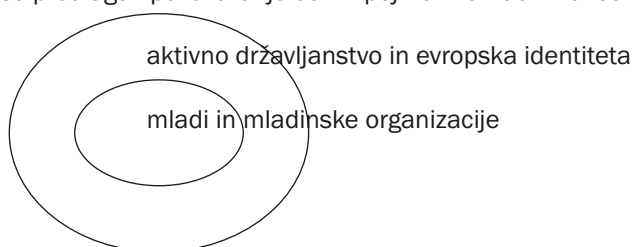
- II. skupina:

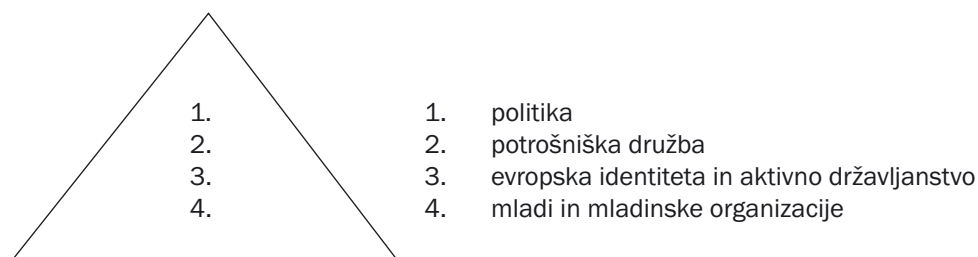
1. potrošniška družba in politika
2. aktivno državljanstvo in evropska identiteta
3. mladinske organizacije
4. mladi

- III. skupina:

Namesto trikotnika so predlagali povezovanje danih pojmov na način koncentričnih krogov.

- IV. skupina:

- V. skupina:

Predlagali so preoblikovanje trikotnika uspeha v tridimenzionalni telo, v središču katerega bi bila LJUBEZEN. Opozorili so tudi na evropocentričnost tako zastavljenega trikotnika uspeha.

• Kako bi lahko pojme o Evropi, Evropski uniji, evropski identiteti in evropskem državljanstvu umestili v mladinsko delo?

- Z informiranjem in ozaveščanjem – le informirani mladi se lahko vključujejo v mladinsko delo in sodelujejo pri odločanju o mladini. Odločanje bi moralo potekati pod geslom: »Nič o mladih brez mladih!« Hkrati pa mladih ne bi smeli v nič siliti – evropske teme jim je treba temeljito predstaviti, nato pa jim dati možnost, da se sami odločijo, kako bodo ravnali.
- S krepitvijo slovenske identitete – le tako bomo lahko gradili tudi evropsko identiteto.
- S poudarjanjem neposrednega stika z mladimi zlasti s stojnicami ali informacijskimi centri, v katerih bi se predstavniki mladinskih organizacij in evropskih institucij pogovarjali z mladimi ter jih obveščali o EU, in z različnimi delavnicami, seminarji, predavanji ter okroglimi mizami o evropskih temah.
- Preko mladinskih izmenjav.
- Preko mladinskih organizacij, ki predstavljajo inkubator za razvoj aktivnega evropskega državljanstva, orodje za uresničevanje potreb ter interesov mladostnika in inštrument za vpliv na oblikovanje politične agende ter zakonodaje.

EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO – KAKO NAPREJ?

V tem delu predstavljamo delno analizo evalvacijskega vprašalnika, v katero smo vključili odgovore udeležencev na tista vprašanja, ki so glede na namene seminarja najpomembnejša. Razkrivajo namreč subjektivno razumevanje in občutenje evropskega državljanstva ter percepcijo o ugodnostih, ki jih slednje prinaša, hkrati pa opozarjajo na vprašanja, ki ostajajo odprta in o katerih bi bilo treba razpravljati tudi v prihodnje.

Zakaj lahko z gotovostjo trdiš, da si EVROPSKI DRŽAVLJAN/DRŽAVLJANKA?

- »Evropski državljan si ti, ste vi, so vsi in sem tudi jaz. EU pa je naša mati.«
- »To močno občutim, ker zelo veliko potujem.«
- »Tega ne morem trditi, vendar izkoriščam vse ugodnosti, ki ga evropsko državljanstvo prinaša.«
- »Ker živim v Evropi, sem in imam možnost biti obveščena o dogajanju v evropskih institucijah ter o evropskih vprašanjih, ki so predstavljena v medijih. Oblikujem in prenašam zavest o evropski identiteti, zato lahko z gotovostjo trdim, da sem evropska državljanica.«
- »Sem državljanica Republike Slovenije, vendar sem hkrati tudi državljanica Evrope. To je nekakšen dodatek, dopolnilo. Seminar mi je odprl oči, saj sem ugotovila, da sem morda premalo ozaveščena in aktivna evropska državljanica, čeprav se občasno udeležujem dogodkov, povezanih z EU, kot so seminarji, igre itd. Všeč mi je, da so kulture združene in hkrati tako posebne ter edinstvene, zato upam, da se z nadaljnjim združevanjem to nikoli ne bo spremenilo.«
- »Preprosto zato, ker sem državljan ene od držav članic EU.«
- »Zaradi spoznanja, da imam skupno izkušnjo z drugimi prebivalci Evrope, in ker imam možnost vplivanja na dogodke v Evropski uniji.«
- »To mi zagotavlja potni list, vendar bi težko rekla, da se počutim kot evropska državljanica. Ne potujem namreč zunaj Evrope, kjer bi občutek te pripadnosti postal močnejši. Za zdaj je evropsko državljanstvo precej imaginaren pojem, vezan predvsem na geografijo.«
- »To lahko z gotovostjo trdim, saj sem državljanica Slovenije, ki se je 1. 5. 2004 pridružila Evropski uniji. Tako naša država kot posamezniki imamo možnost, da sodelujemo pri različnih projektih v okviru EU, ki imajo dolgoročne posledice (v pozitivnem smislu) za vsakega izmed nas in za celotno Evropsko skupnost.«
- »Odgovor je sicer odvisen od definicije evropskega državljanstva, vendar to lahko trdim že zato, ker sem rojena v eni izmed držav članic EU. To je pa tudi vse, ostalo je le moja lastna percepcija.«
- »Ne počutim se kot evropska državljanica v pomenu, kot je bil poudarjen na tem seminarju. Počutim pa se kot Evropejka (glede na celotno Evropo v geografskem smislu, torej širše od same EU) in kot svetovna državljanica.«
- »To lahko trdim, ker naj bi imela enake pravice kot drugi državljanji EU.«
- »Preko svojih aktivnosti se trudim sooblikovati družbo tako na lokalni in državni kot na evropski in svetovni ravni. Sem državljan Slovenije, Evrope in sveta, kar pomeni, da sem tudi evropski državljan.«

Katere ugodnosti ti prinaša EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO?

- »Potovanje po Evropi, možnost izobraževanja in učenja o samem sebi na način, da spoznavamo druge kulture in se učimo od njih. To nas bogati in tako bomo Evropejci postajali državljanji EU.«
- »Prost pretok ljudi, potovanja, možnost izobraževanja in zaposlitve v drugih državah članicah EU.«
- »Skupna valuta, prosto prehajanje državnih meja in sodelovanje v različnih evropskih projektih.«
- »Aktivno participacijo, proaktivnost, sodelovati s forumi/v forumih na evropski ravni in v nadnacionalnih organizacijah. Evropsko državljanstvo mi nudi tudi možnost soodločanja, razmišljanja o evropskih temah, udeleževanja različnih dogodkov, izobraževanja na mednarodnih taborih in študijskih obiskih, ki so financirani s strani EU.«
- »Prinaša mi povezanost z državljani drugih članic EU in odpira vrata različnim mladinskim izmenjavam. Predvsem pa prinaša ekonomske ugodnosti, kot sta skupen denar in enostavnejše potovanje.«
- »Prosto gibanje po EU (tako za ljudi kot za kapital in blago), enotno valuto (menjava denarja ni več potrebna), več povezovanja med prebivalci držav članic EU, spoznavanje novih kultur, kar človeka obogati in ga naredi strpnejšega.«

- »Težko je, ko živiš v Evropi, ampak nisi njen del. Delaš, si aktiven državljan, skušaš spreminjati stvari, ampak ne pripadaš skupini evropskih državljanov. Sem iz Bosne in Hercegovine, ki je v srcu Evrope, vendar nisem evropska državljanica. Tako pravijo ... tisti, ki se razumejo na te zadeve. Ampak nihče ti ne more ukazati, kako naj se počutiš. Sem prostovoljka EVS. EVROPSKA prostovoljka, me imenujejo. Evropska prostovoljka iz Sarajeva.«
- »Zaposlovanje in večje možnosti za študij v drugih državah članicah EU, lažji prehod med državami, zaščita v tujini (predvsem tam, kjer Slovenija nima svojega veleposlaništva).«
- »Enotno valuto, ki sicer ni tako lepa, kot so bili slovenski tolarji, je pa njena uporaba bistveno bolj praktična. Poleg tega evropsko državljanstvo prinaša tudi lažja in hitrejša potovanja ter občutek pripadnosti nečemu večjemu.«
- »Evropsko državljanstvo zajema štiri temeljne skupine pravic, med katerimi so pravica do prostega gibanja in bivanja, pravica voliti in biti voljen, pravica vlaganja peticij ter varstvo v tujini. Evropsko državljanstvo tudi ukinja kontrole pri prehajanju meja med članicami. Najbolj pa se izrazi, ko iščemo pravico glede uresničevanja prava Skupnosti. Zelo pozitivno je, da evropsko državljanstvo prepoveduje diskriminacijo.«
- »Potovanja, možnost izobraževanja, prost pretok delovne sile (lahko grem delat v tujino), več možnosti za srečevanje prebivalcev drugih držav EU, skupna valuta (ni je treba menjati, ko potujemo), več pravic, boljši standard in več produktov (izdelkov) v trgovinah.«
- »Doslej nisem imela veliko možnosti, da bi zares občutila te ugodnosti, razen morda na letališčih, na katerih so me kot državljanke EU pri preverjanju dokumentov drugače obravnavali (vendar to pri vprašanju ugodnosti ni bistvenega pomena).«
- »To moram še raziskati.«
- »Imam srečo, da sem skoraj prvorazredni evropski državljan. Na žalost še vedno obstajajo tudi drugorazredni državljanji, ki ne morejo potovati in si svobodno poiskati dela v drugih državah. Da ne govorimo o tistih iz tretjega sveta! Sodeč po rezultatih volitev pa se koncept evropskega državljanstva v večini evropskih držav še pogloblja. Ljubše bi mi sicer bilo, če bi se lahko pogovarjali o SVETOVNEM državljanu.«

Katere teme/vsebine bi morali na seminarju še bolj izpostaviti?

- »Kako smo mladi sploh zastopani v Evropskem parlamentu preko evropskih poslancev (kako zastopajo mlade in interese Slovenije).«
- »Zakaj bi se mladi sploh »aktivirali« na temo evropsko državljanstvo.«
- »Kako se lahko evropsko državljanstvo sploh razvije pri posamezniku, kateri so spodbujajoči elementi za to.«
- »Evropske integracije, programe izmenjav mladih.«
- »Teme so bile enakovredno predstavljene, tiste, ki so nekoliko pomembnejše, pa tudi podrobneje.«
- »Organizirati bi bilo treba več seminarjev, kot je ta!«
- »Seminar je bil dober, vendar bi bilo ključnega pomena, da bi bili odločevalci oz. predstavniki evropskih in nacionalnih institucij prisotni, ko smo mladi predstavljali svoja stališča. Prisluhniti bi morali drugi strani, ne le pojasniti svojih stališč in oditi.«
- »Bolj bi bilo treba graditi na postopnosti: kako pasivne mlade postopoma spremeniti v aktivne. Že aktivnost na

lokalni ravni namreč dolgoročno prispeva k aktivnemu evropskemu državljanstvu. Nujno je AKTIVIRATI mlade in jih nato VKLJUČITI v odločanje na evropski ravni.«

- »Dobiti bi bilo treba "feedback" o tem, kako se rezultati različnih posvetovanj z državljani EU dejansko upoštevajo (če sploh se).«
- »Razprava o vplivanju na delovanje EU je bila preveč splošna in preveč idealistična – dejansko v praksi ti mehanizmi ne delujejo tako.«
- »Kaj naj mladi naredimo, da nas bodo bolj upoštevali. Zdi se namreč, da je komunikacija le enosmerna: ko prihaja z evropske strani k nam, se ne odzivamo, hkrati pa tudi sami ustvarjamo predloge, ki jih na evropski ravni ne upoštevajo.«
- »Sodelovanje med mladimi in institucijami (zasebna podjetja, občine, organizacije itd.).«
- »Teme so bile obdelane precej temeljito, nič pomembnejšega nisem pogrešala.«
- »Kako bi se lahko mladi še bolj vključili v sprejemanje odločitev na evropski ravni in kakšne so možnosti izobraževanja v tujini ter mladinskih izmenjav, saj se s tem še bolj povežemo z drugimi državljani EU.«
- »Možnost povezovanja med različnimi organizacijami: kaj lahko bolje počnemo skupaj in kako.«
- »Kako različne koncepte, kot so evropsko državljanstvo, aktivno državljanstvo, identiteta, konkretno prenesti v življenje mladih.«
- »Ugotoviti bi morali, zakaj sploh želimo aktivirati mlade. Za kakšno Evropo jih aktiviramo (za socialno, odprto itd.)? Evropsko državljanstvo je namreč preveč abstrakten pojem, če ga ne povežemo z nekim konkretnim projektom (npr. »socialna Evropa«), za katerega naj bi si državljani prizadevali.«
- »Bolj poglobljena predavanja o razvoju skupne evropske identitete.«
- »Seminar mi je bil večinoma všeč, čeprav bi se lahko bolj posvetili temam, ki mlade zelo neposredno zadevajo: študij, delo, potovanja itd.«
- »Pozitivne plati seminarja so bile predvsem predstavitev različnih vidikov evropskega državljanstva, poudarjanje evropske identitete in visoka raven teorije. Menim pa, da koncepta državljanstva in identitete še naprej ostajata precej nejasna.«
- »Kako izboljšati informiranje in komuniciranje med organizacijami, ki se ukvarjajo s podobnimi mladinskimi aktivnostmi.«
- »Morda bi lahko še bolj povezali koncept evropskega državljanstva z mladimi in njihovimi potrebami.«
- »Izpostaviti bi bilo treba, da je evropska razsežnost v slovenskem mladinskem delu preveč stopnjevana. Mladinsko delo bi se moralo ukvarjati predvsem z nacionalnimi temami, vendar mladina v Sloveniji očitno ni dovolj pomembna tema, zato se zanjo ne namenja veliko denarja in volje. EU pa za mladino nameni veliko več sredstev, zato imajo številni mladinski projekti – včasih tudi nekoliko na silo – močan evropski poudarek.«

Kot smo nakazali v uvodu, so bili glavni nameni seminarja med drugim seznaniti udeležence s konceptom evropskega državljanstva in pravicami, ki jih ta prinaša; spregovoriti o evropski identiteti; odpreti vprašanje, kako lahko mladi prispevajo h gradnji in prihodnosti Evropske unije, ter ugotoviti, kako lahko v delu mladinskih organizacij okrepimo evropsko razsežnost. Poleg tega naj bi seminar prispeval k razumevanju mladih, da so del sedanje in prihodnje Evrope. Rečemo lahko, da so bili glavni cilji seminarja večinoma doseženi, kar je razvidno zlasti iz mnenj, ki so jih v razpravi z gosti in med odgovarjanjem na evalvacijski vprašalnik izrazili udeleženci seminarja. Ključni izzivi evropskega državljanstva, kot so jih nakazali udeleženci seminarja, so povzeti v odgovorih na naslednja vprašanja:

Ali obstaja skupna identiteta državljanov Evropske unije/Evropejcev? Če obstaja, ali ta ogroža nacionalne identitete?

Po eni strani lahko govorimo o oblikovanju nove oblike evropske identitete, ki presega nacionalne okvire, vendar ima ta tudi pomembno omejitev, saj je zelo odvisna od članstva v eni od držav članic EU in je vezana na nacionalno identiteto. Nihče – ko govorimo o formalnem okviru – zato ne more postati »Evropejec«, če si prej ne zagotovi državljanstva ene od držav članic EU, s čimer so velike skupine imigrantov iz tretjih držav, ki nočejo ali ne morejo dobiti državljanstva ene od držav članic, iz tega izključene. Enačenje Evrope z Evropsko unijo je lahko sporno, saj se s takšnim enačenjem zanika skupni evropski prostor v nekaterih drugih utemeljitvah. Toda vse kaže, da bo t. i. evropska identiteta – vsaj na ravni formalnih pravic in evropskih institucij – tudi v prihodnje najverjetneje ostala povezana z nacionalno identiteto in državljanstvom ter se ne bo razvijala v smeri identitete neke postnacionalne skupnosti, ki bi temeljila na izbiri posameznika, ki živi v Uniji.

Do kod seže domet evropskega državljanstva, katere pravice izhajajo iz njega?

Evropsko državljanstvo državljanom EU zagotavlja naslednje pravice: pravico do prostega gibanja in prebivanja v drugih državah članicah; aktivno in pasivno volilno pravico v Evropski parlament in v organe lokalnih skupnosti države članice, v kateri imajo stalno prebivališče, in ne le v državi, katere državljanstvo imajo; pravico do diplomatske in konzularne zaščite; vlaganje peticij na Evropski parlament ter pritožb na Evropsko komisijo in varstvo evropskega varuha človekovih pravic. Da posameznik pridobi državljanstvo EU, mora biti državljan katere koli izmed držav članic Evropske unije. Državljanstvo Unije posameznikom zagotavlja enako obravnavanje in preprečuje diskriminacijo med pripadniki držav članic na podlagi državljanstva. Namen podeljevanja pravic, ki izhajajo iz evropskega državljanstva, je vzpostaviti čim večji občutek pripadnosti EU ter povezanosti med institucijami EU in državljanji.

Na formalni ravni se evropsko državljanstvo definira predvsem skozi spekter pravic, ki jih lahko uživajo vsi državljani držav članic EU kjer koli v Skupnosti. Vendar – vsaj za sedaj – ta definicija ne pozna obveznosti, ki bi izhajale iz evropskega državljanstva. Tudi to je ena izmed pomembnih točk razprav o prihodnosti Evropske unije. Vprašanje je, kakšne – če sploh kakšne – obveznosti smo pripravljene prevzeti?

Kaj je aktivno evropsko državljanstvo in zakaj je treba mlade spodbuditi, da bodo aktivni evropski državljani?

Na evropski ravni se sprejema veliko različnih odločitev, zato je pomembno, da se državljani v ta proces odločanja aktivno vključujemo. V zadnjih desetletjih se je evropska integracija še poglobila in se razširila na vse več področij, zato odločitve na evropski ravni čedalje bolj neposredno posegajo v vsakodnevna življenja vseh prebivalcev EU. Politike Skupnosti pa bodo zares uspešne šele, ko jih bodo zavestno sprejemali tudi prebivalci EU. Del zagotovil, da jih bodo sprejemali, je tudi več možnosti za neposreden vpliv državljanov na oblikovanje in sprejemanje odločitev. Pri tem bo

sicer vsakdo upošteval svoje interese, vendar je smisel skupnega evropskega državljanstva tudi v tem, da nihče ne bo in ne bo smel biti gluha za potrebe so državljanov v drugih delih Skupnosti.

Na eni strani imamo številne uspešne evropske projekte, na drugi pa državljane, ki niso prepričani, da je evropska integracija resnično pozitivna. Do tega velikega razkoraka med institucijami in politikami EU na eni ter državljani na drugi strani prihaja zlasti zaradi dejstva, da se institucije niso razvijale tako hitro, kot se je v globino in širino razvijala evropska integracija.

Zaradi demografskih sprememb (staranje evropskega prebivalstva) je na ramena mladih (ti tvorijo 25 odstotkov evropskega prebivalstva) naloženo veliko breme socialne solidarnosti. Ti problemi terjajo rešitve, zato je ključno, da se v odločanje o tem – v politični dialog – vključijo tudi mladi. To pa je izziv, ki zadeva vse ravni: od lokalne do ravni EU.

Kaj vpliva na zavedanje evropskega državljanstva med mladimi? Kako zagotoviti, da bodo mladi vključeni v soodločanje na evropski ravni?

Udeleženci seminarja so med dejavnike, ki najbolj vplivajo na zavedanje evropskega državljanstva med mladimi in posledično na aktiviranje mladih za soodločanje na evropski ravni, uvrstili dostop do informacij o EU in izobraževanje o evropskih temah (zlasti v osnovnih in srednjih šolah). Pomembni se jim zdijo tudi študij v tujini oz. na območju EU, programi mednarodnih mladinskih izmenjav, seminarji in konference o evropskih temah, prostovoljne dejavnosti v evropskih državah, potovanja in skupna evropska valuta. Po njihovem mnenju pri tem ne gre pozabiti na osebno motivacijo in interese mladih, kar pomeni, da je evropske teme mladim treba predstaviti v skladu z njihovimi željami in potrebami. Pasivne mlade je treba v aktivne spremeniti postopoma. Že aktivnost mladih na lokalni ravni lahko dolgoročno prispeva k aktivnemu evropskemu državljanstvu, zato je nujno aktivirati mlade in jih nato vključiti v proces odločanja na evropski ravni.

Kakšna je prihodnost evropskega državljanstva v mladinskem delu? Kako pojme o evropski identiteti in aktivnem evropskem državljanstvu umestiti v mladinsko delo?

Udeleženci seminarja veliko vlogo pri spodbujanju aktivnega državljanstva med mladimi pripisujejo informiranju in ozaveščanju, saj se lahko po njihovem mnenju le informirani mladi vključujejo v mladinsko delo in sodelujejo pri odločanju o mladini. Prav tako je po njihovi oceni pomembna krepitev slovenske identitete, saj bomo lahko le tako gradili tudi evropsko identiteto. Poudarjajo tudi potrebo po neposrednem stiku z mladimi, različne delavnice, seminarje, predavanja, okrogle mize o evropskih temah in mladinske izmenjave. Mladinske organizacije po njihovih besedah predstavljajo inkubator za razvoj aktivnega evropskega državljanstva, orodje za uresničevanje potreb ter interesov mladostnika in inštrument za vpliv na oblikovanje politične agende.

Ali in zakaj mladi čutijo, da so evropski/-e državljani/-ke?

Istovetenje mladih z evropskimi državljani ni enoznačno. Pogledi mladih na to vprašanje se precej razlikujejo. Nekateri se prepričljivo počutijo evropske državljane in državljanke. Kot glavne razloge za to navajajo pogostost potovanj po Evropi, možnosti biti obveščeni o dogajanju v evropskih institucijah ter o evropskih vprašanjih in občutek, da lahko vplivajo na evropske odločitve. Čutijo tudi, da lahko oblikujejo in prenašajo zavest o evropski identiteti. Evropsko državljanstvo razumejo predvsem kot dodatek in dopolnilo slovenskemu državljanstvu. Gradnjo evropske identitete podpirajo, vendar hkrati poudarjajo potrebo po ohranitvi kulturne raznolikosti in edinstvenosti različnih kultur ter nacionalnih identitet.

Nekateri drugi se z evropskim državljanstvom ne istovetijo v taki meri. Če že trdijo, da so evropski državljani, to razumejo zgolj kot (pravno) posledico dejstva, da so državljani ene od držav članic EU – Slovenije. Do oblikovanja skupne evropske identitete so nekoliko skeptični in menijo, da gre za umetno proizveden koncept, katerega gradnja bo dolgotrajna. Dvomijo tudi o dejanskih možnostih vplivanja državljanov na sprejemanje odločitev v evropskih institucijah.

Precej mladih pa se vidi kot državljane sveta ali se neobremenjeno počuti hkrati slovenske državljane, evropske državljane in državljane sveta. Pri tem evropsko državljanstvo razumejo širše, saj po njihovem mnenju temelji na občutku pripadnosti celotni Evropi in ne zgolj Evropski uniji.

Večina udeležencev se dobro zaveda ugodnosti, ki jih evropsko državljanstvo prinaša. Med najpomembnejše uvrščajo pravico do prostega gibanja in bivanja v članicah EU, pravico voliti in biti voljen, pravico vlaganja peticij ter diplomatsko-konzularno varstvo v tujini. Poudarjajo tudi ekonomske ugodnosti, kot je skupna evropska valuta – evro in enostavnejše potovanje (olajšano prečkanje meja med državami članicami). Status evropskega državljana po njihovi oceni prinaša tudi možnost za aktivno participacijo državljanov pri odločanju na evropski ravni, povezanost z državljani drugih članic EU in različne mladinske izmenjave ter olajšan študij v tujini. Menijo, da lahko preko spoznavanja drugih kultur in narodov spoznajo tudi sebe in lastno kulturo. Pozitivno se jim zdi tudi načelo enake obravnave in prepovedi diskriminacije, ki ga evropsko državljanstvo implicira.

In na koncu

Seminar je odprl kar nekaj vprašanj. Na nekatera je ponudil mogoče odgovore, na nekatera druga vprašanja pa – ta trenutek – verjetno ni mogoče odgovoriti. S stališča Nacionalne agencije programa MLADI V AKCIJI lahko poudarimo, da bomo zadovoljni, če bodo mladi skozi projekte, ki jih podpira program MLADI V AKCIJI, dosegli vsaj nekaj bistvenih ciljev na poti do odgovornega posameznika – člana Skupnosti.

Upamo, da bo sodelovanje v teh projektih pripomoglo, da se bodo mladi zavedli svojega okolja in svojih interesov; da bodo spoznali okolja in interese drugih ter razloge, ki vodijo v različnosti in podobnosti; da bodo znali zagovarjati svoje interese in ne bodo gluhi za potrebe in interese drugih.

Želimo si, da bi omenjeno sodelovanje prispevalo k temu, da se bodo mladi bolj zavedali svoje odgovornosti za vse, kar vpliva na njihov vsakdan, vključno z odločitvami na ravni Evropske unije. Edini način, kako zagotoviti ureditev, ki bo po volji najširšega kroga prebivalcev EU, je aktiven odnos do aktualnih družbenih vprašanj na vseh ravneh ter pripravljenost na neposredno vključevanje za uresničitev zelenih ciljev.

Upamo tudi, da bo sodelovanje pri projektih pripomoglo, da se vezivo med prebivalci Evropske unije ne bo osredotočalo le na formalne vidike državljanstva, temveč bo prispevalo k oblikovanju različnih odtenkov pripadnosti isti družini, pred katero so tudi nekatere težke odločitve.

Dosedanja evropska integracija je namreč potekala po načelu, da so skupne in vse posamične škode vedno bistveno manjše od skupnih in vseh posamičnih koristi. Evropska skupnost bo na preizkušnji tisti hip, ko se bo zgodilo, da bo kakšna posamična škoda večja od kakšne posamične ali skupne koristi.

PROGRAM SEMINARJA

PETEK, 8. junij 2007

9.00–9.30 Predstavitev projektov (program MLADINA)

9.30–10.30 **Evropsko državljanstvo in evropska identiteta:**

- dr. Rajko Knez, nosilec predmeta evropsko državljanstvo na Pravni fakulteti v Mariboru
- dr. Zvonko Bergant, predavatelj na Fakulteti za uporabne humanistične študije v Novi Gorici

10.30–11.00 Odmor za kavo in predstavitve projektov

11.00–13.00 **Okrogla miza:**

- vodja Predstavnštva Evropske komisije v Sloveniji, ga. Mihela Zupančič
- vodja Informacijske pisarne Evropskega parlamenta za Slovenijo, ga. Nataša Goršek Mencin
- vodja Urada RS za mladino, g. Zorko Škvor
- vodja Sektorja za komunikacijske projekte na Uradu vlade za komuniciranje, g. Matjaž Kek

13.00–14.30 Kosilo in predstavitve projektov

14.30–15.30 **Okrogla miza s predstavniki organizacij:**

- Društvo študentov invalidov
- Mladinski svet Slovenije
- Mladinski center Podlaga
- Mladi evropski federalisti
- Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS

15.30–15.50 Odmor za kavo

15.50–17.00 **Nadaljevanje okrogle mize – Kakšna je prihodnost evropskega državljanstva v mladinskem delu?**

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT
URAD ZA MLADINO